

Kakape Lucās kenenikiaki

LUCAS

Hawē haibu Teófilo kene bumanikiaki, na hātxarā

1 ¹⁻⁴Shanē ibu Teófiloō, ē mia kene bumai uīwē. Haska Jesusū yusīkī taewani anua hawē tsuma kayabibū uīakeakenibu inū Jesusū hawara hatū berubi uīkubainima Deusū hatu katua habū hawē kuxipayabu hau txanikubaīshanübū habū nuku yusiābu huni betsabū habiaskari bebükiri unākī pewatā nuku keneshunimabuki. Hakia hawē tsumabū yusīmiskiri miāri mī nīkaima: “Txanimaki”, eāri habiaskari xinākī ē mia keneshunai mī unākubaīshanū haskani Jesuskiri dasibi yuka iki natī itā eāri nīkakī pewatā ē mia kene bumaii.

**Naximanika Joāo kaishanaikiri bebükiri hawē
ibuki nai tsuma txaniiniaki, na hātxarā**

⁵⁻⁷Judéia mai pakea hatiuma anu Herodes hatū shanē ibu ikūkainaya habiatiāri hawenabu Deusbe hātxashunika Abiasī enabu shuku betsabu anua hawē kena Zacarias hiwekūkainikiaki. Hanua hawē aīnī kena Isabel Arāonē babari yushabuhairakī bake biama hawē beneri anibuhairatū bakewanū ishū xinākubaīkī Deusū hātxa txibākī hawē yunuti inū hawē nemati kaneabumakē hatuwē Deus benimakūkainikiaki.

⁸Hanua hanu Deus kēwāti Templo anu Abiasī enabu betsabube Zacarias ushe bestitxai dayakī ⁹Templo anu hikishū hau inīti hatu kuashūtanū hatū beya txibākī hatū kena tibi kenetā ha una ture bitā hawē kena betxitā Zacarias katuabu ¹⁰hikishū txi tsistuki hawē Deus kēwāti inīti dau Zacariasī hatu kuashunaya hemaitī anushū yura itxapabu itxashū Deus kēwaī dāti ika maniabū ¹¹hanushū inīti kuati txi tapu fogão yusiuria Deusū nai tsuma damia nia ¹²Zacariasī uī e itā ē haskai iki datehairaya ¹³⁻¹⁶hanushū nai tsumā yuikī:

—Zacariasī, dateyamawe. Hawara mī yukai nīkamisshū Deusū mia ashūshanikiki. Mī aī Isabel yushabubiatū bake bima huni bake

kaishanikiki. Kaïyaïtiā mī benimaya minaburi benimashâkanikiki.

Kenakinā: “Joäoki”, ashawē. Hanushū minabu Israelbu txakabubiakubainaibū João kañishū hatu yusikī nukū merabenā yushī Deuskiri yura itxapabu txibāmaya benimahairashâkanikiki. Nanei taea Deusū Yushī Pepatū kuxipa wakubaikī heneama uva hene vinho inū hene paepa tibi akama mī bakē Deus benimawakī minabu Yavé Deus anu ana hatu txitūwâshanikiki, hatu txibāmakinā. ¹⁷Haska inū, mī bake Joäonēnā, Deusū kuxipaya hawē Yushiyā bebū nishū haska Eliasī Deusū hâtxa yuishunikatū ani keska wakī hatū ibubu habū bakebu ana danānanaī sinatanameama inū ha patapakī nîkaisbuma hau habûri Deus txibanübū mī bake Joäonē yurabu hatū Shanē Ibu huai manamakī hatu xinā betsa wamashanikiki— aka

¹⁸hawē hâtxa nîkabiatā xinâkī Zacariasī nai tsuma yukakī:

—Ma ē anibuaki. Ë aī yushaburiki. Haska washū mī hâtxa ikū ē unâkī mestewâtirumē?— aka

¹⁹nai tsumā yuikī:

—Earā, ē Gabrielki, nai tsuma shanē iburā. Deus dayashuni ē hâtxashümiski. Ë mibe hâtxanū na kakape Deusū ea yunushuki.

²⁰Hakia ē hâtxa mī ikûwâmawē taea mī bake kaïriama huyu mī hiweyukûkaishanaii. Na ē mia yuiairā, Deusū akatsis ikī ashaniikiki— atâkaya

²¹haskai nixma dakakē Templo hemaitī anushū manakī hawenabu yuinamei yukai ikī: “Hawa dakiai ikitiki, tashniamabī!” iki maniabū ²²atimas tashnitā haska washū hatu hâtxa watimakē habū unâbaükī hakiri yuikī:

—Haskakenā, Templo dîtu meranushū namai keskakī Deus anua uishumëkaī?— ikaibū hawē mekē bestiwē hatu unâmatā habiaska hâtxama hatube dayakûkaikī

²³Templo anua hatū daya ushe bestitxai nitxitā Zacarias inū kashū

²⁴hawē aī bakewa tuyaima cinco ushe besti hawenabube hâtxakatsi ikama Isabel hawē hiwe anus hiweyukûkaikī xinâkī: ²⁵“Ë bake bitirumawē taeshū hau ana enabū ea dake wayamashanübū Deusū ea abukī ea merabewaikiki”, ika benimakükainikiaki.

Jesus naneshanaikiri Mariaki nai tsuma txaniniaki, na hâtxarā

²⁶⁻²⁷Isabel tuya seis ushe kaya txipax hawē kena Maria txutanamei peseriamma hawē epâ beneyawakatsi hatū shenipabu shanē ibuhaira Daví baba José yubakī ibu waimakē hanushū Deusū hawē nai tsuma Gabriel hau kakape Maria yuinū Galiléia mai pakea namakis mae betsa Nazaré anu yunua ²⁸damitā hawē dîtu merâ hikishū Gabrielī Maria yuikī:

—Ë miki txaniyuaii. Yavé Deus miwē benimahairakī mia abuikiki— atuxia

29 hawē hātxa nīkai e itā Mariā xinākī: “Haskakī ea haska yuimēkaī?” ishū xināyā 30-31 nai tsumā ana yuikī:

—Mariaā, ewē dateyamawe. Miwē dabanā Deus benimahairaiwē taeshū huni bake mia bimakī miki naneshanikiki. Txipu kaīyā kenakī: “Jesuski”, ashāwē. 32 Hamē Shanē Ibu kuxipahairakūkainaya habū yuikī: “Yushī kuxipa hatu binuatū bakeki”, iwanā, kenakubaīshākanikiki. Ha inū, haska matū shenipabu shanē ibu Davi shanē ibu ini keskai 33 Deusū yunua mī bake Jesus Jacō bababū Shanē Ibu ipashanikiki, niti ikama ikibī ikirā— aka

34 Mariā yukakī:

—Ē txutanamei peseriamabia haskatā ē bake nanetirumē?— aka

35 hawē nuikī nai tsumā ana yuikī:

—Kuxipa hatu binuatū hawē kuxipawē hawē Yushī Pepa yunua mikia dami naneima kaīmashū hatū Deus txibāyā: “Harā, meribi Deusū bakeki”, ishū kenakubaīshākanikiki.

36-37 Hamē betsarā, minabu Isabel ma yushabubia ma huni bake bimaki. “Haskatū bake bismaki”, iwanā, yuābiakubaīmisbu hamapai xarabu Deusū atiruwē taea ikis ushe mekē bushka ka pustuki— akaya

38 Mariā yuikī:

—Peki. Haska mī ea yuiairā, hau xināshū ea anūwē. Deusū tsumarā, ē eaki— aka nīkatā kaīkainikiaki.

Isabel anu Maria bai kanikiaki, na hātxarā

39 Gabrielī Maria hātxa wawāxikē Judéia mai pakea mawa mati matipa anu mae hatiumanua Maria hawaira maī ka haki bai ka 40 Zacariasī hiwe anu hikitā Mariā Isabel yuikī:

—Ewaā, miki bakī ē mia uīyuaii— atuxiaya 41 Isabelī Maria nīkaya hawē pustu meranua hawē bake tukuaya Deusū Yushī Pepatū kuxipa waya 42 benimakī Isabelī unāshubima bis iki eai itā yuikī:

—Deusū mia abukī aību betsabu binumakī mia inū mī bake nanexishū mia habe duahaira waikiki. 43-44 Mī ea kena mī hātxa ē nīkaya ē bakeri benimahairai ē pustu meranua tukushuki. Ē hawayairakē Deusū ea duawayá ē Shanē Ibū ewa mī eki bayuaii. Haskakē ē benimahairaiii. 45 Haska inū, hawara Deusū mia ashūshanai mia yuixina mī ikūwaīwē taea mī benimahairaiii— aka

46-48 hanushū Mariāri yuikī:

“Ē hawē tsuma beshmas hairabiakē

Deusū ea xinākī ea katuxinaki.

Haska inū, dasibibū xinākī:

‘Deusū Maria xinā txākāwāmiski’, iwanā,

ekiri yuikubaīshanaibuwē taea ē mekenā Deus kuxipawē taea huīti benimakī ē Shanē Ibu Deus ē kēwaii.

- 49-50 Ha inū, duawai hawē kuxipaki mesemisbuwē nuikükaini
xinā pepa kuxipa hatu binukī keyuatū ea duahaira waxinaki,
hawē kena meribi pepatunā.
- 51-53 Haska inū, ibubis yubakatā keisbuma hatu shanē ibu wakī
betsabu nuitapai bunciaibu piti pepa hatu yani wamakī
mabu itxapayabu nuitapawakī mekē bestia mais hatu nitxīmiski.
Haska inū, ibubis keaību itxakawakī
hatu huīti nixma wakī ibubis shanē ibui kuxipamisbu
hatu mitanuma wakī Deusū hawē kuxipa uīmakī hatu
unāmashanikiki.
- 54-55 Hanūkaī haska nukū shenipabu Abraão inū hawē bababukiri
yubashuni xinaī
nukuwē nuikī nū hawē tsumabu Deusū ana nuku merabewakī
taewani heneama nuku ashūkubainikiki”,
ixiā 56 hanu Maria bayui niti ikima habe hiweshū ushe dabe inū besti
nitxītā hanua Maria inū kanikiaki, hawē hiwe anu txītūkainirā.

João kañikiaki, na hātxarā

57 Hanua Isabelī bake bima ewai pustuhairatā huni bake kaīkē 58-59 ha
dapi hiweabu inū hawenabū Deus Isabelwē nuikī merabewaya ma bake
kaīyā habū nīkatā benimaxiābū hanua kaīxina oito shabatiā ibu dabeta
hawenabu kena uīnū ika beshū haska hatū shenipabū yununi txibākī
hawē hina kubitxi meshteshütā hawē epa Zacarias dabipanābū 60 hawē
ewā hatu nemakī yuikī:

—Haskamaki. Hawē kenarā, “João” wakāwē— hatu wa 61 habū Isabel
yuikī:

—Haskakī hari mī kenai? Mī benē enabū kenarā, hari hayabumaki—
ikeaketā 62 hanushū harakirira hau kenanū hawē epa huyuwē taeshū
mekenē besti yukabu 63 mekenēri haki keneti hau beshunūbū hatu yunua
beshuābu Zacariasī kenekī: “Hawē kenarā, Joāoki”, hatu wa uī e itā
“Haririkiaki”, ikaibū 64 haskatanaibūs Zacarias hawaira ana hātxakī Deus
kēwanikiaki. 65 Hanushū ha dapi hiweabu dasibi e iki: “Habaa!” ixishū
hanu mai pakea Judéia mati matipanu hiweabu anu haskaxina hatuki
txanibaunaibū 66 haskaibu dasibibū nīkakī unaī haskakenā: “Deusū ha
bake yumewairā, haskarara ishanikika”, iki ha bakekiri hātxanibukiaki.

Zacariásī Deus kēwāniaki, na hātxarā

67 Joāonē epa Zacarias Yushī Pepatū kuxipa wa hātxakī Deus kēwaiī
Deus hātxashūkī yuikī:

68 “É Shanē Ibu pepa Israelbū Deusuū,
mī ma minabu merabewakī hatu pekakī akawai
huxiāwē taeshū ē mia kēwaiī.

- 69 Mī tsuma Davī baba betsa kuxipahaira mekenā kayabi
nuku anu mī ma nuku nitxishūxinaki.
- 70 Nukū shenipabu hatu yubai hakiri habias mī hātxa yuīshunika
meribi tibi mī hatu hātxamapaunirā,
- 71 hawē taeshū nukuki sinatamisbu inū,
dasibi nuku danāmisbu mī hatu hawē maemakī nuku pashawatiruki.
- 72 Haska bebükiri nukū shenipabu hawawē hatu haska wati nuii
hatuwē yubakai
hatukiri hātxa meribi wai mī hātxapaunirā, hakimama mī xinaī.
- 73 Haska hawē kanetima wai nukū shenipabu Abraão mī habe
yubakani
natiā mī ma ana nuku xinākī abuaii.
- 74 Ana tsua dateyabi nū hiwetirubuma inū nukuki sinatamisbu
mī hatu nuku daewashunaki. Hawama nū mia dayashuni
- 75 haska pepa kayabiwē bestiwē meribi pepatā
nukū hiwea hirabiwē mia bebū nū pe nikatsis ikaii, itā
- 76 hanua epaā, miarā, ‘Deus dasibi binu keyuatū yuishunikaki’, iwanā,
mia kenashākanikiki. Hanu nukū Shanē Ibu Messias hushanai
bebükiri hawē bai mī hatu pewamashūshanaii,
- 77 hau hawenabū hatū txakabuwē taea
Deuski mesekī hatū xinā txakabu henetā
Deus buamatā haumeketi hiwea hatu ināshanunā.
- 78 Nukū Deus nuikipa txakamatū nuku abukī
nai anua hawē bake shaba bari bena keska nuku buteshūshanikiki.
- 79 Yurabu hatū txakabuwē taea
atimapanu mawai benui bupanābū mexu tē ikai anua
bī txasha watā nuku inā keska wakī
nū habu hiweyuabu nū hawē unānuma hiwei kai nuku
yusishanikiki”,
- inikē
- 80 Zacariasī bake Joāo ewai Deusbe haibunamehairai unānepai
hawenabu Israelbu yusiriamma hari tsua hiweabumanu hiwekūkainikiaki.

Jesus kaīnā, eskanikiaki, na hātxarā
(Mt 1.18-25)

2 ¹Hanua ha haskaitiā Romano shanē ibuhaira César Augustō
hawē mai pakea kesua hirabi anushū huni tibitū kena netākī hau
tanashanūbū hawē tsuma betsa betsapabu yununikiaki. ²Hanushū tsuā
haska tanakī taewariama Síria mai pakea anu Romano shanē ibu beshmas
Cirênio shanē ibuaya Romano shanē ibuhaira César Augusto ha dukūtū
hau hawenabu tananūbū shanē ibu beshmas dasibibu hatu yunuimawē
taea ³hau tananūbū hatū shenipabū mae tibi anua besti itxai buaibū

⁴José hawē mae Nazaré mai pakea hatiuma betsa Galiléia anu hiwebia Daví babawē taea ⁵José hawē kena hatu netāmanū ika hawē shenipabu Daví mae Belém, Judéia mai pakea anu kakī Maria José bimakatsi ibuama bestimabu daratamea tuyaima iyui habe kai hikia ⁶⁻⁷Belém anu hiwe pakatā ushati ma keyubia teshke ikabū hani itima ina hiwe anu José inū Maria ikabū hanua Mariā huni bake iuwa kaīyā datxutā yabushū burro pimati hi shātu wanibuki basi nawatā datashū uīaibū

**Nai tsuma damitā txashuwā mekemisbuki Jesus
kaīyākiri txaninikiaki, na hātxarā**

⁸habiatīari Belém dapishū habū ina txashu mekemisbū basi shukua anushū mexu merā uīaibū ⁹Deusū nai tsuma damia Deusū kuxipawē txashahaira hatu dapi nia txashuwā mekemisbū uī datehairaibu ¹⁰nai tsumā hatu yuikī:

—Dateyamakāwē. Matunabu hawē benimai keyushanaibu ē matuki txanikī kaka pepa beshūshuki, nīkakāwē. ¹¹Matū shenipabu shanē ibuhaira Daví mae Belém anu haska Deusū yubani matū merabenā Shanē Ibu ma kaīyāki, Cristo Messiasrā. ¹²Hanu benabaükī ina hiwe anu yabushū burro pimati hi shātu wanibuki datābu mā betxi katiruki. Haska betxitā ē hātxa kayabi mā unāshanaii— hatu waya

¹³hakimamari nai tsuma mirimahaira damibirā habetā Deus kēwaī nawakī yuikī:

¹⁴“Mai anushū tsuabūra habū Deus txibākī duawamisbu Deus kuxipahairatū hau hatu unānuma hiwemanūwē.
Haskakē dasibibū Deus kuxipa nai anua hau kēwārianūbūwē”,
hatu watā ¹⁵nai anu ana buaibū benimai yuinamekī yuikī:

—Habaa! Haska Deusū nuku yuishurā, Belém anu benakī uīnū bukāwē— itā

¹⁶hawairabaini Belém anu hikitā benabaükī atimas ina hiwe merā José inū Maria inū hawē bake burro pimati hi shātu wanibuki datābu ¹⁷betxitā haska nai tsumā bakeixtakiri hatu yuia nīkabirana hatūmebi txaniaibū ¹⁸⁻²⁰haska Deusū nai tsumā hatu yuishu nīkabirā uīwani ikū habiaska uīkāshu txashuwā mekenikabu txītūbaükī Deus kēwākubainaibū dasibibū haska habū yuikubainaibu yura betsabū nīkai e itā xinaī: “Hawa yui ikanimēkaī?” ikaibū hanua Mariā haska wanaibu hawē huīti merās xinā heneama inikiaki.

Templo anushū Jesus hatu uīmakī iyunibukiaki, na hātxarā

²¹Hanua oito dia ka manaxīshū hawē shenipabu Abraãoñ ani keska wakī hawē hina kubitxi meshtekī hatu bimatā Maria bake naneriamā habias kena Deusū nai tsumā yuimakiri xinākī José Mariabetā kenakī Jesus wabū

22 Moisés yunukí bake kaíma nashushatā besti hau itxati hiwe anu hikishanübūwē, ani haska txibaí Maria bake kaíma ma nashushai petā hanu hawē ibu dabetā ha bake Jerusalém anu hatū Shanē Ibu Deus hawenawamanū ishū iyuaibū 23 ha dukū bebükiri Deus hātxai “Huni bake ha dukū kaýänä, enaki”, ikai Moisés níkatā keneni haska txibákī hawenawamatanū, iwanā, 24 iyukí ha inätā ana hawena wakatsi ikí haska Deusū yununi keska wakí deiwā dabe ha menushūti buaibū

25 habiatiári huni betsa pepahaira Deus kēwákī kaneisma hawē kena Simeão Jerusalém anu hiweshū Deusū Israelbu dasibi ana merabewakí hatu pekákī akawashanai yubani Simeão manakakubaixina hawē Yushī Pepa haya hatū merabewakí unāmaya 26 Messias Deusū yunushanai uíriama hau debuyamashanū Deusū Yushī Pepatū yubaimakē 27 hanushū Templo hemaítī anu Deusū Yushī Pepatū Simeão yunua ka tsauké haska Moisés yusínī hawē huni bake bianananū ishū ibubū iyui hemaítī anu hikiaya hanushū Deusū Yushī Pepatū Simeão yusikī haratura bake habū merabenā hau unānū ishū unāma 28 benimakaí Maria Jesus mebítā ikushū Ibu Deus kēwákī yuikī:

29 “Shanē Ibu kuxipatuū, natiā ea duawakí haska mī ea yubaima mī ma akaki.

Haskawē taea hawa dateama unānuma benima paewē ē mawashanai ea ana nemayamashāwē.

30 Na bakewē yurabu pashawakí mīmekeshanai ē ma uíaiī,

31 hawē taeshū na bakewē dasibi hiwebaunabu mī shanē ibuai hawē mī hatu unāmashanairā.

32 Harā, bī ewapa txasha keska nawa betsa betsapabū uíkī minabu Israelbu mī kuxipawē mī hatu duawai uíriashākanikiki”,

akaya

33 haska wai níkai José inū Maria e irabeaibū 34-35 hanushū Simeãoñē hatu yuikī:

—Deusū hau matu duawakubaishanūwē— iwanā, Maria besti yuikī:

—Na bakerā, hawē yura Israelbu unāti wakatsi Deusū katuniki. Hawē yusía níkatā hatiritū xinā betsa watā txibaibū inū hatiritū xinā betsa wama danákubaishākanikiki. Mī bake danákī nupe kenuhairawē mī huíti txatxia keska wakí mia yumāwákī mia nuitkaawashākanikiki— anikiaki.

36-37 Hamē betsarā, Israelī bake Aserí baba betsakiri mia yuinū níkawe. Fanuelī aíbu bake Ana txipax beneyaima sete bari besti habe hiwea hawē bene mawanikē hanua beneuma 84 bari hiwekükaini Deusū hawē hātxa yunua hawenabu hatu yuishūmis Deuski mesei samakekī hau hawenabu merabewanū ika hawē kēwāti Templo hemaítī anua kaíama hatu Deus yukashükubaímis 38 José inū Mariaki nukutā hari benimakī Deus kēwātā haska Deusū Jerusalémkiri yubani dasibibū manaibu Anā uíwāxishū Jesuskiri hatu yuikī kaka wakubainikiaki.

³⁹Hanushū huni bake ha dukū kaīyā hau haska wai bunūbū Moisés kenekī yununi txibākī menetā Galiléia hawē mae Nazaré anu txitūwākī ana hawēri Josē hatu iyuima ⁴⁰haria Jesus ewai hawē yura kuxipai unānepaya Deus hawē benimakī duawakubainikiaki.

**Jesus berunā Templo hemaītī anu kaxiā
ibubū betxinibukiaki, na hātxarā**

⁴¹Haska inū, Páscoatiā Egito anushū hatū huni bakebu tenāma hatū shenipabu Deusū nai tsumā hatu dūkebaini xinaī besinū ika bari tibi Jerusalém anu Jesusū ibubu bupakemisbū ⁴²hanua ma Jesus 12 bariyakē hawē ibubu hatū beya txibaī buaibu habiatiāri Jesus hatube kai taexina ⁴³⁻⁴⁴hawē ibubu besi keyutā hawē mae anu hatube hiwemisbube José inū Maria txitūbiranaibū hanu Jerusalém anu Jesus besti baxikua ibuā unāma benariama xinākī: “Habe berunābube huikiki”, itā, José inū Mariā xināyabi kai ma shaba hirabi txai bushū bari kaya Jesus hawenabu anu benakī nati atā ⁴⁵hawenabu anu inū hawē mae anu hiweabu anua hawa betxiama benakī keyutā hanu ushaxini Jerusalém anu benanū ika txitūkaixina ⁴⁶hanua trēs dia ibubū benakubaükī atimas Templo hemaītī anu haki nukutuxikī Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbube tsaushū hatu nīkakī Jesusū hatu yukai hatube hātxanamekūkainaya ⁴⁷Jesus unānepai nīkakī habū ha yukaibu tibi yui pewaiwē taea dasibibū nīkai: “Habaa! Tsuā huni bake berunā unānepamē?” iki habube maniabu anu ⁴⁸atimas hawē ibubu haki nukui e itā hawē ewa Mariā yuikī:

—Kukaā, haskakī mī nuku haska waxinamē? Ea inū mī epa miwē nuitkaayamai datekī nū mia benakī mae nati axiāki— aka ⁴⁹Jesusū hatu yuikī:

—Haskakī mā ea benabaunai? Ë Epā hiwe anua ma ē hatube yuinetiru mā xināmamē?— hatu wa ⁵⁰hawa hatu yuiai dabanē ikī nīkabumakē

⁵¹hanua kaīmabaini hawē ibu dabebe Nazaré anu txitūbainima haria Jesus yumei nīkanikai hawē ibubū hātxa tapīkubainaya ibu Mariā huīti merās Jesus haskai hakimama xināshūkubainaya ⁵²hanua hawē yura ewai hawē xinā unānepaya Deus inū hawenabu hawē benimakubainibukiaki.

**Hanu tsua hiweabumanushū Naximanika Joāonē hatu
yusīnikiaki, na hātxarā
(Mt 3.1-12; Mc 1.1-8; Jo 1.19-28)**

3 ¹Hanua bari itxapa kaya Romano shanē ibuhaira betsa Tibério César ma 15 bari shanē ibukī dasibi hatu yunukubainaya Judéia anu Pôncio Pilatos Romano shanē ibu beshmasaya Galiléia anuri hawē tsuma Herodes Romanoma shanē ibu beshmasriaya Ituréia inū Traconites anuri

hawē tsuma Herodesī betsa Filipe shanē ibu beshmasriaya Abilene anuri hawē tsuma Lisâncias shanē ibu beshmasriaya ² ha haskaibū Jerusalém anuari judeubu Anás inū Caifás Deusbe hawenabu hătxashunika shanē ibuhaira dabe inibukiaki.

Ha haskaibu betsatiā Zacariasī bake Joāo hanu tsua hiweabumanua ewaima hiwea Deusū yunua ³ tashnikirā Jordão hene ketăkubaūkī hiweabu tibi hatu yusī taewakī yurabu yuikī: “Matū xinā betsa watā matū txakabu Deusū hau matu buashūshanū nīkatā hawara txakabuwē mā benua hiwea henerikāwē. Matū xinā maewatā mā ea uīmaya ē matu naximashanaii”, iwanā, hatu yusīkubainikiaki. ⁴Haska Deusū hătxa yuishunika Isaíasi hakiri kenekī yuini keska ashū Joāo haskanikiaki:

“Hari tsua hiweabumanua hui kuxipawē txanikī hatu yuikī:

‘Nukū Shanē Ibu nai anua matuki bayui ma kemaikiki.

Matū huītinī xinā pewarikāwē, bai kayatapia keska wakinā.

⁵ Napaku tibi buakī mata washū

mati tibiri pewakī pāpa washū

shătu shătupari keyu buakī pāpa washū

hawē bai pewashuna keska wakī hatū hiwea pewatā

⁶ hanushū Deusū merabewati hua dasibibū uīshăkanikiki’ ”, akī haska yuini keska wakī Joāonē akī hatū txakabu Deusū hau ana xināyamakubaīshanū txakabu henekī hatū xinā betsa watā hawenabu hawē unāmati Joāo yukakī: “Ea naximawe”, hau ea anūbū ishū Joāonē hatu yusīkubainikiaki.

⁷⁻⁸ Hanua Joāonē hau ea naximanū ika bebirā bebiranaibu hatu yuikī:

—Maturā mā paranā dunu pianā keskabuki. Mā haska keska matuki Deus sinatakī matu kupihairashanaiwē taea matū xinā betsa wakāwē. Haska washū matū txakabu mā ma beshtekeea shabakabi mā ea uīmaya ē matu naximashanaii. Hamē haskama ibubis keī xinā betsa wakatsi ikama: “Nukū shenipabu Abraão Deusbe haibunameniwē taea nū hawē bababu nuku kupiama ishanikiki”, ikī, ana xināyamakāwē. Hakia Abraāonē bababu dasibi matu yamawakī keyutā na mixki manibauna Deusū damiwakī Abraāonē bababu benawashūtiruki. ⁹Haskakē matu yuinū nīkakāwē. Hi tibi bimi pepa hayama deratā mā kuamis keska wakī bestibu Deusū matu kupishanikiki. Hamē tsuabura Abraāonē baba kayabibū hawē yusīa hau txibăkubainūbūwē. Hakia mā haska wamakē matu kupinū, iwanā, duewē matu dera keska watā txi anu matu urenū ishū manaikiki— hatu waya

¹⁰ hanushū yurabū Joāo haskai nīkatā yuka ikī:

—Haskakenā, Deus daewakinā, haska washāpa?— akeakeabu ¹¹ Joāonē hatu yuikī:

—Deus daewakinā, mī tari dabeyarā, ha nuitapai tariuma mā betsa inātiruki. Ha inū, mī pitiyarā, yura betsa piti hayama mā betsa inātiruki— iwanā, hatu yuikubainaya

¹² habū Romano governo pei bishūmisburi hau eari naximanū ika beshū yukakī:

—Yusīnaã, nukukaĩ, nū haskatirumē?— akabu

¹³ Joāonē haburi yuikī:

—Governo pei bishūkī mā itxawashūmisrā, hanu kesua besti shanē ibū matu yunua bishūkubaishhākāwē, ana hatu parāmarā— hatu waya

¹⁴ hanushūri soldadobūri yukakī:

—Nukukaĩ, yusīnaã, xinā betsa watā mia unāmakatsirā, nū haskashanai?— akabu Joāonē haburi yuikī:

—Maturā, matū xinānē itxakanikakī hatū hamapai mebiyamakubaishhākāwē. Ha inū, txani txakakī yura betsā pei parātā mebiyamakāwē. Hakia matū daya pei besti bi benimakubaishhākāwē— hatu waya

¹⁵ nīkatā itxapabu hawē hātxawē benimakī habū merabenā manakī Joāokiri xinaĩ yuka iki yuinamekī: “Deusū yubani nukū Messias Cristorā, hamēkaĩ?” ikaibu ¹⁶ haskaibu Joāonē hatū xinā unākī dasibi hatu nemakī yuikī:

—Txanima, eānā hawē matu unāmati wakī henewē besti ē matu naximakubainaii. Hakia ha mā hakiri xinañā, kuxipahairatū ea binūa txipu huikiki. Kuxipahaira mesetū ea binuhairawē taeshū ē hawē hawaumahairatū haska washū hawē bitxi tae meshpū pekakī merabewakī hawē dayaru itsakī kuxipa mirītū ē ashūtirumaki. Hakia hatū matu pepawakī Deusū Yushī Pepa matu inātā bika matu tenemakī matū txakabu buakī yamawa keska washanikiki, hawara txakabu abuama txiwē kua keska wakinā. ¹⁷Haska inū, shekiwā bimi ta keyushū pepa aruti anu arutā hawē shepa mā kuamis keska wakī dasibi hawenabuma danākī hawa txi nukaisma anu urēshū kuanū, iwanā, manakubainikiki— iwanā,

¹⁸ hanushū hātxa itxapawē hatu nemakī yusīkī hatū xinā hatu betsa wamakī kakape Joāonē hatu yusīkubainaya ¹⁹ hanushū judeubū shanē ibu Herodesī hawē betsa Filipē aī Herodias mebixina inū txakabu betsa betsapa wakubainai nīkakubaikī uitā yurabu hakiri yuixishū Joāonē nemakī hawē txakabu henemanū, iwanā, betsabū nīkaibū Joāonē Herodes nemakī ha axiāwē taeshū ²⁰ Herodes haki sinatakī Joāo hau ana hakiri hātxayamanū, iwanā, hawē soldadobu hatu bitximanikiaki.

Joāonē Jesus naximanikiaki, na hātxarā (Mt 3.13-17; Mc 1.9-11)

²¹ Joāo bitxiriabuma yura itxapabu naximakubaikī Jesusri Joāonē naxima hawē Epa Deusbe hātxaya nai bashnei ²² Deusū Yushī Pepa deiwā keska hui hamamaki butuaya nai anushū hawē Epā yuikī:

—Miarā, mī ē bakeki. ē mia abuhairakī katunirā, ē miwē benimahairaii— anikiaki.

**Jesusū shenipabu eska tana keyunibukiaki, na hătxară
(Mt 1.1-17)**

²³ Habiatiāri Jesus 30 bariya hawē Epa Deus dayashükī taewaya Josē yumewaimawē taeshū yurabū yuikí: “Jesusū eparā, Joséki”, iwanā, yuikubainibukiaki. Hawē shenipabukiri mia yuinū nīkawe.

Josē eparā, Elikiahi.

²⁴ Elī eparā, Mataate inikiaki.

Matatē eparā, Levi inikiaki.

Levī eparā, Melqui inikiaki.

Melquī eparā, Janai inikiaki.

Janaī eparā, José inikiaki.

²⁵ Josē eparā, Matatias inikiaki.

Matatiasī eparā, Amós inikiaki.

Amósī eparā, Naum inikiaki.

Naumī eparā, Esli inikiaki.

Eslī eparā, Nagai inikiaki.

²⁶ Nagaī eparā, Maate inikiaki.

Maatē eparā, Matatias inikiaki.

Matatiasī eparā, Semei inikiaki.

Semeī eparā, José inikiaki.

Josē eparā, Jodá inikiaki.

²⁷ Jodā eparā, Joanā inikiaki.

Joanānē eparā, Resa inikiaki.

Resā eparā, Zorobabel inikiaki.

Zorobabelī eparā, Salatiel inikiaki.

Salatielī eparā, Neri inikiaki.

²⁸ Neri eparā, Melqui inikiaki.

Melquī eparā, Adi inikiaki.

Adī eparā, Cosā inikiaki.

Cosānē eparā, Elmadā inikiaki.

Elmadānē eparā, Er inikiaki.

²⁹ Erī eparā, Josué inikiaki.

Josuē eparā, Eliézer inikiaki.

Eliézerī eparā, Joram inikiaki.

Joramī eparā, Mataate inikiaki.

Matatē eparā, Levi inikiaki.

³⁰ Levī eparā, Simeão inikiaki.

Simeãonē eparā, Judá inikiaki.

Judā eparā, José inikiaki.

Josē eparā, Jonā inikiaki.

Jonānē eparā, Eliaquim inikiaki.

- ³¹ Eliaquim̄ eparā, Meleá inikiaki.
 Meleá eparā, Mená inikiaki.
 Mená eparā, Matatá inikiaki.
 Matatá eparā, Natā inikiaki.
 Natān̄ eparā, Davi inikiaki.
- ³² Daví eparā, Jessé inikiaki.
 Jessé eparā, Obede inikiaki.
 Obedē eparā, Boaz inikiaki.
 Boazi eparā, Salá inikiaki.
 Salā eparā, Naassom inikiaki.
- ³³ Naassom̄ eparā, Aminadabe inikiaki.
 Aminadabē eparā, Admim inikiaki.
 Admim̄ eparā, Arni inikiaki.
 Arnī eparā, Esrom inikiaki.
 Esrom̄ eparā Perez inikiaki.
 Perez̄ eparā, Judá inikiaki.
- ³⁴ Judā eparā, Jacó inikiaki.
 Jacō eparā, Isaque inikiaki.
 Isaquē eparā, Abraão inikiaki
 Abraãō eparā, Tera inikiaki.
 Terā eparā, Naor inikiaki.
- ³⁵ Naor̄ eparā, Serugue inikiaki.
 Seruguē eparā, Ragaú inikiaki.
 Ragaū eparā, Faleque inikiaki.
 Falequē eparā, Éber inikiaki.
 Éber̄ eparā, Salá inikiaki.
- ³⁶ Salā eparā, Cainā inikiaki.
 Cainān̄ eparā, Arfaxade inikiaki.
 Arfaxadē eparā, Sem inikiaki.
 Sem̄ eparā, Noé inikiaki.
 Noé eparā, Lameque inikiaki.
- ³⁷ Lamaquē eparā, Matusalém inikiaki.
 Matusalém̄ eparā, Enoque inikiaki
 Enoquē eparā Jarede inikiaki.
 Jaredē eparā Maalalel inikiaki.
 Maalalel̄ eparā, Cainā inikiaki.
- ³⁸ Cainān̄ eparā, Enos inikiaki.
 Enos̄ eparā, Sete inikiaki.
 Setē eparā, Adão inikiaki.
 Adãō eparā, Deus inikiaki.
- Haskaké Jesus huni kayabi irianiki, nuku keskarā.

**Diabo Satanásā parāpaia Jesusū nīkama inikiaki, na hātxarā
(Mt 4.1-11; Mc 1.12-13)**

4 1-2 Hanua Joāonē Jesus naximaya Deusū hawē Yushī Pepawē kuxipahaira wa hene Jordão anua Jesus kai hanu tsua hiweabumanu Deusū Yushī Pepatū Jesus iyuxina kawanaya yushī txakabu shanē ibu diabō parākī kanemanū ikaya hanua 40 dia hanu hiweshū hawa piama binukainaya haskakainaya Jesus bunihairei ³uīkī unāti wanū, iwanā, yushī txakabu diabō Jesus yunukī:

—Haska mī Deusū bakemēkā? Na mixki damiwakī misi wawe, mī buniai ha pishunā— aka

⁴hanushū Jesusū nemakī:

—Haskakiri Deusū hātxa keneniburā, nīkawe. “Piti besti xinaī yurabu hawēs hiwetirubumaki. Hakia Deusū hātxa yuini nīkakī txibaī yurabu pei hiwetirubuki”, aniki— iwanā —Haskawē taeshū ha mī ea yunuairā, ē akamaki— akaya

⁵haska nīkatā hanushū mati keyatapahaira anu yushī txakabu diabō Jesus iyushū mai hirabi anu mai pakea hawērua tibi inū hawē damiwati kuxipawē hawaira shabakabi uīmakī ⁶yuikī:

—Na mai hirabi mai pakea tibi anu inū hawē shanē ibubu dasibi mebinishū ē mekeawē taeshū tsuara ē kuxipa inākatsi ē haska wamiswē taeshū hau mia kēwāshanūbū ē mia hatu shanē ibu wamatiruki.

⁷Haskawē taeshū eki mesei dāti ishū ea kēwākī mī ea shanē ibu waya dasibi mia inātā ē mia hatumekemakubaishanai— aka ⁸Jesusū ana nemakī:

—Na Deusū hātxa kenenirā, ana nīkawe. ‘Matū merabenā Yavé Deus ha besti duawakī kēwākubaikāwē, yushī betsa nīkamarā’, aniki. Haska keneniwē taeshū ha mī haska yuiairā, ē mia akamaki— aka

⁹⁻¹¹hanushū Jerusalém anuri iyushū Templo keyatapa mamaki nitxishū diabō ana yuikī:

—Na Deusū hātxa kenenirā, miāri nīkawe.

‘Hau mia mekekubainūbū hawē nai tsumabu Deusū yunushanikiki.

Mixkiki mī hutekepanā mī kawanai mia mekesushākanikiki’, aniwē taea haska mī Deusū bake kayamēkaī ea uīmai nenua ixtxuwe— aka

¹²ana nemakī Jesusū yuikī:

—Haska kenenibu mī dama yuiai ikūbiakē ana betsa ētseri mia yuinū nīkawe. ‘Matū Yavé Deus unāti wayamakāwē’, akī kenekī yusīrianiki. Haskawē taeshū mī ea ana yunuairā, ē ikamaki— aka

¹³ana hawawē parākī unāti watima hanu tsua hiweabumanu ana iyushū txipu ana parākatsi Jesus diabō heneyubainaya

**Galiléia anushū Jesusū yusīkī taewanikiaki, na hātxarā
(Mt 4.12-17; 13.53-58; Mc 1.14-15; 6.1-6)**

14-15 hanua Galiléia anu kashū mae tibi anu hatū itxati hiwe anu hikiakeakekī Deusū Yushī Pepatū kuxipa hayawē taeshū Jesusū hatu yusīaī nīkai hakiri hātxakī dasibibū kēwākubaunibukiaki.

16 Haskakūkaütani hanua yumei ewaima Nazaré anuri ka haskai hatube itxai beyamis huírukūtitiā hanu itxamisbu hiwe anu hatube hikia Deusū hātxa kenenibu yuishunū ika Jesus benia nikē ¹⁷Deusū hātxa yuishunika Isaíasī kenenī hātxa una inābu txuretā hakiri hātxa kenenibu betxitā hatu yuikī:

18-19 “Nuitapaibu kakape ē hatu yusīnū Deusū ea katuniwē taea hawē Yushī Pepa ē hayaki.

Hanushū huīti nixmabu hatu benimawakī yura betsā hatu tsuma wa henemakī bekū keskabu bepesha keska wakī hatu yusī pewakī hatu itxakawaibu nemakī Deus benimawatikiri dasibibū ē hatu unāmakubaīshanū Deusū ea yununiki”,

hatu watā kenenī hātxa yuikī keyushū ²⁰ana sebitā una mekenika inā mebītā aruaya ana hatukiri besua tsauwa manibaūshū beistxakayamaibū ²¹Jesusū hatu yusīkī taewakī:

—Haskakiri Isaíasī kenenī ē matu yuishunai mā nīkashurā, nukunabu merabewakī na habiatīā Deusū ma meneikiki— iwanā, ²²unānekapī hātxa pewē hatu yusīaī nīkai e itā hawē hātxa abubiakī xinaī: “Narā, nukunabuki, Josē bakeki. Hanishū haska tapītāxīshū nuku yuimēkaī?” iki yuinamebaunaibu

23 Jesusū ana hatu yuikī:

—Mā ea itimaska kaya wai ē uīaiī. Unanepa hātxawē mā ea yuikī: “Mī huni dauyakiaki. Mimebi shushakī mī kuxipa nuku uīmawē”, ea akī, “Cafarnaum anushū hawē unāmati dami kuxipa mī hatu uīmaxinakiaki. Mī axiā keska wakī na mī mae anushūri nuku ashūriawe, nū uīnunā”, akī mā ea yuitirubuki— iwanā, ²⁴ana hatu yusīkī:

—Txanima Deusū hātxa yuishunikarā, hawenabū hawē mae anushū nīkakatsi ikama danāmisbuki. ²⁵Haska inū, Deusū hātxa yuishunika Elias hiwekē bari dabe inū besti namakis ui ikamakē pitiuma nukū shenipabu nuitapahiraibū aību hawē bene ma mawayama mirimaburi yumākubainibu mā nīkamiski. ²⁶Haskabiaibū nukū shenipabu Israelbu beneuma nuitapaibu hau Eliasī dasibi hatu merabewanū Deusū yunuama iniki. Hakia mae ewapa Sidom dapi mae betsa Sarepta anu nawa aību beneuma nuitapai hiwea besti hau merabewanū Deusū Elias yunukī nitxīniki. ²⁷Haska inū, Deusū hātxa yuishunika Eliseu hiweatiāri hatiri

nukunabū txami buisma teneaibū nukū shenipabu hatuki dakekī danaību Eliseū hatu shushawamari iniki. Hakia Síria anua nawa betsa hawē kena Naamā Eliseu anu Deusū yunua ha besti shushawaniki— akī

²⁸ nawabukiri hatu yuiai nīkai dasibi itxati hiwe anu itxabu hatu haska wai nīkatā haki sinatahairakī ²⁹kaīmabaikī Jesus tsumashū ninikubaikī hatū mae mawa keyatapa mamakishū hanushū shutunū, iwanā, iyuaibū ³⁰hanua Deusū kuxipawē itxabu namakisa kakī hatu mepāmabaini hawē mae henebainikiaki.

Huni betsa yushī txakabu haya Jesusū kaīmanikiaki, na hātxarā
(Mc 1.21-28)

³¹ Hanua Galiléia mai pakea anu Nazaré henebaini mae betsa Cafarnaum anu hikixishū sábado tibi hatū itxati hiwe anushū hatu yusīkubaikī ³²shanē ibu kayabi kuxipakī hatu yuiai yurabū nīkai e itā: “Haskamē?” iki benimakubainaibū ³³habianuri huni yushī txakabuya tsauwa yushinē bis imakī unāshubima yuimakī:

³⁴—Jesus Nazaré anuaā, haskai nuku anu mī hushumē? Nū yushī txakabu nuku yamawanū ika mī huaraka? Ě mia unaīi, mī Deusū bake pepa meribirā— ikaya ³⁵yushī txakabu Jesusū nemakī yuikī:

—Hanua haskama nesetā ha huni anua kaīrikaītāwē— aka yushī txakabu huni meranua kaīkaikī hawa wama mai pusamabainai uī dasibibu ³⁶datei:

—Habaa!— ike ikei yuinamekī yuikī: —Narā, yusīa betsa hayaki. Shanē ibu keska kuxipahairaki. Hawē hātxa paepaki, yushī txakabu shūska yunua nīkai hawē datei kaīkanikirkā— itā ³⁷hanua bui hakiri txaniakeakeaibu dasibi hanu hiweakeakeabū Jesusū haska wai nīkanibukiaki.

Simāonē dais aību inū isī betsa betsapa teneaibu Jesusū hatu shushawanikiaki, na hātxarā
(Mt 8.14-17; Mc 1.29-34)

³⁸ Ha huni meranua yushī txakabu nitxītā hatū itxati hiwe anua kaya Simão Pedrō hawē hiwe anu Jesus iyua Simão Pedrō dais aību yunatxakayama daka nīkatuxitā hawē isī hau maīwanū hakiri Jesus yuiabu ³⁹hanu dakanu Jesus kashū hawē yuna nemashuna damaītā benikaī habiatiāri hatu duawakī bawashū hatu pimaya

⁴⁰ haska washu nīkabaikī hanua ma bari kai mexuaya dasibi ha mae anu hiweakeakeabū dasibi isī betsa betsapa teneaibu Jesus anu iweabu Jesusū habu tibi mekī shushawakī kaya wapakekī ⁴¹ha isī betsa betsapa teneaibu anua yushī txakabu nitxiā kaīkaikī unāshubima hātxa kuxipawē yuikī:

—Miarā, mī Deusū bakeki— akī yuikī Deusū Messias Cristo unaībuwē taeshū hau hariri hātxakī ana yuiyamanūbū Jesusū hatu hātxamamakī nemapakekī yushī txakabu kaīmapakenikiaki.

Judeubū itxati tibi anushū Jesusū hatu yusīkubaunikiaki, na hātxarā
(Mc 1.35-39)

42 Hanua ushaxini ma pena kemaya Jesus butukaina mae dapi benāta ha mesti ka benabaükī hawē haibuaibū betxitā haki nukushū yuikī:

—Dasibitū mia benakanikiki. Nenua ana kayamawe— akabu 43 Jesusū hatu nemakī yuikī:

—Ê Epa shanē ibuaikiri ē hatu yusīkubaunū ea yununiki. Haskakenā, mae betsaa betsa anu ē yusīriaiai katiruki— hatu wabaini 44 Israelbū mae tibi anu Jesus kakūkaükī hanu Deusū hātxa nīkakatsis iki hanu judeubu itxamisbu tibi anushū hatu yusīakeakenikiaki.

Baka mirima Jesusū hatu neshematā hanubi hatu
katunikiaki, na hātxarā
(Mt 4.18-22; Mc 1.16-20)

5 1Hatu yusīkubaütani Galiléia iānēwā ketākubaini kakī hawē kena betsaa iānēwā Genesaré anu niti ishū hatu yusīayā Deusū hātxa nīka pewakatsis iki haki mirima itxakī teshke akabu 2shashu ewapa dabe shaka maxī keti ashū baka neshenikabū hatū hisī txukaibu Jesusū uīkubaini 3kakaī Simão Pedrō shashuki inatā hau ana ha katxu shekanübū yunua hawē betsabetā hawē hisī hawaira neshetā hawē shashu ha katxu shekakī nūtāshunabu ha namaki tsashū kesha mapubaunabu Jesusū hatu yusīpakekī 4keyutā Simão yuikī:

—Ana ha katxu nuahairanu shekashū hanushū baka bikī neshekatsi matū hisī pukubaükāwē— aka 5Simāonē yuikī:

—Yusīnaā, yame txai tanakī nū pukuhairabia nū hawa biama ixiaī. Hakia haska mī nuku yunuai ē anū kaī— ishū

6nuahairaa anu shekatā hawē hisī hawē betsabetā pukubaunabu baka mirima hikia ninibiranabu shākamahaira hatū hisī taras iki taeaya 7shashu betsaa anu hawē haibuaibu habe dayamisbu hau merabewai benübū hatu mekē bea bea aka hawairabirā merabewakī hatū shashu dabe baka mata wabu shashu hikikatsis ikaya 8-10 baka mirima neshekāshuwē taea Simão Pedro inū habe dayamisbu inū Zebedeū bakebu hawē haibu betsabu Tiago inū Joāo e e iki dateaibū Simão dāti itā Jesus yuikī:

—Yusīnaā, ê huni txakabuki. Ea anua butukaini ea henebaini kariwe— abia

Jesusū yuikī:

—Eki dateyamawe. Na ikis mī baka nesheshu keska wakī yurabu mī ea hatu itxawashūshanai— aka 11hatū shashu dabe keti atā hanu hawenabube shashu inū hisī bakayabi baxibaikī tapīkatsis ikī Jesus txibāi habe bunibukiaki.

**Huni betsə bitxiki dasibi txami betsani Jesusū kaya
wanikiaki, na hātxarā
(Mt 8.1-4; Mc 1.40-45)**

¹² Hanua txipu betsatiā mae betsə anu Jesus kakē huni bitxiki dasibi txami betsani Jesuski nukutā ha bebū dākui sapakaī di itā beushū ea akī:

—Yusīnāā, ea kayawakatsis ikī mī ea kayawatiruki— aka ¹³ hawē txamiwē datekī danākī tsuā metsakī meisbumabiakē Jesus hawē dabanā iki meshūkaī mekī yuikī:

—Haa. Ė mia kayawaii— aka hawē txami sakara iki dashnukui keyuaya ¹⁴ Jesusū nitxikī nemakī:

—Ē mia yuiay nīkairawe. Hawara ē mia ashukiri tsua yuiyamayukubaītawē. Hari dukū kakī Deusbe nukunabu hātxashunika mī yura mī ma kayashu uīmatawē. Haska mī ma kayashu hau dasibū mikiri unānūbū hawē hatu beparābaīkī habiaskari inākuī Moisés yununi hatu anu buritawē. Mī haska buaya mī kayashu habū unāshākanikiki— abaini kaya

¹⁵ yura betsabū Jesusū haska wakī akaikiri txanibaunaibu nīkatā hawē hātxa nīkakatsis iki inū hau hatu shushawanū bari tibi Jesus anu bebirā bebiranaibu hatu shushawapakei ¹⁶ hanua hawē Epabe besti hātxanū ika hatu pashkabaī hanu tsua hiweabumanu kakükainikiaki.

**Huni yura babuni hawē txakabu buashūkī Jesusū
shushawanikiaki, na hātxarā
(Mt 9.1-8; Mc 2.1-12)**

¹⁷ Hanua ana shaba betsatiā Galiléia inū, Judéia mae betsə betsapa anua inū, Jerusalém anuari bexishū Jesusū yusīnāā nīkai tsauwabū habianuri Moisés hātxa txibāhairanika fariseubu inū Moisés hātxa yusīnanāmisbu hiwe merā itxashū Deusū shushawati kuxipayatū Jesusū hatu yusīayā ¹⁸ hau Jesusū shushawanū, iwanāā, huni yura babuni haki isī teneaibu butiki datātā hawē haibuabū Jesus anu bakebirani ¹⁹ hanu yurā kaiā shukuabuwē taea haska watā bitxibaī Jesus uīmatima mai bawa hiwe sapa sheni mamaki inabaī hawē dakatiki hanu butēnū, iwanāā, hanu beshpə wakī purēkī shui watā hanu ha huni yura babuni Jesus anu buteaibū ²⁰ haska hatū xināā ikūhairawaibu unākī huni yura babuni Jesusū yuikī:

—Dateyamawe. Mī txakabuwē Deusū mia kupikatsis ibiakī mā ea ikūwaīwē taeshū hau Deusū ana xināyamanū ē mia buashunai— akaya

²¹ Moisés hātxa hatu yusīmisbu inū fariseubū nīkatā Jesuski sinatai hune yuinamei: “Ha huni txakabuki. Dasibi nuku paraī Deus keskakatsi ikikiki. Deusū besti hawē txakabu buatiruki”, ikaibū ²² hanushū tsuā Jesus yuiamabia hatū xināā unākī Jesusū hatu yukakī:

—Matunā, haskakī mā xinā txakai ikai? ²³Haratu bikamamē, hawē txakabu buashunaraka, hawē yura beniaraka? Ha dabe bikakē Deusū besti atiruwē taeshū ²⁴haskakī mā xinā txakai? Ë matū Hutxi Kayabi Iuwa na mai anua ea ē hawē kuxipa hayatū hawē txakabu ē buashūtiru mā unānū ē akai uïkāwē— iwanā, huni yura babuni kaya wakī yuikī:

—Benitā mia haki bakebirākāshu bui mī hiwe anu kariwe— akī ²⁵hawaira kayawa benikawā hawē dakati bitā buaya mapubaunabū ²⁶date paeyabi yuikī:

—Habaa! Tsuā haska waismaki. Hakia Deus pepahaira kuxipatū na huni ma kayawashuki. Natiā haska nū uīsma nuku uīmaikikirā— iwanā, Deus kēwānibukiaki.

Levi governo pei bishunika Jesusū katunikiaki, na hātxarā
(Mt 9.9-13; Mc 2.13-17)

²⁷Hanua kaikaini hanu bai kesha anu hanushū Roma governo pei bishūmisbū hiwe anu Levi tsauwa Jesusū betxituxitā yuikī:

—Ea txibākubaīwē— aka

²⁸Levi benitā dasibi henebaikī txibākī taewai habe kaxīshū ²⁹hawē hiwe anushū Jesuswē benimakī pitti mirima hatu pewamatā shanē ibu pei bishuī parananāmisbu inū hawē haibu betsapabu hatu itxawa Levi inū Jesusbetā piaibū ³⁰Deusū yunuti inū hawē nemati yusīnanāmisbu inū fariseubū Jesusū hatubetā piai uīkī yuākī haki txiti ikabu yukakī:

—Haskakī matū yusīnā pei bishunika txakabubu inū nuku nīkaibumabetā pimēkai? Txakabuhairabubī!— ikaibu ³¹Jesusū hatu hātxa nīkatā hatu yuikī:

—“Ë peki”, iwanā, xinaību anu huni dauya kaismaki. Hakia isī teneaibu anu besti huni dauya kenabu kamiski. ³²Haskakē: “Ë txakabuki”, iwanā, xinaību hatū huīti pewakī ē hatu merabewa xinā betsā watā hau Deus ikūwanūbū ē huniki, huni dauya keskairā. Hakia: “Ë txakabumaki”, ikī xinaību hatu merabewatanū ika ē huamaki— hatu wa

Samakenikabū Jesus yukanibukiaki, na hātxarā
(Mt 9.14-17; Mc 2.18-22)

³³hanushū ana betsā Jesus hatu yukashūkī:

—Naximanika Joāoki txiti ikabu inū fariseubuki txiti ikabū hatū txakabuwē taea hatūmebi itxakanikai samaketxakayamakī Deus kēwākī hawē kuxipa yukatxakayamakī hawa piyuisbumaki. Haskai miki txiti ikabu samakeama bari betsā tukama pikī neshukubaīmisbumē?— akabu ³⁴Jesusū hatu yuikī:

—Huni aīyaī nawaibu anu hawē haibuaibu pashkariabuma piama hatūmebi itxakanikatirubumaki. ³⁵Hakia hatu shunūbaini ma hatu dapashkabaini kakē manukī hawē haibuaibu samakekī piama itirubuki.

Haska keska kaīkī ē hatu shunūbaina ewē nui ē haibuaibū piama samakeshākanikiki— iwanā,

³⁶ana hatu yusipakekī miyuiwē yuikī:

—Ê yusianā, tari bera esteriamā keskaki. Matu yusinū nīkakawē. Tari sheni bashnekeia tari bera tuash esteriamā meshteshū hawē tari sheni tsamia patsa estei ana bashnekei pikumiski. Hamē matū yusianā, tari sheni bashnekeia keskaki. Ê yusia wē tsamia keska wakī matū yusia ē pewatirumaki. ³⁷⁻³⁸Ana habiaskari keskawē matu yusinū nīkakawē. Bitxi saku sheniki uva hene bera buspuriama manekī mata washū denesh mestewā hamebi katsai buspui bitxi saku sheni peshemiski, vinho bera inū saku sheni benurā. Habiaskari wakī ē yusia bera matū xinā sheni ē husitirumaki, benukinā. ³⁹Hamē vinho sheni ma beya wanishū vinho bera pepabiakekē akatsi ikabuma keska wakī matū beya sheni abukī matū xinā bera wakatsi ikama ē yusia bera mā danaī— hatu wanikiaki.

**Huīrukūtitiā haki txiti ikabū shekiwā bimi tsekashū
pikubainibukiaki, na hātxarā**
(Mt 12.1-8; Mc 2.23-28)

6 ¹Hanushū ana huīrukūti sábado betsatiā shekiwā bai namakis manā baiwē bukī haki txiti ikabu Jesusbe bukī shekiwā bimi tsekashū dashukiri ashū pikubainaibū ²fariseubu haburi hatube kakī hatu uīkī Jesuski txiti ikabu hatu yukaki:

—Hawai huīrukūti sábadiotia mā dayai? Sábadiotia dayakī Deusū Moisés nuku nemani txibāma mā kaneaī— hatu waibu ³Jesusū hatu yuikī:

—Bunikī hawara nukū shenipabu pepa Davī hawē haibuaibubetā anirā, mā uīsmamē, Deusū hātxarā? ⁴Matu yuinū nīkakawē. Deus kēwāti tari hiwe merā Davi hikishū Deusū Moisés yusiniwē taeshū Deusbe nukunabu hātxashunikabū besti pitibiakē hawē Deus kēwāti misi Davī bishū pitā hawē haibuaiburi pimaniki. Haska wabiaya Deus haki sinatama iniki, kaneamawē taearā— iwanā,

⁵—Haskakē huīrukūti sábadiotia matū Hutxi Kayabi Iuwa shanē ibukī ē yunuaiwē taea eki txiti ikabūri bunikī pikī kaneabumariki— hatu wanikiaki.

Huīrukūtitiā huni mekē meyuxkini Jesusū kaya wanikiaki, na hātxarā
(Mt 12.9-14; Mc 3.1-6)

⁶Txipu ana sábado betsatiā mae betsā anu kashū hatū itxati hiwe merā hikishū Jesusū hatu yusia yahabianuri huni mekē yusiuri meyuxkini hatube tsaukē ⁷hanushū habū hawē yusia danākī Jesus yuānū, iwanā, huīrukūti sábadiotia ha huni mepeai uīnū, ishū, haska wai uītā unāti watā ha anū ika manai tsauhshū ⁸haskaibu Jesusū hatū xinā unākī huni mekē meyuxkini yuikī:

—Benikirā ha maniabu namakis niwe— aka hawenabu maniabu namakis benia nikē ⁹hanushū fariseubu inū Moisés hātxa hatu yusīmisbu Jesusū hatu yuikī:

—Ē matu yukai haskaramēkaī, ea yuikāwē. Moisés hātxa pepa txibākī huīrukūti sábadotianā, haska watimē? Pewakī merabewatimē? Txakabuwatiraka? Yura betsā hiwearā, pashawakī meketimē? Nuitapawakī yamawatiraka?— hatu watā ¹⁰hatū hātxa manakī Jesusū uībaunaya hawa yuiabumakē hunimekē meyuxkini nia Jesusū ana yuikī:

—Mī mekē mexāwē— aka mexāyā hawē mekē ma mepekei peaya ¹¹uī fariseubu inū yusīnanāmisbu haki sinatakī haska washū Jesus nematimē, ika hune yuinamei haki yubakai taenibukiaki.

12 hunibu kuxipa wakī Jesusū hatu katunikiaki, na hātxarā (Mt 10.1-4; Mc 3.13-19)

¹²Hanua shaba betsa bari kaya Jesus ha mesti kai mati mapetā ushama Deusbe hātxaxini ¹³penaya haki txiti ikabu dasibi hatu kena beabu 12 besti katutā hatu kenakī: “Mā ē kuxipayabuki”, hatu wanikiaki. ¹⁴Ha 12 hunibū kena mia yuinū nīkawe. Simão kena betsa wakī Pedro wani inū, hawē betsa André inū, Tiago inū, João inū, Filipe inū, Bartolomeu inū, ¹⁵Mateu inū, Tomé inū, Alfeū bake Tiago inū, Romano nawabu nitxīkatsis imis Simão inū, ¹⁶Tiagō bake Judas inū, Judas betsa Iscariotes anua yumeni txipu hatū Jesus hatu atximashanairā, hati Jesusū katunikiaki.

Yura itxapabu Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā (Mt 4.23–5.12)

¹⁷⁻¹⁹Hanushū 12 hunibu katutā hatu iwei bututā mawa tenāmā pāpanushū haki txiti ikabu Jesusū yusīnū ika tsaukē habianuri habū txibaību inū mirima yurabu Judéia anua inū, Jerusalém anua inū, iānēwā kesha betsa Tiro inū Sidom anua hawē hātxa nīkatanū ika bekī isī teneaibu hatu kayawamakatsi iwexinabu haki dasiabu isī teneaibu shushawakī yushī txakabū hatu nuitapawai kaīmakī hawē kuxipa hanua kaīkī Jesusū hatu kayawaya uī abukī Jesus mekatsis ikaibū

Deusū hatu benimawashanaikiri hawē tsuma kuxipayabu Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā

²⁰hatu shushawakī menetā haki txiti ikabu besti beiskī hatu hātxa wakī:

—Tsabura yumaī matūmebi mā kēkūkainama Deus shanē ibukī matu mekekubaīshanaiwē taea mā benimakūkaīmiski.

²¹Ha inū, tsabura hawara pepa besti abutxakayamai hawē nuihairaiwē kupikī Deusū hatu yaniwama keska washanaiwē taea benimapaketi xinaī benimakubaīkanikiki.

Ha inū, tsuabūra matū txakabu xinaī huīti nixma mā kashakatsis imisbuwē taeshū Deusū matū huīti xinā txākāwā mā benimakūkaīmiski.

22 Ha inū, matū Hutxi Kayabi Iuwa tsuabūra mā ea txibaibuwē taeshū habū matuki ehē iki danaī matu itxakī hatū itxati hiwe anu mā ana hikiyamanū matu nemakī matu danaībū mā benimakūkaīshanaii.

23 Haska inū, Deusū hātxa yuishunikabu itxakawanibu keska wakī maturi itxakawaibu nai anushū Deusū matu duawashanaiwē taea hawa dateama xinā txākākubaīshākāwē— iwanā,

24 mapuaburi yuikī: —Hamē maturā, mabuwē hiwei keī “Ē mabu mirima hayaki”, iki tsuabura natiā mā hawē benimaii. Hakia uatiā mā nuitapashanaii.

25 Ha inū, tsuabura yauxikī piti yani bestiwatā mā benimakubainaibu ana tsuā matu merabewakī matu duawabuma buni tenei mā nuitapahairashanaii.

Ha inū, natiā tsuabūra Deus xināma matū hamapai besti xinaī mā usāmis ana haskama matū huīti nixma kashai mā nuitapahairashanaii.

26 Tsuara ibubis hawawēra hawēruakī dasibibu hatu abumakī mā hatu kēwāmatirurā, uīrashākāwē, mesekirā. Habū Deus yuishunikaipaiaibū hatu parā paepawa matū shenipabū hatu kēwāpaunibu keska iyamashākāwē— iwanā,

Nukuki sinataibuwē nuitikiaki, na hātxarā

(Mt 5.38-48; 7.12)

27 ana hatu yusikī:

—Mā ea nīkaibu matu yusinū nīkakāwē. Matuki sinataibu hatuki sinatama hatuwē nuikubaīkāwē. Ha inū, matu danaību hatu bebis danānāma hatu duawakubaīkāwē. 28 Ha inū, tsuabūra matu itxakawai matuki sinataibū hatu bebis manakunama hau Deusū hatu merabewanū hatu Deus yukashūkubaīshākāwē. 29 Ha inū, tsuara miki sinatakī mia detekī ispais aka habebis sinatai kupinameama: “Uke betsari ea awe”, ika dabekeshunai keskakī xinākubaīshākāwē. Ha inū, tsuara mī deveawē taeshū mī dakukuti tari mia biākī buaya mī tari manākiriari yauxiyama hari ināyushākāwē. 30 Hamē tsuara nuitapai hushū mī hawara mia yuka merabewakī ināyukubaīshākāwē. Hamē betsarā, tsuāra mī hawara buxishū ibu wakī mia ana inākatsi ikamakē has xinaī haki sinatayamakubaīshākāwē. 31 Hamē betsarā, tsuara miwē nuikī hau mia merabewashanūbū matū dukū haska xinākī uīmakī hatu merabewakubaīshākāwē, haska wai nukipakī mā kaneamakirā.

32 Haska inū, Deusū hātxa danaī txakabumisbu habiaskariai duanamemisbuki. Haskakē maturi matū haibubes mā duanamei mā hawa binunānāmaki. 33 Ha inū, huni txakabu habetā txakabu wamisbube nui merabenākubaīmisbuki. Haskakē maturi pepabuwē nui habu besti

merabewai mā pepamariki. ³⁴Hamē betsarā, huni txakabubu duanamekī betsā hawē haibū hamapai bushū hawaira ana beshūmiswē taeshū duawakī hawē hamapai ana yuka ināyukatsis imisbuki. Haskakē maturi duanamei pepabiai tsuāra matū hamapai hawaira ana matu beshūmis besti mā ināmiski, ana manakuti pepa bikatsi xināmarā. ³⁵Hakia pepakatsis ikirā, eskatiki. Matuki sinataibuwē nuikī hatu duawākī matū pepa hatu uīmakubaikāwē. Haskawē taeshū tsuabūra mī hamapai biwāxishū mia ana beshūmisbu besti ana ha xināma mia yane beshuīsbumari hatu ināriakī yura dasibibu hatu duawakubaishākāwē. Haska wakī mā hatu binumamiskē matū pepawē Deus dasibi binuatū matu manakushanikiki, hawē bakebu matu wakinā. Hanūkaī habū Deus kēwaīsbuma inū huni txakabububiakē betsapa inākī Deusū hatu duawamiswē taea ³⁶matū Epa Deus nuikipa keskai nukipariakubaikāwē— iwanā,

Yura betsaa txitekī ha atimakiaki, na hātxarā
(Mt 7.1-5)

³⁷Jesusū ana hatu yusikī yuikī:

—Tsuara ha akī txitekī unāti wayamakāwē. Mā hatu haska wamakē Deusūri habiaskari wakī matu txitekī ha akamari ishanikiki. Ha inū, tsuara hatu dake wayamakāwē. Mā hatu dake waismakē Deusūri matu dake wama ishanikiki. Ha inū, tsuabūra matu txakabuwaibu ha xināma hatu hakimawakī buawe. Mā haska waya Deusūri matū txakabu matu buashūshanikiki. ³⁸Ha inū, hawara mā haya pashkashū huni betsaa inākubaikāwē. Haska wai mā yauxiamakē Deusri matuki yauxiamā habiaskari matu washanikiki. Tsuāra mā sheki inākī tana pewatā sakuki deukī yauxiamā tsīki tsīki akī mata washū mā hatu ināmis keska wakī habias xināwēri Deusū matu manakushanikiki— atā,

³⁹Jesusū miyui betsaa tibiwē hatu yusikī yuikubaikī:

—Huni bekūmā huni betsaa habe bekū iyupai harakiri iyuai unāma habia dabe mikī maebaī di irabemisbuki. Haska keskai matū xinā pewakī mae wariamā hawa hatu yusikī mā pewatirumaki. ⁴⁰Ha inū, hawē tsumabū hatū yusinā binutirubumaki. Hakia hatū yusinā hatu tapīmakubainaya hatū yusinā keska itirubuki.

⁴¹Haskai ikūwai betsaa pewakī merabewanū, iwanā, hamapai pese hawē beruki hikia mī bikatsis ibiai mina dukū hi ewapa mī uīyamamē? Hi hirabiwē betimanabia hawa xināma yuikī: “Uīa. Mī hi pese beruki ikarā, mia bipa?” akī mī yuimiski, kanekinā. ⁴²Hakia bemakis beparamei hātxamisbuū, maturi txakabubia betsaa txakabuai uīkī mā ha amiski. Mā hi hirabi betimana tsekashū puta keska wakī matū huīti meranua matū txakabu ewapa putatā ana kaneama merabewakī hi pese mī haibū beru anua bia keska wakī huni betsā txakabu beshmas hayari mā merabewakī yusitiruki— iwanā,

Hawē bimi tibiwē hi unāmisbukiaki, na hātxarā
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

43 ana miyui betsawē Jesusū hatu yusīkī yuikī:

—Hi pepa bimiai hawē bimi txakabuismaki. Hakia hi txakabu bimiai hawē bimi pepaismariki. **44** Haskawē taeshū hawē bimi tibiwē hi mā unāti wamisbuki. Mae musha anua figo bimi mā tsekaismaki. Ha inū, isne anua uva bimi mā tsekaismariki. **45** Habiaska keskari tsuabura duapabu huīti pepaya hātxa pepawēs hātxamisbuki. Hamē tsuabura duapa huīti pepa haya hawa txakabu hayama yui hātxa pepawēs hātxamisbuki. Ha inū, tsuabura hatū huīti merā xinā txakabu mata hātxakī txakabu yuikī kaīmamisbuki— iwanā,

Nīkaibu inū nīkaibumakiri yusīnikiaki, na hātxarā
(Mt 7.24-27)

46 Jesusū hatu yusīkubaīkī yuikī:

—Shanē Ibuū, Shanē Ibuū, akī mā ea kenabiamis haskakī ē matu yusīa mā aismamē? **47** Ē hātxa ikūwākī ea txibanū, iwanā, hawara ē yuai akubaīshanaibukiri matu yusīnū nīkakāwē. **48** Tsuāra mixki hiwe wakatsi ikī hene kesha mai basākī uke merā mixkiki pesashū ha mamaki mixki tsamabirākī hiwe warā, ē yuiai akubaīmisburā, ha hiwe wanika keskabu ishākanikiki. Hanua bai matahairabirākī hawē hiwe atxia ha hiwe mixkiki tsamiawē taea hawa takash iki tsibusketirumaki. **49** Hamē hawara ē yuiai ea danākī akama ishanaibukiri matu yuinū nīkakāwē. Tsuāra mixki hiwe wanū, iwanā, hene kesha mai basākī kini keyatapawama beshātu bestiwatā mixki tsamabirākī habebis watā hiwe warā, ea danaīburā, ha hiwe wanikabia unaīsmapabu keskaki. Hanua bai matahairabirākī hawē hiwe atxia mixkiki tsamiamawē taea hawaira tsibuskei di imiski. Haratu mā haskamēkaī? Uīrakāwē— akī Jesusū hatu yusīnikiaki.

Romano capitāonē dayaru Jesusū shushawanikiaki, na hātxarā
(Mt 8.5-13; Jo 4.43-54)

7 **1** Hanushū hatu yusī menetā Cafarnaum anu Jesus txītūtani hikikē **2** hanua habianuri Romano soldado shanē ibu capitāonē dayaru isī tenei mawakatsis ikai abuhairakī **3** Jesus ma hua nīkatā hau shushawashūyunū judeu shanē ibu anibubu nitxīkī Jesus txanimakī hatu yunua **4-5** Jesus anu bushū hau shushawashuī kanū ea akī yuishūkī:

—Capitāo nawa huni duapaki. Nukū itxati hiwe nuku hatu amashūyamaki. Ha inū, nukunabu abuhairaramiswē taeshū merabewakī hawenari shushawashuī kawe— akeakeabu **6** hatū hātxa nīkatā hatube kai ma hawē hiweki kemai kaya hau yuishunūbū soldado capitāonē hawē haibuaiburi yunua Jesus huaiki nukushū capitāo yuishūkī:

—Shanē Ibuū, ē haibu capitāonē hātxa ē mia yuiai nīkawe. Ewē dabanā ē hiwe anu huyamawe. ⁷Ē pe beshmashairawē taea mianu ē kama ishuki. Haskakē ē tsuma hau shushanū mī hātxa besti yunukī ea shushawashuwē. ⁸Ha inū, hatū ea yunumisrā, eari ē shanē ibu hayaki. Eāri soldadobu yunui ē shanē iburiamiski. Betsa yunukī: “Kawe”, ē wa kamiski. Betsa yuikī: “Huwe”, ē wa humiski. ē dayaruri yunukī: “Awe”, ē wa amiski. Hakia mī ea binuawē taeshū mī hātxa bestiwē mī shushawatiruki, ē unānā— akī capitāo hātxa yuishuna

⁹Jesusū hawē hātxa nīkatā soldado capitāo ikūhairawaiwē taea Jesus e itā yurā kaiānē txibaī hatxū beaibukiri nasauketā hatu yuikī:

—Haska na nawa shanē ibū ea ikūhairawai keska nukunabu Israelbu ē haska hatu uīriamaki— hatu waya ¹⁰hawē haibuaibu soldado capitāonē hiwe anu txītūbaī hawē dayaru ma shushashuna uīnibukiaki.

**Aību hawē benē shūnunitū bake mawa
Jesusū bestēwanikiaki, na hātxarā**

¹¹⁻¹²Jesusū haska wabaini hawē 12 tsumabu kuxipayabu inū, haki txiti ikabu inū, yurā kaiānē txibaī habe bukī mae betsā hawē kena Naimkiri kai kemaya aību hawē bene mawayamatū hawē bake bestitxai mawashuna maiwanū, iwanā, huni dabetā baketiki beaibu hawenabu hatxū bei hawē ewabe kashakubiranaibu ¹³Jesus haki nukutā hawē ewa nuitkaapaiwē nuikī yuikī:

—Kashama nesewe— atā ¹⁴berunā mawa beaibuki Jesus kemashū hawē baketi besti tsumaya niti itā tsumabū mawa yuikī:

—Berunaā, ē mia yuiai bestēwē— aka

¹⁵mawa hawē tariwē yabukī mestēhaira wabu haska peketima bestēkawā natsauwa hātxai taeaya hawē ewa benimawatā hawē bake nitxishuna iyuaya ¹⁶Jesusū haska wai uī haska uīsbuma hawē datei mesehairakī:

—Habaa! Nuku anu Deusū hātxa yuishunika pepahaira ma ana tashnixinaki. Hawenabu duawai Deus ana bayushuki— ikī Deus kēwākubainaibū ¹⁷haska Jesusū ashū nīkabaī Judéia mai pakeanuabu inū mae betsā betsapa anuabūri yuiaibu bana nīkakeakenibukiaki.

**Haki txiti ikabu Naximanika Joāonē Jesus anu hatu
yununikiaki, na hātxarā
(Mt 11.2-19)**

¹⁸Naximanika Joāo bitxiti hiwe anu hiwea haska Jesusū akubainaikiri hawē tsumabu Joāoki txanikubainaibu ¹⁹nīkatā hawē tsumabu dabe kenashū hatu yunukī:

—Jesus anu kashū: “Mekenika Deusū nukū shenipabu yubani ikū hushanairā, mī habiamē? Betsa daka nū manai?” akī ea yukashütakāwē— iwanā, hatu yunua

20-21 bushū isī betsā betsapa teneaibu shushawakī yushī txakabu betsā betsapa kaīmakī bekū inū beshushbu uīmakī Jesusū hatu kaya wapakeaya Naximanika Joāoki txiti ika dabe Jesus anu kashū haska wai betxitā atimas haki nukutā betsā yuikī:

—Mianu Naximanika Joāonē nuku yunuxinaki. Mekenā Deusū nukū shenipabu yubani ikū hushanairā, mī habiamē? Mī hamaraka? Betsa daka nū manayuai?— aka 22 ha dabe xināmakī Jesusū yuikī:

—Hawara uīkī mā nīkakubainairā, haska Joāoki txaniritākāwē, eskaiburā. Bekū inū beshushbū uīaību inū, haska mapuisbuma mapuaibu inū, habu bitxiki dasibi txami betsani haki dakemisbu māī sakara iki keyuaibu inū, patabū nīkakī keyuaibu inū, mawa ana besteaību inū, habu yumaību hatū pashati kakape nīkatā benimaiburā, haska Joāo yuitākāwē. 23 Tsuāra ea ikūwai hawē xinā txakabui txītuīsmarā, ikū benimashākanikiki!— hatu wa

24 Joāonē hatu yunuxina iwani ana txītūbainabū ha dapi mapubaunabu Jesusū Joāokiri hatu yui taewakī:

—Hanu tsua hiweabumanuarā, hawa mā uītātaniamamē? Tawa pei niwē bubi bubi wai keska wakī hunī hawē xinā betsā betsapa maewakeakeimamēkaī? 25 Haskamē? Haskamaraka? Haskara hakiri kaīaī mā uītātaniamamē? Hunī tari pepa sawea daka? Tari pepa sawea benimai beyusirā, mabu akūhairayabu hatū shanē ibū hiwe hawērua anu besti hiwea ikaibu mā uītirubuki. 26 Haskakenā, hawa mā uītātaniamamē? Deusū hātxa yuishunikamēkaī? Haki. Joāonā, ikū Deusū hātxa yuishunikaki. Ha inū, yuishunika betsabu Deusū yununi Joāonē ma hatu binuaki. 27 Ha inū, Deusū hawē bake nitxīkatsi Joāokiri yuikī:

‘Nīkawe. Hanu mī kashanū hau pewai kanū ē hātxa yuishunika betsā bebükiri ē yunushanaii, ē mia nitxīriamarā’, akī hakiri hawē kaka kenenibuki. 28 Ikūkī ē matu yuiaii. Yura dasibibū Deus dayashūkī tsuā Joāo binuama ibianibū hanu Epa Deus shanē ibuaitiā ikūwaību haki dasiabu beshmashairabiabū Joāo binushākanikiki— hatu wai

29 Jesusū hātxa nīkakī habū Naximanika Joāonē hātxa nīkatā xinā betsā waibu hawē unāti wakī Joāonē hatu naximaimawē taeshū yurā kaiā inū Romanō shanē ibu pei bishunikabū yuikī: “Ikūki. Hawara Deusū akairā pepaki”, iwanā, xinākeakeaibū 30 hakia judeu fariseubu inū Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbū Joāonē hātxa nīkama inū hawē unāti naximati danaīmabuwē taeshū Deusū haburi duawapanā danaīmabū 31 Jesusū ana habianuri hatu yuikī:

—Nukunaburā, haskara xinaī imisbumēkaī? Matu yuinū nīkakāwē. 32 Mae namakis hemaīfī anu beyuskī hatū ibubu imis mawai bake mixtību shuku dabea tsauthū shuku betsā yuikī: “Teperewe nū mawabiaya benimai mā nawamaki. Hanua nū kashei ikaskī nū nuite

nawa mawabiaya mā kashamaki”, hatu wabu hawawēra beyusti unābuma keskabuki, nukunaburā. Matū xinā txākāti hubiakē mā benimamaki.

Hamē matū txakabu xinā kashakatsi ikama mā xinā betsa waismaki.

³³ Eskaki, matu yuinū nīkakāwē. Ha dukū Naximanika Joāo hushū matu yusīkubaīkī misi pepa piama vinho paepa akama matube beyusamakē hakiri hātxakī: “Yushī txakabu hayaki”, iwanā, mā yuiakeakeimaki.

³⁴ Hanua eari matū Hutxi Kayabi Iuwa hushū misi pepa pikī vinho paepa aki ē matube nawabiakükainaya ea yuākī: “Uīwē. Pikeki. Paēkī Romano pei bishunika txakabubu inū yura txakabu betsabu haibu wamiski”, ikī mā eari yuāmiski. ³⁵ Hamē nuku dabe nū pepabiakē Deusunabu kayabibu besti unānepakī habū nukū yusīa nīkatā nuku txibākanikiki— hatu waya

Fariseu Simāonē Jesus pimanikiaki, na hātxarā

³⁶ hanushū fariseu betsa hawē kena Simāo hawē hiwe anushū Jesus pimakatsi txanima hawē hiwe anu Jesus ka pikatsi ishkeshkanā dakai bashti ibaūshū piaibū ³⁷habia mae anuari aību hininipā Jesusū piai nīkatā sheni hene ininipa karuhaira nēkatī hushupa bixtuki beshū ³⁸hune Jesusū tae dapi dāti itā hawē txakabu xinaī huīti nixmahaira hune kashakī hawē beū hene besti Jesusū tae petxiki tuis tuis ashū hawē bu txaipawē hutekere atā hawē tae petsu petsu akī keyutā sheni henewē hawē tae txa akaya Jesusū unābiakī uīyamakē ³⁹Jesus hatū iatū uītā Jesuskiri xinākī: “Deus nuku yuishunika kayabitunā ha aībū hawē tae meairā aību txakabukūkaīmis unākeanaii”, ikaya ⁴⁰Jesusū hawē xinā unātā merabewakī yuikī:

—Simāoneē, hawara mia yuipa?— aka fariseū yuikī:

—Ea yuiwe, yusīnaā— aka

⁴¹ miyuiwē Jesusū yuikī:

—Huni dabetā huni betsa anua pei biyuimabu deveabuki. Betsā 500 shaba daya pei devekē betsāri 50 deveaki. ⁴² Ha dabetū hania pei bishū pakatirubumakē huni bettsā ha dabe pei ināyuima deveabu hatuwē nuikī ha dabetū devea hatu kenatā hakimaxinaki, ana xināmarā. Haskakē ha dabetanā, haratutū ha hatū pei ināyuima abuhairaimēkaī, betsa binūkinā?— aka ⁴³fariseū yuikī:

—Ē xinānā, ha mirima hakimawaxinatū abuhairaikiki— aka

—Ikūki. Mī yui kayabiaii— iwanā ⁴⁴Jesus nasauketā aību uīkī Simāo yuikī:

—Na aībū ea duawairā, mī uīaī?— iwanā —Mī hiwetā ē hikiai haska wamisbu keska wakī hutxukiti ūpash mī ea tsaušunama ibiashukē na aībū hawē beūwē ea hutxushū hawē buwēri ē tae ea hutekere ashuki.

⁴⁵ Ha inū, ea beya wakī mī ea tātsu akamakē mia anu hikia ē dakakē na aībū besti ea beya wakī ē tae petsu petsu akī heneamaki. ⁴⁶ Ha inū, ea beya wakī sheni teipa inīhairawē ē bu mī ea matxa akamakē sheni hene

inīhairawē hatū ē tae txa ashuki, ea beya wakinā. ⁴⁷Haskakē ewē nuikī ea abuhairaiwē taeshū hawē txakabu mirimabiakē ma ē buashuna mī unātiruki. Hamē tsuāra txakabu eskarabes nū buashuna mawaira ea inū ē Epa xinā mirimisbuki—iwanā, ⁴⁸aīburi yuikī:

—Epa Deus ē mia daewashūshuki, mī txakabu mia buashūtā hau ana xināyamanunā—akaya ⁴⁹habube hatu iabū piaibū nīkatā basheshē yuinamei:

—Narā, hawa huni ikimēkaī? yurabū txakabu shūska buashūtirurā—iwanā, yuiakeakeaibū

⁵⁰haskabiabū aību Jesusū ana yuikī:

—Mī ea ikūwaīwē taeshū mī txakabu mī ma beshtekai peshuki. Ana hawa dakei dateama unānuma inū kariwe— anikiaki.

Ha aībuaibū Jesus merabewanibukiaki, na hātxarā

8 ¹Hanua ana betsatiā haska pepawē inū txakabuwē kupi Deus nenu ana shanē ibushanaikiri mae ewapa betsapa betsapa inū mae hatiubuma anushū Jesusū hatu yusīkubaunaya hawē 12 tsuma kuxipayabū tapī habe bukubainaibū ²⁻³ha dikabi aību betsapa betsapa isī teneaibu shushawakī yushī txakabu kaīmakī Jesusū hatu merabewakī shushawaimakē hatū peiwēri Jesus inū hawē tsumabu merabewakubaini Maria Madalena anua Jesusū sete yushī txakabu kaīmaima inū, Suzana inū, shanē ibu Herodes yunushūmis Cuzā aī Joana inū, aību betsapa betsapaburi Jesus anu butā butākī merabewakubainaibū

Heshe sa akakiri miyuīwē Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā (Mt 13.1-23; Mc 4.1-20)

⁴mae betsapa anua bei Jesus uīkī hawē hātxa nīkanū ika itxabirābiranaibū yurā kaiā haki dasi itxabu Jesusū hawē hātxa huneawē hatu miyuikī:

5—Huni betsā hawē bai anu shekiwā sa aki kashū sa akaya heshe betsapa katī bai namaki kawana yurabū pema pema akaibū deiwā hushū shea keyuabū hanua shekiwā hania hukuāmakē ⁶heshe betsapa mixki ewapabu mania anu mai eskarabes bemātximea anu bana peshei benekaunaya mai eskarabeskē bari hui kukī mai tsusīwā hawē tapū bemakis beweshekea shanai utsimiski. ⁷Ha inū, heshe betsapa musha hukūriama anu niri ika hukuaīki mushā bueshekī yabua bimitirumaki. ⁸Hakia heshe betsapa mai pepa anu niri aka benei bimi itxapahaira hayamiski, betsapa 100 hesheyairā—iwanā, unāshubima yuikī:

—Mā pabīkiyabuki. Nīkatā hakimayamashākāwē— hatu wabainaya

Heshe miyuikiri shabakabi Jesusū hatu unāmanikiaki, na hātxarā (Mt 13.10-23; Mc 4.10-20)

⁹hawē tsumabu besti Jesuski dasishū haska miyuīwē hatu yusīshu yukabu ¹⁰hatu yuikī:

—Maturā, haskai Deus shanē ibumiskiri Deusū hawē pepa huneni shabakabi mā ē tsumabu matu yusikī unāmaikiki. Hakia habū Deusū hātxa nīka bestiaibu miyuiwē besti ē hatuki txanikūkainaiii, uībiakī hau uī pewayamanūbū inū nīkabiakī hau nīka pewayamanūbunā— iwanā,

¹¹—Mā ē tsumaburā, heshe sa akakiri miyui matu shabakabi yuinū nīkairakāwē. Hesherā, Deuskiri yusiti hātxaki. ¹²Heshe betsaa hanu kati bai anu kawanarā, yurabū Deusū hātxa nīkabiaibū hamakiria diabo Satanás hushū hawē hātxa pepa hawē huītiki banai mebīmiski, hau ikūwaī mekeyamashanunā. ¹³Ha inū, heshe betsaa mixki ewapabu mania anu mai eskarabes bemātximea anu niri akarā, tsuāra Deusū hātxa nīkakī taewai benimabiaya xinā pewamawē taeshū hawē hiwepanā Deusū hātxa danāmakī hatu bika wakī hawē hamapaiwē hatu itxakawabu tenei hawawē haskatima ha uītā ana hawēri txītūbaīmisbuki, hatū tatxa itxapama keskawē taearā. ¹⁴Ha inū, heshe betsaa musha anu niri ikarā, habū Deusū hātxa abubiai hatū hiweawē nui inū mabu betsaa betsapawē kemutxakayamai hayakatsis ikī hatū hatu yabua Deusū hātxa nīkabiai tapikatsi ikama unāshubira henekubaīmisbuki, yurabu mibā bimiuma keskabuirā. ¹⁵Hakia heshe betsaa mai pepa anu banarā, Deusū hātxa pepa tapitā huīti xinā txākākī heneama mestetā txibākubaīkī hanushū yura betsabu yusikī hatu ikūwāmamisbuki, mai pepa anu heshe sa aka ewai benei pamis keskairā— hatu watā

Bikiri miyuiwē Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mc 4.21-25)

¹⁶hanua yurā kaiā anu ana kashū Jesusū miyui betsawē ana hatu yusikī:

—Bī dekutā hamapaiwē bepukī hunetima inū tapu namā tsaūtima mā unaii. Hakia bī dekushū hau hawenabu hikikī uīxaranūbū manaūri tsaūmisbuki. ¹⁷Haskakē hawara ē matu yusikubainai yura betsabu hatu yusikī huneyamakubaīshākāwē. Haska inū, hawara hunekī mā hatu yusīama inū hawara hune ibubis mā ikairā, dasibi Deusū hatu shabakabi washūkī keyushanikiki. ¹⁸Haskawē taeshunā, nīka peirawakāwē. Hakia tsuabūra ē hātxa besti nīkakī txibaību itxapa ē ana hatu shabakabi yusikubaīshanaii. Hamē tsuabūra ea txibā kayabismabia: “Ē ikūwaii”, ikī haska besti xināmis ha eskarabes ē hatu mebīshanaii, hakimawakinā— hatu wai

Hawenabu kayabikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mt 12.46-50; Mc 3.31-35)

¹⁹Jesusū hatu yusikī meneriamakē yurā kaiā teshke ikabuwē taea hawē ewa inū hawē betsabu bea Jesuski haska kematima ²⁰huni betsaa yunua yuiakeakebainabu atimas hawē ewa huni betsā Jesus yuishūkī:

—Mī ewa inū mī betsabū unu hemaitishū mibe hātxanū ishū mia kenakanikiaki— akaya

21 hatu yusikī Jesusū yuikī:

—Deusū hātxa nīkakī akubaīmisburā, habiabu enabu kayabiki, ē ewabu inū, ē puibu inū, ē betsaburā— hatu wanikiaki.

Jesusū niwe inū iānēwā nemanikiaki, na hātxarā

(Mt 8.23-27; Mc 4.35-41)

22 Ana betsatiā Jesusū hawē tsumabu hatu yuikī:

—Iānēwā besusi pukei kesha betsauri buyunākāwē— hatu wa hawē tsumabube shashū inatā shutubaini buaibū 23 hanua iānēwā besusi pukeaibū Jesus ma bika shashu txishukiri daka ushakē hanua niwe kuxipahaira besubainaibukiria hene buspu tsaubirākī shashu hene mata wa ma hiki kemaya 24 datei Jesus anus itxashū bestēwākī yuikī:

—Yusīnaā, yusīnaā, nū hikiaii— akī bestēwābu Jesus bestēkawā benitā niwēwā inū iānēwā buspu tsaubiranai yuikī:

—Nesewe. Peswe— aka niwe maī neseaya iānēwāri buspu tsaubiranai maī pesaya 25 Jesusū hawē tsumabu yuikī:

—Mā hawawē datei ikai, ea xināmarā?— hatu wa e iki keyutā yuinamekī yuikī:

—Habaa! Na hunirā, hawa hunimē? mī atirumakirā. Niwe inū iānēwanēri nīkakanikikirā— ibaini bui

Gadara anu kashū Jesusū huni yushī txakabubu haya

kaīmanikiaki, na hātxarā

(Mt 8.28-34; Mc 5.1-20)

26 Galiléia iānēwā kesha betsauri Gadara mai pakeanu Jesus kai atimas keti itā 27-29 shashu anua butui hatube mapekekainaya hanua huni betsā yushī txakabuya unaīsmapa tariuma hiwetā hiweisma hanu mawabu maiwamisbu anu besti hiwekūkaīmis natiā hawenabū mane dispiwē neshabiakubaīmisbu yushī txakabū kuxipa wa mane dispi nasamis habū unaīsmapa watā hanu hiweabumanu iyumis Jesus huai betxibirani kuxikirā unātā bis ikirā Jesus namā dāti ikē ha huni anua yushī txakabu Jesusū yunukī taewa hanua hātxa kuxipawē yushinē huni unaīsmapa yuimakī:

—Jesusū, mī Deus kuxipahairatū bakerā, ē mia unaī. ē mia yukai nukurā, kupikī nuku nuitapawayamawe!— aka 30 Jesusū yukakī:

—Harakiri mī kena ikai?— aka yushī txakabu itxapa ma huniki hikinibuwē taeshū yushinē huni hātxama Jesus yuikī:

—Ē kenarā, “Itxapahaira ē Hayaki”, ē yushī mirimayarā— akaya 31 hanu kupiti mai kini uke merāhaira anu Jesusū hau hatu yunuyamanū yushī txakabū Jesus nematā 32 ha mati anushū ina yawa itxapabū pikī mai misheshaibu yushī txakabū betxitā Jesus ea akī yuikī:

—Ha ina yawa anu nuku yunuwe, ha merā nū hikinunā— akabu hanua Jesusū hari hatu yunua ³³ha huni anua kaibaini ina yawa merā hikibainaibū ha ina yawa mirima datei mawa butei niri ibaini iānēwāki pukui dasibi hasai keyuaibū

³⁴hanua ha ina yawa mekemisbu datei kuxibaikī haskashu hatū mae anu hiweabu inū bai putxinī hiweabu hatu banabimakekeibaibū ³⁵yurā kaiānē uī beaibu hanu Jesuski nukushū ha huni: “Yushī txakabu itxapa ē hayaki”, ishu ma tari sawea ana unaīsmapa keskama hanu Jesusbe tsauwa ana haska ikūkaixina keska dabane iķī xinaī dateaibū ³⁶habū Jesusū haska wai uībaina hatu yui kakaibū ³⁷hanu Gadara anuabu datekī Jesus nitxīkī:

—Nukū mae anu ana mapekeama kariwe— akeakeabu hanua Jesusū hatū hātxa nīkatā kai shashū inai kaya ³⁸ha huni yushī txakabu kaīmashutū Jesus ea akī:

—Ē mibe kaii— aka nemakī yuikī:

³⁹—Ebe kayamawe. Hakia minabū hiwe anu kashū haska Deus miwē nuikī mī yushī txakabubu mia kaīmashu minabu yuiritāwē, hau miwē benimarinūbunā— abaini kaya ha hunī haska Jesusū yushī txakabu mirimahaira kaīmashūbaixina hatu yuikubaunikiaki.

**Aībū himi bashneni neseisma Jesusū maīwātā Jairō bakeri
bestēwanikiaki, na hātxarā
(Mt 9.18-26; Mc 5.21-43)**

⁴⁰Hanua Jesus iānēwā kesha betsauria txītūtani ana hawēri hui keti ikaya yurā kaiānē manahairaibū Jesus huai betxitā hawē benimai ii haki itxabu ⁴¹⁻⁴²itxati hiwe anushū yunumis shanē ibu betsaa Jairō Jesus betxitā hukirā ha bebū di iki beutā ea akī yuikī:

—Ē aību bake bestitxaiyaki, 12 bariyarā. Ma esktiā ea isī teneshuni mawakatsis ikaya miki txani ē hushuki. Ebe kashū uīkī ea shushawashūyuwe— atuxia hanua haska Jesusū nīkatā hawē hiwe anu habe kaya ha yurā kaiā itxapabūri itimaska wai supu ibainaibū

⁴³hanua aību himi bashneni ha isī tenei ma 12 ano kabia hawa neseisma bari betsaa tukama ikūkaīmiskē hanua nuitapaya huni dauyā maīwākī shushawapaibiabu hawē pei dasibi putakī keyubia hawa maiāma ikūkaikī yurā kaiābetā Jesus txibaī ⁴⁴ha itxū kakī hawē tari kesha metsaya hawaira hawē himi beshtekei maiāyā

⁴⁵haska hawē kuxipawē tsuara shushawa Jesusū unākī yurā kaiā hatxū beaibu niti itā uībaūkī hatu yukakī:

—Tsuā mā ē tari metsashumē?— hatu wa

—Tsuā mia metsamaki— akaibū Pedro inū Jesusū tsuma betsabū yuikī:

—Yusīnaā, na yurā kaiā bei mitxū supu ibirākī mia aki ikanikiki.

Haskakī nuku yukakī: “Tsuā mā ē tari metsai?” mī nuku wai ikai?— akabu ⁴⁶Jesusū hatu yuikī:

—Tsuāra ea metsaya ikū ē kuxipa kaikaikī shushawashu ē unaīi— ikaya

⁴⁷aibu datei saki saki ikī hani hunetima hawara Jesusū ashūshu unaīi haki kematā ha bebū dāti itā shabakabi itxapabū berubi Jesuski txaniaya

⁴⁸Jesusū yuikī:

—Aībuū, mī ea ikūwāyā ē mia shushawashuki. Ana isī teneama unānuma kai periwe—

⁴⁹aki nikē habiatiāri shanē ibu Jairō hiwe anua hawē tsuma betsa hushū Jairo yuikī:

—Mī bakerā, ma mawashuki. Ana huni yusinā daketapa wayamawe— akai ⁵⁰Jesusū hawē tsumapā Jairo hawara yuiai nīkatā Jairo yuikī:

—Dateyamawe. Ea besti mī ea ikūwāyā mī bake shushaikiki— abaini

⁵¹bui Jairo hiwe anu hikikaikī ha mapuabu hau hikiyamanūbū hatu nemakī niti atā Pedro inū Tiago inū João inū txipaxā ibu dabe hatu hikimakī ⁵²hunī kaiā kashai saī iki bau bau ikaibu hatu yuikī:

—Haskai e iskaū kashai mā biski ikanai? Hawē bakerā mawa kayabiamaki. Usha bestia ikikiki— hatu waya

⁵³yura itxapabū: “Ma mawaki”, iwanā, uītā Jesusū haska yuiai nīkatā usaibū ⁵⁴hanushū Jesusū txipax metsūshū unāshubima yuikī:

—Txipaxaa, ē mia yuiai beniwe— aka ⁵⁵ana besteī samama benikaunaya hanushū hau pimanūbū Jesusū hatu yunuaya ⁵⁶hawē ibu dabe benimai e ikaibū haska Jesusū ashūshu hau tsua yuiyamayunūbū hatu nemanikiaki.

**Jesusū hawē tsumabū hau hatu yusitanūbū hatu
nitxiniaki, na hātxarā**
(Mt 10.5-15; Mc 6.7-13)

9 ¹Hanushū Jesusū hawē 12 tsumabu kenashū hatu itxawatā yushī txakabu betsa betsapa kaīmati kuxipa inū isī teneaibu hawē shushawati kuxipa hatu inātā ²nitxikī yuikī:

—Haska Deus shanē ibushanaikiri yusikubaūkī isī teneaibu mā shushawatanū ē matu yunuyuai. ³Kairā, mā eskakaītanū matu yuinū nīkakāwē. Mais butākāwē, hawa buamarā. Mestēti betsa inū, kapākā inū, misi inū, pei matū txinesheketiki usua inū, tima tari betsa buyamashākāwē. ⁴Haska inū, mae tibi anu bushū yusī hiwe bestitxai anu hiwayushākāwē. Hanushū yusikī menetā mae betsa anuri bukubaishākāwē. ⁵Haska inū, hanishūra matu danākī nīkakatsi ikabumakē Deus hatuki sinatai unāti wakī hanua kaībaikī matū tae anua mai kuru hatuki tabaishākāwē, hau habiaskasi maninūbunā, hawa unāmarā— hatu wa

⁶mae tibi anu buake buakeshū haska Deus shanē ibushanaikiri hatu yusikī isī teneaibu shushawakubainaibū

Jesus tsuamē? ishū Herodesī unākatsis inikiaki, na hātxarā
(Mt 14.1-12; Mc 6.14-29)

7-8 hanu judeubū shanē ibu Herodesī Jesusū hawara akeakeaikiri níkaya betsabū yuikī:

—João tenābiaxinabu ma ana besteāmēkaī— ikaibū betsabūri yuikī:

—Elias Deusū hātxa yuishunika kabiani hawē yushī damimamēkaī— iriaibū betsabūri yuikī:

—Nukū shenipabu Deusū hātxa yuishunika betsā mawanirā, ma ana besteāmēkaī— ikeakeaibu Herodesī níkashū xinaī: “Haratu ikū kayabimē?” iwanā, ⁹yuikī:

—João hau teshtenūbū eā ē hatu yunuimaki. Haskakē ha Jesuskiri yuiaiburā, tsuamē?— iwanā, Jesus uññū ishū manakubainikiaki.

Jesusū 5.000 hunibu pimanikiaki, na hātxarā
(Mt 14.13-21; Mc 6.30-44; Jo 6.1-14)

10 Hanua hawē 12 kuxipayabū Jesus anu txitūbirā haska waxinabu Jesuski txani meneabū Jesusū hawē tsumabu hanu tsua hiweabuma Betsaida dapi anu hatu iyuaya 11 yurā kaiānē unātā Jesus txibaību hawa hatuki sinatama hatu ikī pewashū Deus shanē ibushanaikiri yusikī isī betsā betsapa teneaibu shushawabaiaya

12 ma bari kaya hawē 12 tsumabu hawē kuxipawē yununikabu Jesus dapi bea itxashū yuikī:

—Ma bari kaikiki. Nenu tsua hiweabumaki. Na yurā kaiānē habū hania pitirubumaki. Hau pitā huirkūri bunūbū mae urama anu hatu nitxīriwe— akabu 13-15 Jesusū hatu nemakī yuikī:

—Haska hatu wama, matū hatu pimakāwē— hatu wa

5.000 hunibu mapuabuwē taea e itā Jesus yuikī:

—Mekē besti misi inū baka dabe besti nū hayaki. Nū daka hatu piti bishuī kai?— akabu Jesusū hawē 12 tsumabu yuikī:

—Ha basiki 50 tibi shukuakeakea hau tsauñibū hatu yunukāwē— iwanā, Jesusū hatu yunua hawē tsumabū hatu tsauñibū keyukē

16 hanushū Jesusū ha misi mekē besti inū baka dabe tsumashū naiuri teskāshū uīkī pitikiri Deus kēwātā misi inū baka tūke tūke apakekī hawē tsumabu inākī hatu yunua ha yurā kaiā inābaūkī keyuabū 17 dasibibū yaniwai benimai pepeaibū hanua ha misi mekē besti inū baka dabe 5.000ti hunibū pikī teshe wabu itxawakī 12 kuki mata wanibukiaki.

Mī nukū Messiaski, akī Pedrō yuinikiaki, na hātxarā
(Mt 16.13-19; Mc 8.27-29)

18 Hanua betsatiā hanu tsua hayamanu Jesus hawē tsumabube ka Deusbe hātxai menetā Jesusū hawē tsumabu yukakī:

—Yurabunā, ē tsua ekiri yuimisbumē?— hatu wa ¹⁹habū yuikī:

—Betsabū yuikinā: “Naximanika João ana bestēxinaki”, mia wakanikiaki. Betsabūri yuikī: “Deusū hātxa yuishunika Elias ana huxiāki”, mia warianakiaki. Betsabūri yuikī: “Deusū hātxa yuishunika betsa ana besteimaki”, mia wamisbukiaki— akabu

²⁰hanushū Jesusū haburi yukakī:

—Hamē matū xinākinā, ē tsua mā ea wamismē?— hatu wa Pedrō yuikī:

—Miarā, Deusū yubani mī nukū Messias Cristoki— akaya

**Hawē tsuma kuxipayabu hawē mawashanaikiri Jesusū
yusinikiaki, na hātxarā**
(Mt 16.20-28; Mc 8.30-9.1)

²¹hanushū Jesusū hatu nemakī:

—Ē Messias Cristoki tsua banabimayamayushākawē— iwanā, ²²ana hawē tsumabu hatu yusikī yuikī:

—Deusū bake matū Hutxi Kayabi Iuwarā, eki sinatakī ea itxakawakī nukū shanē ibubu inū Deusbe nukunabu hātxashunika shanē ibubu inū yusinanāmisbū ea danākī ea hatu tenāmabu mawa shaba dabe inū besti kaya ē ana bestēshanaii— hatu watā

²³hanushū yurā kaiā hatu itxawashū hatu yusikī yuikī:

—Tsuabūra ea txibākatsis iki ibubis hawenakiri haska xināmis hau ana haska xināyamakubainūbūwē. Haska inū, “Bika tenei Jesuswē hawa dakeama ha keskai ē habe mawatiruki”, hau ikubainūbūwē. ²⁴Hamē tsuabura hatūmebi mekei: “Ē mawakatsi ikamaki”, ikī xināmisburā, eauma mawashākanikiki. Hakia ea ikūwākī ē kakape yuikī ea txibaīwē taeshū tenābu ebe hiwekuishākanikiki. ²⁵Ha inū, mabu mirimawē kemukī itxawashū ea ikūwākī txibābuma hatūmebi hatū hiwekuīa benushākanikiki, eauma mawakinā. ²⁶Haskakē tsuabura eki inū ē hātxaki dakemisburā, ē Epā kuxipaya hawē nai tsuma pepabube hua habiaskariai ē hatuki dakerishanaii— iwanā ²⁷—Txanima ē matu yuiā nīkakawē. Betsabu na habia mā mapuaburā, mā mawariamakē Deus kuxipahairai shanē ibui taeai mā uishanaii— hatu wanikiaki.

Jesus damitā hatu uīmanikiaki, na hātxarā
(Mt 17.1-8; Mc 9.2-8)

²⁸Hanua hātxaxina oito dia shaba kasmai hatira kaya Pedro inū Tiago inū João Jesusū hatu iyui kai Deusbe hātxanū ika kakī mati keyatapahaira hatube mapeketā ²⁹hanua Jesus Deusbe hātxaya ma besu betsai damia hawē tarí hushupahairai txasha txasha ikaya ³⁰⁻³¹Elias inū Moisés habiaskariai ha daberi txashahaira pūte pūte iki mapushū haska Jerusalém anua Jesus mawashanai yui habe hātxaibu ³²Pedro inū Tiago

inū Joāo yura datsupe ika ushakatsis ibia ushama Jesus inū ha dabe habe mapuabu uīaibū ³³ha dabeta Jesus ma dapashkabainaibū shabakabi xināma Pedrō Jesus yuikī:

—Yusīnaā, nū nenu huarā, pehairaki. Peā shubu dabe inū besti matu washūpa, betsa mina inū, betsa Moisésna inū betsari Eliasnarā?— ikaya ³⁴⁻³⁵hanua nai kuī bekī hatu bepuaya dateaibū nai kuī anushū hatu yuikī:

—Na ē bake ē Katunirā, nīkairakubaīkāwē— hatu waya ³⁶hakimamari samama beru beru ikī Jesus besti nia uīnibukiaki. Hanushū haska hune uībiranimashū tsua yuiyama iyukubainibukiaki.

Huni bake yushī txakabuya Jesusū kaīmanikiaki, na hātxarā
(Mt 17.14-21; Mc 9.14-29)

³⁷Mati anua Jesus damia uītā habianu niti ika hatube ushaxini penaya butubiranaibū Jesuski dasitanū ika yurā kaiā haki nukui buaibū ³⁸hanushū huni betsa hatu naxui ikaina nishū hui kuxipawē unāshubima Jesus yuikī:

—Yusīnaā, ē huni bake bestitxaiyaki. Ea uīshūwē. ³⁹Yushiniī atxishū bis bis imakī dushku imakī kemu bus bus imakī itxakawakī heneismaki. ⁴⁰Haskamiskē: “Hau yushī txakabu ea kaīmashunūbū ika”, mī tsumabu ē hatu xinābiabirana tsuā hawa ea kaīmashūtirubumaki— ikaya

⁴¹Jesusū mapuabu dasibi yuikī:

—Ikūwaīsbuma inū txakabubuū, hatiki matu merabewai ana ē matube hiweyushanai?— iwanā, ha huni yuikī: —Mī bake uīnū neru iwewe— aka

⁴²iweaya yushī txakabū Jesus betxitā ha huni bake dushku imakī maī tī imatā taka taka imaya Jesusū uīkī yushī kūyā akī kaīmashūtā hawē epa yunuaya ⁴³Deusū pepa kuxipawē Jesusū hatu uīmakubainaiwē taea dasibi e iki “Habaa”! ike ikeabū

Mawashanaikiri Jesusū ana hatu yuinikiaki, na hātxarā
(Mt 17.22-23; Mc 9.30-32)

hanua “Habaa”! iki mapuabū hawē tsumabu besti Jesusū yuikī:

⁴⁴—Eska ē matu yuiai nīkatā hakimayamashākāwē. Ea ē matū Hutxi Kayabi Iuwarā, tsuāra ea hatu atximashanikiki— hatu waya

⁴⁵haska Jesusū hatu yuishu hau nīkayamanūbū Deusū hatu nemaiwē taeshū hawa nīkamahaira hawa yuiai dabane datekī Jesus hawa ana yukama inibukiaki.

Tsuāra hatu binūtirukiri Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā
(Mt 18.1-5; Mc 9.33-37)

⁴⁶Hanua Jesusū tsumabu yuinamei: —Jesusbe shanē ibukī nukunā, haratu betsā nū matu binūshanimēkaī? En eamēkaī?— ibirākāshu

⁴⁷unātā hatu yusīnū, iwanā, bakeixta betsa ishū ⁴⁸hatu yuikī:

—Ea duawanū, iwanā, na bakeixta keska wakī tsuara ē kenaya huairā, iki ea akawakī mā duawatiruki. Habiaskari wakī ea besti duawama hatū ea yununi Deusri habū duawashākanikiki. Haskakē tsuara hawa xināma keāma dasibibu merabewakī ha kēmisbu hatu binushākanikiki— hatu waya

Tsuāra nuku danāma nukū haibuki, anikiaki, na hātxarā
(Mc 9.38-40)

49 hanushū Joāonē Jesus yuikī:

—Yusīnāā, huni betsā mī kena kuxipa paewē yushī txakabu kaīmai nū uībirāxinaki. Nukubetā mia txibāmakē nū nemakī beshtepaibia nuku nīkama ixiāki. Haska wakī nū nemaxinarā, pemē?— aka

50 Jesusū Joāo yuikī:

—Nemakī mā hatu beshtetirumaki. Tsuara nukuki sinatamarā, nuku merabewaikiki— hatu wanikiaki.

Tiago inū Joāo nemakī Jesusū hatu kūyā anikiaki, na hātxarā

51 Hanua hawē Epa anu Jesus kashanai kemaya dateama Jerusalém anu kai taekī **52** hanu ushati hiwe hau unāti watanūbū hawē hātxa yuishunika bebükiri hatu yunua bui Samarianawabū mae anu hikishū yukabu **53** Jerusalém anu Jesus kaiwē taea hanu hau ushayamanūbū hatu danākāshu txanituxiaya **54** Tiago inū Joāonē nīkashū Jesus yuikī:

—Yusīnāā, haska Eliasī ani keska wakī nai anua txi kawākī hau Deusū ha mae hatu yamawakī keyunū Deus yukapa?— ikaya

55 Jesus sinashū hatu kūyā akī nemabaini **56** mae betsā anu ushanū ika bunibukiaki.

Jesus txibanū, iwanā, yukanibukiaki, na hātxarā
(Mt 8.19-22)

57 Ana Jerusalémkiri bui bai tanabainaibū huni betsā Jesus yuikī:

—Yusīnāā, hanira mī kai ē mia txibākatsis ikaii. Mibe kapa?— aka

58 hawē huīti pepamēkaī, unānū, iwanā, Jesusū yuikī:

—Kamā inu hawē kini hayaki. Peiyabu hawē na hayabuki. Hakia matū Hutxi Kayabi Iuwa eā ē yusīkubaīmiswē taea hanu ushati hiwe ē hayamaki. Ea keskai mī hiwekūkaītirumē?— akī **59** huni betsari Jesusū yuikī:

—Tapīkī ea txibākubaīwē— aka

—Shanē Ibuū, ea heneyuwe, ha dukū ē epa mawa maiwatā ē mia txipu txibāshanairā— aka

60 nemakī Jesusū yuikī:

—Haskamaki. Ikūwāma mawa keskabū mī epa maiwatirubuki. Hakia mianā, na habiatā ebe kai taekī Deus shanē ibushanaikiri yusīkubaīshāwē— akaya

61 hanushū betsāri Jesus yuikī:

—Yusīnaā, eāri ē mia txibākatsi ha dukū ē hiweanua enabuki txaniyutāpā?— aka

62 nemakī Jesusū yuikī:

—Tsuabūra ea txibābiakī hawē xinā dabewē unuri xinaī inū unuri uīaīnā, haska Deus shanē ibushanai pe dayashūtirubumaki— anikiaki.

Jesusū 72 hunibu yununikiaki, na hātxarā

10

¹Hanushū mae tibi anu hanu Jesus txipu kashanai anu hau bebükiri yusītanūbū 72 huni haki txiti ikabu katushū huni dabe tibi hatu yunuakeakekī ²hatu yuikī:

—Ē tsumabū ē hātxa ikūwākī txibāmisbū hatu yusīakeakebaunaibū itxapabū ea ikūwāshākanikiki. Haskakē ikū Deusū bai anu mibā mirima ma huxī keyui keska dakaki. Hakia hawē dayakapabu eskarabeswē taeshū ana dayakapabu itxapa hau yununū bai ibu Deus ana yukakāwē, hawē yunu tsekakī itxawashunai keska wakī yurabu hau hawē hātxa hatu yusībaunūbunā. ³Eānā, kamā inū pubēbu anu txashuwā bake yunua keska wakī mā ē tsuma pepabu matuki sinatahanaibu anu ē matu yunuai yusīritākāwē. ⁴Mā haskabaītanūbū matu yusīnū nīkakāwē. Mais butākāwē. Haki mabu aruti kapākā buama haki pei aruti matū txinesheketiki usua nushatiya buama inū matū bitxi tae betsa buyamakāwē. Haska inū, bai tanabaini tsukira nukutā habe hātxai niti ikama daībaishākāwē. ⁵Ha inū, mae anu hikitā tsuanura hiweyukatsi iki hatū hiwe anu hikitā hatu yuikī: “Deusū hau matu unānuma hiwemakubainūwē”, hatu ashākāwē. ⁶Mā haska wa yura duapa hanu hiweabu matū hātxawē benimashākanikiki. Hakia yura duapama hanu hiweabumakēnā, matū hātxa danaībū matū duapa hātxa ana hatu mebībaishākāwē. ⁷Ha inū, hanira mae anushū matu beya waibu anu hanu hiweyushākāwē. Dayakapabu pakamisbu keska wakī matu pimakī mabesh amakī hawara matu inābu habianushūri piyushākāwē, hiwe betsa tibi anua piti benabaunamarā. ⁸Hanira mae anu mā hikia matu beya waibu anushū hawara piti matu inābu piyushākāwē, danāmarā. ⁹Ha inū, habianu hiweabu isī teneaibu shushawakī hatu yusīkī: “Deus shanē ibui nenu ma kemaikiki”, akī hatu yuikubaūshākāwē. ¹⁰Hakia hanira mae anu hikitā mā hatu yusīa danaību hatū bai namakishū yuikī: ¹¹“Deus matuki sinatai mā unānū matū hemāītī anua matū mai mixpuri buama nū hutakai huxukiri ikainaii. Hakia matu duawayui Deus shanē ibui ma kemabiaya hawē hātxa mā danaī uīrashākāwē”, akī hatu yuishākāwē. ¹²Hamē betsarā, hanu Deusū yurabu dasibi hatu kupiaitiā haska Sodoma txiwē Deusū hatu kupikī haska wani binumakī habū matu danānibu Deusū hatu kupihairashanikiki— hatu watā

Mae betsapa anushū Jesus nīkabumakē hatu ha anikiaki, na hātxarā
(Mt 11.20-24)

13 hatiri betsabu mapuabu ana hatu yuikī:

—Corazim inū Betsaida anu mā hiweabu matū txakabu henetā mā xinā betsawakatsi ikamarā, mā nuitapahairashākanaii. Hakia Corazim inū Betsaida anushū hawē unāti dami kuxipa betsapa ē matu uīmakubainima keska Tiro inū Sidom anu hiweabūri habiaskari uītā hatū txakabu henenu, iwanā, huīti nixmahairatā saku watari besha sheni sawetā txi mapuwē mapu tukutā hatū xinā betsawatā Deus ikūwākeanibuki. **14** Haskawē taeshū hanu kupiaitiā ha nawabu Tiro inū Sidom anu hiweabu hatu kopi mirikī Corazim inū Betsaida anu mā hiweaburi xinā betsawabuma Deusū hatu kupihairashanikiki. **15** Ha inū, Cafarnaum anu hiweabū mā xinākī: “Nū pepabuwē taeshū Deusū nuku kewāshanikiki”, ibiakī mā ea ikūwābumawē taeshū hanu txi nukaisma anu Deusū matu yunushanikiki—iwanā,

16 habū txibaibū betsabu yuikī:

—Tsuabura ē hātxa mā hatu yusīayā matu nīkakī eari nīkashākanikiki. Hamē tsuabūra matū hātxa danākī enari danāriashākanikiki. Ha inū, ea danākī hatū ea yununiri danāriashākanikiki—hatu watā hatu nitxiā bunibukiaki.

Ha 72 hunibu haki txiti ikabu txitūbiranibukiaki, na hātxarā

17 Jesusū hatu yunuima yusikī hatu shushawakubaütani xinā txākāyābi benimahairakubirani hikibirābirani ha 72 hunibu Jesus anu itxai keyutā yuikī:

—Yusīnaā, isī teneaibu shushawakī mī kuxipawē inū mī kenawē taeshū yushī txakaburi nū yunua nīkatā kaīriakubaixinabuki. Haska watani hui nū benimahairakükiranaii—akeakeabu **18** Jesusū hatu yuikī:

—Yushī txakabubu mā hatu kaīmakubaunaibū Satanás kuxipabiakē Deusū hawē kuxipa mebiā nai anua kana bakai mai anu tī ikai keskai Satanás babutā kawanai ē uixinaki. **19** Nīkakāwē. Ē kuxipa ē matu inākī yunuimaki, hau tsuā matu meyamakubaishanūbunā. Dunuki mā paia matu pia hawa mā isī tenetirumaki. Ha inū, nibuki mā paia matu pia hawa mā isī tenetirumariki. Ha inū, Satanásā binukī matu hawa maematirumaki. **20** Haska mā waxina peki. Haskabia yushī mā kaīmaxinawē besti benimayamakāwē. Hakia nai anu Deusbe mā hiweshanaibu Deusū matū kena tibi ma keneniwē taea haska bestiwē benimakubaikāwē—hatu waya

Jesus benimakī hawē Epa kewānikiaki, na hātxarā
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 hanushū Deusū Yushī Pepatū Jesus benimawakī xinā txākāwā Jesusū kewākī yuikī:

—Epaā, nai inū mai hirabi minaski. Mī duapa hātxa ha unānepai kēmisbu mī hatu unāmama habu keīsbuma besti mī hatu unāmakubainiwē taeshū ē mia kēwaiī— atā

22 mapubaunabu yuikī:

—Ē Epā hawē kuxipa dasibi ea yununirā, tsuā ē hawē bake ea unābumaki. Hakia ē Epā besti ea unā keyuikiki. Hakia tsuā ē Epa unāmariki. Ea hawē bakē besti ē Epa ē unā keyuriaii. Hakia habū ea txibaību ē Epa ē hatu unāmamiski— iwanā,

23-24 hawē tsumabukiri dabekeshū hatu besti yuikī:

—Matu yuinū nīkakāwē. Ea ē matū merabenā mā uīaīnā, nukū shenipabu Deusū hātxa yuishunikabu inū shanē ibubū uīpaibiakī ea uīyama inibuki. Ha inū, na mā ea uīaīnā, uīkatsi ibiakī ea uīyama inibuki. Ha inū, habias mā nīkairā, nīkapaibiakī ea nīkamari inibuki. Haskakē habias mā uīaīnā tsuabūra uīriai benimakanikiki— hatu waya

**Ē habube hiwearā, tsuabumē? ikai miyuiwē
Samarianawakiri Jesusū yusīniaki, na hātxarā**

25 mapushū nīkaibū Moisés keneni yusīnanāmistū Jesus unāti wanū ika benikawā yukakī:

—Yusīnaā, hiwea kayabi bikatsi ikī Deus benimawakī haska washāpa?— aka

26 Jesusūrī yukakī:

—Moisés kenenirā uīkī hawa mī yuimismē?— aka

27 yusīmistū Jesus yuikī:

—Eska nuku keneshuniki: “Matū xinā hirabiwē inū, matū kuxipa hirabiwē inū, matū yura hirabiwē matū Shanē Ibu Deus duawakubaīkāwē. Ha inū, mī habube hiweabu duawariakubaīkāwē, ibubis mā nui mekemis keskairā”, nuku waniki— aka

28 Jesusū yuikī:

—Mī pe yuiaii. Haska mī yuiai keska akubaini Deus anu mī hiwea kayabi ishanaii— aka

29 ibubis penū ishū Jesus yukakī:

—Ē habube hiwearā, tsuabumē?— aka

30 unāmakī miyuiwē Jesusū yuikī:

—Jerusalém anua huni betsa kai Jericó bai tanabainai huni yumetsubū hawē mabu binū, iwanā, kuxa kuxa ashū dasibi hawē mabu biātā henebainabū xinānea dakakē 31 hanua Deusbe nukunabu hātxashunika betsa hawa xināma hui habias bai tanabirākī huni kuxabainabu daka betxitā hawē nui haki kemakatsi ikama benātashū besti uītā dūkebaīkē 32 hanua Deus kēwāti hiwe anushū hatu merabewai dayamis Levī baba betsa habias baiwēri hukī betxitā hawē nuiamari dūkeriabaīkē 33 ha Samarianawabube danānanaī mā dakekenāmis betsa habias baiwē hukī

matunabu betsa kuxabainabu daka betxituxitā hawē dabanā iki niti itā³⁴ ha huni detebainabu hawē nui haki kematā hawē dete piti sheniwē inū vinhowē dapushshū neatā hawē burroki katsaūtā hanu txaikea bei ushamisbu anu iyushū duawakī mekexini³⁵ penaya kakī hawē pei aruti saku anua pei ewapa dabe bishū hiwe ibu inākī yuikī: “Ē ma kai na huni ea duawashūkubaīshāwē. Na pei keyukē ana kawākī hawē teshe ana ē mia pakayushanai”, abainimaki— iwanā,³⁶ Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmis Jesusū yukakī: —Ha huni dabe inū bestirā, ha huni kuxabainabu haratu hawē nuikī habube hiwea keskakī duawaimamē? Mī xinānā, ea yuiwe— aka

³⁷yusīmistū Jesus yuikī:

—Ha huni hawē nuimaki— aka hanushū Jesusū yuikī:

—Miari hatuya habiaskariakūkaīwē— abaini

Marta inū Mariā hiwe anu Jesus bai ka hikinikiaki, na hātxarā

³⁸hanua ana hawē tsumabube kakükaini mae betsa anu Jesus hikiaya aību betsa Martā hawē hiwe anu iwana³⁹ hanushū hawenabu yusīyā hawē betsa Mariā Jesus nīkahairakatsis iki hawē tae dapi tsauhshū nīkaya⁴⁰ Martā piti itxapa bawai ha mesti bikakī haskawē dabanā Jesus yuikī:

—Shanē Ibuū, mia pimanū ika ē mesti bawai ē dayatxakayamaya ē betsā ea merabewamaki. Haskakē ewē nuikī ea yunushūwē, hau ea merabewanunā— aka

⁴¹Jesusū Marta nemakī yuikī:

—Martaā, Martaā, dayakī piti nuku bawashūkī mī hiwe nuku pewashuni pebiai mī huīti ma sinaki.⁴² Ea duawairā, haskatimaki. Hakia Mariā ē yusīa nīkakī ea duawai tsuā nematirumaki— anikiaki.

Haskai Deusbe hātxatikiri Jesusū yusīniaki, na hātxarā

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 ¹Ana betsatiā Jesus ka Deusbe hātxai meneaya hawē tsuma betsā ea akī yukakī:

—Shanē Ibuū, haska Joāonē haki txiti ikabu yusīma keska wakī Deusbe hātxai harakiri itimēkaī nuku yusīwē— aka

²Jesusū hatu yuikī:

—Deusbe hātxakī yuikinā eska watiki:

‘Epaā, mī kena meribirā, mia duawakī hau mia kēwākubainūbūwē.

Nai anua shanē ibukī mī yunua haska txibāmisbu keska wakī nenushūri nū mia txibākatsis ikaibu

mī xinā besti nuku txibāmakī nuku merabewakubaīwē.

³ Ha inū, nuku mekekī na habiatiā haska mī nuku ashuaī nū piyunū piti nuku inākubaīwē.

⁴ Ha inū, tsuabūra nuku txakabuwaibu hatu hakimawakī hatū
txakabu nū ana haska xināmawē taeshū
nū mia txakabuwai buashūtā ana haskakiri nuku xināmayamawe.
Ha inū, nū kaneyamanūbū
hawara nū hawē kemumis kaīyaī nuku nemashūkubaīwē’,
atiki— iwanā,

⁵⁻⁶ miyuiwē ana hatu shabakabi yusīkī:

—Matuburā, mā haibu tibiyaki. Yamenapū mī haibū hiwe anu kashū kenakī: “Sheshei, sheshei, mī ushamē?” mī wa: “Hawamē?” ikaya: “Nukū haibu eki bai hushu ē hawa pimatimaki. Misi dabe inū besti ea ināyuwe”, mī wa ⁷hawē hiwe merāshū mia nemakī yuikī: “Ma ē bakebube inakī beputi ē besheaki. Haska butukaī ē mia inātimaki. Ea txikix wama kariwe”, mia wabia ⁸mī hawē haibuwē taea txikixkī mia inākatsi ikama ibiaya nīkamas daketapa wakī mī yuka heneamawē taeshū butushū hawara mī bikatsis ikai mia inātiruki.

⁹⁻¹⁰ Haska wakī tsuāra Deus yukakī ea akarā, hawē hawara ināmiski. Tsuāra hawara benakī Deus yekarā, haki nukumamiski. Tsuāra hawara bi hikinū ishū Deus kenarā, bepēshūmiski. Hawara mī yuka mia ashūtiruki. Benakī hawara mī yuka mia betximashanikiki.

¹¹ Ha inū, betsarā, mī bakē baka mia ea aka haki dakekī dunu mā inaīsmaki. ¹² Ha inū, takara batxi mia ea aka haki dakekī nibu mā inaīsmariki. ¹³ Haskakē mā pepamabia matū bakebu mā duawamis mā unaiī. Hamē haska binumakī Epa Deus nai anuatū mā tsuabūra yukai nīkatā hawē Yushī Pepa matu ināmiski— hatu wanikiaki.

Jesus Satanásā kuxipa besti hayaki, akī yuānibukiaki, na hātxarā
(Mt 12.22-30; Mc 3.20-27)

¹⁴ Ana betsatiā yushī txakabū huni betsaa huyu wayama Jesusū nitxiā kaīkainaya huni ana hātxai taeaya yurā kaiānē uī yuinamei: “Habaa! Narā, huni kuxipa pehairaki”, ikaibū ¹⁵hakia hatiritū yuikī:

—Na hunirā, yushī txakabu shanē ibu Belzebū kuxipa hayaki. Haska bestiwē taeshū yushī txakabu hatu kaīmaikiki— ikaibū

¹⁶ betsabū Jesus unāti wanū, ishū Jesus yuikī:

—Deus anua hawē unāti dami nuku ashūwē, mī hawē kuxipa haya nū uīnunā— akabu ¹⁷hatū xinānē kaneaibu unākī Jesusū hatu yuikī:

—Mae betsaa anu hatūmebi pashkatā detenamei hatūmebi debui keyumisbuki. Ha inū, habias yurabu pashkai hatūmebi henenamei yamai keyuriatirubuki. ¹⁸ Habiaskari wakī Satanásā hawenabu yurabu anua kaīma hawē yura punu nukai babui keyukeanaii. Ha inū, Belzebū kuxipa ē haya hawenabu ē kaīmama ikeanaii. ¹⁹ Hamē eānā, Belzebū kuxipawē ē yushī txakabu kaīmaya matū tsumabunā, tsuā kuxipawē yushī txakabu kaīmakanimēkaī? Haskakē mā kanehairai habū matu

txitekī ha ashanikiki. ²⁰ Hamē ikū Deusū kuxipawē eā ē yushī txakabu kaīmamiswē taea Deus matuki bai ma huaki. ²¹ Haskakī mā kanehairai matu yuinū nīkakāwē. Huni kuxipa hawē pia inū hawē kuxatiyatū hawē mae pe mekeaya tsua hikikaī yumetsutirumaki. ²² Hakia huni betsabu ha binū hushū maemakī hawē yura hunekī mekemis inū hawē pia inū hawē kuxati mebīshū hawē hamapai ibu watā hawē haibuaibu inābaūmiski. Eānā, Belzebu binukī hawē kuxipa hatuwē dayai mebītā ena ē watiruki. ²³ Ě haskakē tsuāra ea haibuwama ea nemaikiki. Ha inū, tsuāra huni betsabu ea txibāmama hatu eki dakemamisbuki— iwanā,

**Yushī txakabu kaīkaina txitūmiskiri Jesusū hatu
yusinikiaki, na hātxarā**
(Mt 12.43-45)

²⁴ miyui betsawē hatu yuikī:

—Huni betsabu anua yushī txakabu kaīma kai huīrukūkatsi iki hanu ūpush hayama anu kakūkaūkī hanu huīrukūti pepa betxiamā xinākī: ²⁵ “Ē hanu hiwea ē kaīkirāxina anu ē ana txitūkainaii”, ikaini kashū ha yura merā hiwe shaka matsua keska hawa hayama betxitā ²⁶ kashū ana sete yushī betsabu txakabuhaira hatube dasikirā, ha dukūtū ha yura itxakawakī mirīwaima ana binumakī pikuhairamisbuki— iki

Jesusū hātxa nīkai benimati kayabi haya hatu yuinikiaki, na hātxarā

²⁷ Jesusū hatu yuikī meneriamā yurā kaiā naxui ishū hātxa kuxipawē aībū yuikī:

—Mī ewa mia kaīshū mia txutxu amaniwē taea benimahiraikiki— aka ²⁸ Jesusū aībū yuikī:

—Txanima habiaskaki. Hakia tsuabūra Deusū hātxa nīkakī txibāmisbū ē ewa binui ana benimahirakanikiki— hatu waya

**Hawē dami wati kuxipa yukamisbu Jesusū hatu
yusinikiaki, na hātxarā**
(Mt 12.38-42; Mc 8.12)

²⁹ hanua ana haki yurā kaiā itxabirābirani mapubaunaibū Jesusū hatu yuikī:

—Nukunabu na habiatiā mā hiweaburā, mā txakabuki. Hamapai Deus anua unāti tsuā atiruma uīkatsi mā ea yukabiamisrā, Deusū Jonas bakawā sheamaxina ana kaīma hiwenirā, haska keska besti Deusū matu uīmakī matu ashūriashanikiki. Xinākāwē. ³⁰ Nínive mae ewapa anu kashū hau hatu yusītanū Deusū Jonas yunua nīkama mae betsabu anu pashai shashuwē kai iānēwā merā hasa bakawā ewapatū shea shaba dabe inū besti ka hanā Jonas ana besteāwē taeshū Nínive anuabū unākī hatū xinā betsabu watā Deus kēwānibuki. Hamē earā, matū Hutxi Kayabi Iuwa

mawa ē habiaskariaya bestibu mā ea ikūwāshanaii. ³¹ Haska inū, betsarā, nawa aību shanē ibu sulkiri txaihira Sabá mai pakea anu hiwea nukū shenipabu Salomāonē hātxa unānepa nīkatanū ika huniki. Salomāo ē binuhairabiakē mā ea nīkakatsi ikabumawē taeshū hanu matu kupiaitiā ha nawa aību shanē ibū matu ha atxakayamashanikiki. ³² Ha inū, Nínive anuabu Jonasī Deuskiri hatu yusīa nīkakī hatū xinā betsa watā Deus ikūwānibuki. Hamē eānā, ē Jonas binuhairabiakē tsuā mā ea nīkakī matū xinā mā betsa wakatsi ikamawē taeshū hanu kupiaitiā Nínive anu hiwenibūri matu ha ariashākanikiki— iwanā,

Bikiri miyuiwē Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ ana hatu yusīkī:

—Bī dekushū hune anu tsauīsbuma inū hi bauwē atximaisbumaki. Hakia hikikī hau uīnūbū dekushū manaūri tsāūmisbuki. ³⁴ Haska keskari matū yura anurā, matū berurā, bī txasha keskaki. Haskakiri matu yusīnū nīkakāwē. Matū beruwē mā uīmiski. Matū xināwē matū yura pepa haya kemuama mā shabakabi meke pewaki. ³⁵ Hakia mā bī hayarā, mā mexu merā hiwea keskatirubumaki. Uīrakubaīkāwē. ³⁶ Hamē tsuabura Deusū mekea bī txasha keskawē txakabuuma mā pe besti xināshanaii, kaneamarā— hatu watā

Fariseu inū Deusū hātxa yusīnanāmisbu Jesusū txitenikiaki, na hātxarā
(Mt 23.1-36; Mc 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷hanua Jesus hātxai meneaya fariseu betsā pimakatsi hawē hiwe anu iyua Jesus hikikaī tapu dapi tsaushū piaya ³⁸fariseū uī e iki tekuitā yuikī:

—Nukū shenipabū beya txibākī piriama mī mepanuamamē?— aka
³⁹Jesusū yuikī:

—Fariseubū mā xināmiskiri mia yuinū nīkawe. Matū beya txibākī matū kētxa tibi bemakis besti datxukī mā napā pewamisbuki. Hakia yumetsukī hamapai txakabuwatā uke meranua matū xinā mā pewaisbumaki. ⁴⁰Mā unaīsmapabuki. Bemakia hawara mā uītiru txukakī mā pewabiamis matū huīti uke merā txakabubiakē mā unaīsmaki. Matū mekē mā uītiru inū hawara uke merā mā haya habias Deusū damiwaniki. Xinaīrakāwē. ⁴¹Ha inū, ha dukū matū xinā pewatā Deus duawakatsi ikī yauxiamma nuitapaibu inākuī mā pepakūkaīshanaii.

⁴² Fariseubuū, mā peirawa! Matunā, mā kanekubaīmisbuki. Matū piti nis watí itxawashū maspu mekē dabeti washū bestitxai Deus kēwāti hiwe anu dayanikabu merabewakī mā hatu inākuīmiski. Haska pewabiai haska Deusū hātxa Moisés yusīni mā xināma hawara hawē pepawati inū hawē nuiti inū hawē hātxa betsa watima yunubianikē matubu hawē hiweki mā hatu uīmaismaki, kanekinā.

⁴³ Fariseubuū, maturā, matū itxati hiwe anu hikikaī haki tsauti pepa hanu dasibibū matu uītirubu anu mā tsaukatsis imisbuki. Ha inū, bai tanai nia hau ea duawanūbū, ika kemutapa mā nimiski. Mā haskaya Deus matuki sinatamis mā nuitkaapai.

⁴⁴ Maturā, mā beparamemisbuki. Matunabu yusī txakakī hatu parākī mā hatu kanemakubaīmisbuki, tsuara mawa maiwanibu anu nitimabiakē unāma hamamaki haki paia keskakinā— akaya

⁴⁵ hawē hātxaki sinatakī Moisés keneni yusīnanāmis betsā Jesus yuikī:

—Habaa! Yusīnaā, haska yuikī nukuri mī nuku txiteaii— aka

⁴⁶ Jesusū yuikī:

—Moisés hātxa yusīnanāmisbuū, maturā, fariseubu keskai maturi mā peirawa! Shākamahaira matunabu iama keska wakī yusīa tsuā txibātirubuma mā hatu yusībiakī haska mā hatu yusīmis ibubis txibāma hanua mā hatu merabewaismariki.

⁴⁷⁻⁴⁸ Maturā, mā dakeisbumaki. Matū shenipabū Deusū hātxa yuishunikabū yusīaību danākī hatu tenāshū maiwanibu haska besti xinākī matū shenipabū ani merabewakī matūri habias hawē xināti hiwe hawērúa besti mā wamisbuki. ⁴⁹ Haskawē taeshū Deus unānepatū yuikī: ‘Ea hatu yuishunikabu inū ē tsuma kuxipayabū hau hatu yusīnūbū ē hatu yunupakea hatu danākī betsabu tenākī betsabu itxakawakī hatu nitxīshākanikiki’, iniki. ⁵⁰⁻⁵¹ Matū shenipabū hatu danāpauni keska xinākī Deusū hātxa yuishunikabu mā danāriamisbuki, na habiatianā. Habias xināwē Deusū matu manakuriashanikiki. Haskawē taeshū mai damiwakī taewani anua hatū Adāonē bake Abel tenāni inū Deus kēwāti txi tapu fogão inū hawē kēwāti Templo namakissħū Deusū hātxa yuishunika Zacarias detenibu inū dasibibū Deusū hātxa yuishunika betsabu tibi matū shenipabū tenāpaunibuwē taea ha xināwē Deus hakimamawē taeshū na habiatiā hiweabube mā keaību Deusū matu kupihairashanikiki.

⁵²—Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbuū, mā peirawa! Deusū hātxa hawē hiweti unābiai nīka pewama tsuabura Deus shanē ibuai anu hikikatsi ikaibū mā hatu nemamiski. Maturi mā hikitirumabia habu betsabu hikipanābū mā hatu nemakubainai— hatu waya

⁵³⁻⁵⁴ yusīnanāmisbu inū fariseubū hawē hātxa nīkai Jesuski sinatakī ibubis kanemanū, iwanā, parāpaikī hawē yusīakiri haikaimas hamapai yukanibukiaki.

**Hawara hunea imisbu shabakabi unāshanaibukiri
Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā**

12 ¹Hanushū Jesus haska waibū ana mirimahaira haki itxabu hani ni peshū nīkatirubumabia nīkaibū Jesusū haki txiti ikabus dukū yusī taewakī yuikī:

—Fariseubu yusīnanaī beparamemisbu misi shasha watí keskabuki. Hatū yusīa matuki hikitā matu kanematiruki. Hatū yusīa uīrakāwē.

² Hawara habū hune akubaīmisburā, ana huneama shabakabi dasibibū unāshākanikiki. ³ Hanushū hawara dasibibū yui mexu meranua keska hunea hātxamisbu shaba keska anushū ana huneama shabakabi nīkashākanikiki. Ha inū, dītu merā hikitā beputi beputā hamapai huneshū yuimisbu hemaití anua hātxa kuxipawē txaniai keska nīkashākanikiki— iwanā,

Haki besti mesei datetikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mt 10.28-31)

⁴ ana betsa haki txiti ikabu yuikī:

—Ē haibuabuū, ana matu yuinū nīkakawē. Tsuabūra matū yura besti tenātirubuwē dateyamakawē, tenāshū matu ana itxakawapaketirubumakirā. ⁵ Hakia haki besti mesei mā datekubainūbū matu yuinū nīkakawē. Tsuāra matū hiwea tenātā txi nukaismanu hawē kuxipawē matu yunutiru bestiki mesei datekubaikawē, Deuskirā. Txanima ē matu yuairā, ha bestiki datei mesekubaikawē.

⁶ Haska inū, isa mixtī mekē besti bikī pei heshe pixta dabeswē bitirubuki, karumarā. Habiaskabiakē isa tibi tanai Deus hakimaismaki. ⁷ Hamē matū bu dasibi mirimabiakē Deusū ma tana keyumistū isa mixtī itxapa abubiakē Deusū isa mixtī binumakī matu abuhairamiski. Haskakē hawaki dateyamakubaikawē— iwanā,

Habū Jesus ikū kayabi wai haki dakeisbuma unāti washanaibukiri
hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ ana hatu yusīkī:

—Tsuabūra ea ikūwaī dakeama ea datā akī yurabu hatu yuikī: “Ē Jesusunaki”, ikubaīmisbu eāri Deusū nai tsumabu bebū nishū mekekī: “Narā, enabuki”, akī ē hatu yuishūshanaii. ⁹ Hakia tsuabūra ea txibāma ē hātxaki dakei: “Ē Jesus ikūwāmaki”, eki ikubaīmisburā, eari Deusū nai tsumabu bebūshū: “Narā, enabumaki”, akī ē hatu hātxashunamari ishanaii.

¹⁰ Hamē tsuabūra ē matū Hutxi Kayabi Iuwa ea yuābiaibū Deusū hatū txakabu buashūtiruki. Hamē betsarā, tsuabūra Deusū Yushī Pepa yuaību hatū txakabu Deusū buaismaki.

¹¹ Haska inū, matuki sinatakī hau matu kupinūbū hatū itxati hiwe anu kasmai shanē ibu betsa anu kasmai matu iyushū hatū shanē ibubu anu matu nitxiābu: “Harakiri yuishāpa?” iki dateyamashākawē. ¹² Matu haska waibu habiatī matu hātxamakī Deusū Yushī Pepatū matu unāmakī haska matu hātxamashanikiki— hatu waya

Hawē hiwetimabiakē mabuwē kemuarā, mesekiaki, na hātxarā

¹³ hanushū mapuabu anushū huni betsā hau Jesusū ea merabewanū ishū yuikī:

—Yusīnāā, ē ibu mawaxīkē ē hutxī hawē mabu ea pashkashunamaki.
Hau ea pashkashunū ea yuishūwē— aka

¹⁴nemakī Jesusū yuikī:

—Ē matū shanē ibumaki. Haska watā ē matu pashkashütirumaki—
iwanā, ¹⁵yurā kaiā yuikī:

—Mā mabuwē kemuaирā, matu yuinū nīkakāwē. Mā mabuyabia hatū
matu hiwematirumawē taea hamapai mabu xarabu besti abui ha hayanū
ika mā kemukükainairā, uīrakāwē— iwanā,

¹⁶hanushū haskakiri miyuiwē hatu yusīkī

—Huni betsa mabu mirimayatū hawē bai anu yunu betsa betsapa washū
itxawatā ¹⁷hawē xinānē xinākī: “Ē shekiwā mirima ē hani arutirumaki.
Haska washāpa?” iwanā, ¹⁸“Ē xinānā, ē shekiwā aruti betsa betsapa apakī
keyutā ana hanu aruti hiwe ewapa wakī hanu ē shekiwā inū ē mabu ē
arushanaii”. ¹⁹Haska watā hamebi xinākī yuikī: “Ma hanu ē mabu inū ē
piti itxapa aruti ē hayaki. Haskakē ana dayama huīrukūkī piti itxapa pikī
mabesh aki benimakükaini bari itxapa ē hiweshanaii”, ikaya ²⁰hanushū
Deusū yuikī: “Haskamaki. Haska mī yuiaирā, mī unāmahairaki. Na habia
mexu merā mī mawaya ha mī mabu mī pewakī keyushurā, tsuabūra
pashkashākanikiki”, akī yuitiruki. ²¹Ha huni keskakī tsuabūra hamebi mabu
itxawakī yauxikī Deus haibuwama Deus be bunua nuitapaikiki— iwanā,

Deusū hawenabu mekekubaīmiskiaki, na hātxaraā

(Mt 6.25-34)

²²hanushū Jesusū hawē tsumabu besti ana yuikī:

—Eska bestiwē taea matūmebi mā hamapaiwē dabanā imisbukiri
matu yusīnū nīkakāwē. Hiwe bestia pepakükainū ika piti pi inū
tari sawenū ika hawē dabanā iyamakubaīshākāwē. Hiwea hayairā,
pitiwē besti mā itirubumaki. Yura hayairā, tari sawe bestinū ika mā
itirubumariki. Haskakē ha dabewē taea mā hiwenū Deusū matu hiwea
ināma iniki. ²³Hamē Deusū matu mekekubaīmistū matu damiwatā
matu hiwemakī piti inū matū tari matu inākubaīmiski. ²⁴Ha inū, nai
anu peiyabukiri matu xināmanū nīkakāwē. Habū hawa mibā banama
inū hawa bimi tsekaisbuma inū habū piti aruti hayabumabiakē Deusū
hatu pimakubaīmiski. Haskakē Deusū matu abukī peiyabu matu
binumakubainikiki. ²⁵Ha inū, tsuabura ibubis nuikī hawē mabu inū
hawē piti xinaīwē taeshū hawē hiwea ana txaipawatirumahairaki. ²⁶Mī
haska bestitirumawē taea hawara betsa betsapa inū ika hawē dabanā
iyamakubaīkāwē.

²⁷Haskatā hua tuemis xinākāwē. Hawa dayakī turu waismabia hawēruai
tuemiski. Hakia nukū shenipabu shanē ibu Salomão mabuhairayatū hawē
tari hawērua saweshū hawēruakī hua tuemis binuama iniki. ²⁸Hakia ni
mashu huaya sepaxishū kuamisbuki. Deusū hua hawēruawamistū ha hua

binumakī Deus matuwē nuikī matu tari sawematinuki, mā ikū beshmas wabiayarā. ²⁹⁻³⁰Haskakē yura dasibibu mai hirabi anuabu piti inū tariwē kemukī benakubaūmisbuki. Hakia maturā, mā betsaki. Matū Epā matu unaīwē taea ha piti inū tari mā bikatsis imisrā, ana has xinaī hawē dabanā iyamakubaīshākāwē. ³¹Hakia hawara Deusū abuai txibākī ha dukū Deus shanē ibuwakī xinākubaīshākāwē. Mā haska wai ha katxu hawē hiweti piti inū tari mā hayakūkaīshanaii, Deusū matu merabewarā— iwanā,

Deus hiweshuni pepatikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mt 6.19-21)

³²Jesusū hawē tsumabu yusīkubaīkī yuikī:

—Ē matu mekeawē taea mā ē txashuwā keskabuki. Ha inū, mā ikūwaību itxapamabiakē matū Epa Deusū hawenabu matu watā habe matu hiwemakubaīshanikiki. Haskawē taea hawawē dateyamakāwē. ³³Matū mabu hawara ma hayawē nuiama matū mabu betsawē pei bitā hawē nuitapaiba merabewakubaīshākāwē. Hamē ha pei matū kapākāki mā arua yumetsubū bibaītirubuki. Ha inū, hawē masānē pesa pesa atiruki. Hakia matū pei yauxiama mā inānanāmisbu pewē matu kupikī nai anua hawa txapui keyuisma Deusū matu ināshanikiki. ³⁴Hamē tsuabura hawē hiweti mabuwē kasmai Deuskiri xinaī mā Deus hiweshunairā, habiariri matū xinānē mā nuiai hayaki, nai anu kasmai mai anurā— iwanā,

Usha keskama nīkai keskakī Jesus hushanai manakubaītikiaki, na hātxarā

³⁵Jesusū hatu yusīkubaīkī ana yuikī:

—Tari pekariama inū bī nukawariama keshashū mā ea manakubaīshanū bebükiri matu yuinū nīkakāwē. ³⁶Hawē haibu aīyaī anu hiwe ibu nawai ka hawē tsumapā manaya hushū hikinū ishū kenaya hawē beputi shui hawaira bepēshūshanū ika ushama manai keskakubaīkāwē. ³⁷⁻³⁸Hanūkaī hatiā huimēkainā? yamenapū kasmai takara keui taeaya kasmai hiwe ibu hukī hawē tsuma ushabuma betxituxiaya hawē tsumabu benimahairashākanikiki. Hanushū hiwe ibū hawē tsumabu duawakī hau habetā pinūbū hatu bashti imatā hatu pimashanikiki. ³⁹Ha inū, hatiara yumetsu huai bebükiri unākī hiwe ibū beshtekatsi manatiruki, hau hikiyamanunā. ⁴⁰Haska keskariai hatiāra ē matū Hutxi Kayabi Iuwa ē ana hushanai tsuā unāmakē matunā, matū hiwea pewakī keyutā ea manakubaīshākāwē— ikaya

**Tsuma txikix inū tsuma txikixmakiri Jesusū
hatu yusīniaki, na hātxarā**
(Mt 24.45-51)

⁴¹hanushū Pedrō Jesus yukakī yuikī:

—Yusīnaā, na miyuiwē mī nuku yusīaīnā, nukuna bestimē?
Dasibitunaraka?— aka

42 Jesusū yuikī:

—Eska keskaki. Shanē ibu betsa txai kakī hawē tsuma unānepa yunubaīmiskiri matu yuinū nīkakāwē. Hawē tsuma betsabu pimakī hau hawē hiwe mekeshūkubainū hatū shanē ibū hawē tsuma unānepa yunubaīmiski. **43** Hanua shanē ibu ana txītūkirā haska yunubainima ashūkubainaya ha shanē ibu haki nukutuxitā benimahairashanikiki.

44 Txanima ha shanē ibū hawē tsuma dasibi hawē hamapai mekemashanikiki, hawē hiwe inū, hawē bai betsa betsapa inū, hawē inabu inū, hawē tsumabu betsarā. **45** Hakia hawē tsuma xinā pema yunubainima xinā txakakī yuikī: “Ē shanē ibu yane huamaki. Hatiara hushanikiki”, iki dayanika betsabu huni inū aību itxakawai nawatxakayamai pāekī **46** hatiā huai manama ha shanē ibu hikituxitā hawē yunua ashūamawē taeshū manaka txakaibube kupihairashanikiki. **47** Haskakē tsuabūra hawē shanē ibū daya unā keyubiakī haska abuai akama inū txibāmawē taeshū hatu kupihairashanikiki. **48** Hakia betsarā, shanē ibū yunuama kakē hawē xinā haska abuai unāma kanemisbu ha mawaira hatu kupiama ishanikiki. Hanushū tsuara Deusū hätxa itxapa ināxina hawē taeshū hawē daya itxapari yukashanikiki. Tsuara Deusū itxapa mekemamis hani haska wamis itxapari yukariakubaīshanikiki— iwanā,

Jesusū hatu pashkakeakēnū ika hunikiaki, na hätxarā
(Mt 10.34-36)

49 Jesusū ana hawē tsumabu yusīkī yuikī:

—Ea ikūwaību inū ea ikūwābuma hawē unāti wakī hatu pashkaki unāti wanū ika ē huniki. Haskakē ewē taea hau pashkanūbū ē manayuaii. **50** Haskakē Deusū ea unāti wakī hatu ea tenāmakī ea nuitapawashanaibu manai ē yumāyuaii. **51** Mā xinānā, mai anushū unānuma matu hiwematanū ika ē huni dabānē mā xinaīmēkaī? Haskamaki. Yurabu pashkanū ika ē huniki. **52** Haskakē na habiatīa taewakī hiwe betsa anushū hau ea txibanūbū hawenabu mekē besti pashkakī dabe kasmai dabe inū bestibū ea ikūwaību dabe kasmai dabe inū bestibū ea ikūwābuma ē hatu pashkakeakekubainaii. **53** Ē hatu haska waya ewē taea huni bake hawē epabe sinatanameshākanikiki. Ha inū, aību bake hawē ewabe sinatanameshākanikiki. Ha inū, hawē babawā hawē yayabe habiaskariashākanikiki. Hatu haska wakī ē hatu pashkakeakekubaīshanaii— hatu watā,

Hanu kupiti huaitiā unābumakiri Jesusū hatu yusīnikiaki, na hätxarā
(Mt 16.1-4; Mc 8.11-13)

54 hanushū mapuabu Jesusū hatu dasibi yuikī:

—Bari kaikiri mexu mexuai uīkī: “Ui bekatsis ikikiki”, ikī uīkī mā yuimiski, kaneamarā. **55** Ha inū, sulkiria niwe bei shūku ikai

uīkī: “Ikis bari kuhairayuikiki”, ikī mā yuiriamiski, kaneamarā.

⁵⁶Beparamemisbuū, haska ui inū niwe bemis unābiamisshū hanu txakabu betsa betsapa kaīakeakeai uībiakī haskai mā hiwea matu kupishanai mā unāmamē?— iwanā

**Deviawē hau hawē nuinū daewatikiri Jesusū hatu
yusīnikiaki, na hātxarā**
(Mt 5.25-26)

⁵⁷—Haskai matūmebi unābiakī hawara pepa shabakabi matuna mā pe waismamē? ⁵⁸Haska inū, yura betsa mā devehairawē taeshū ha mā deveatū nawa shanē ibu anu matu iyuaya hau shanē ibū hawē policiabu matu bitximayamanū ha mā devea hawawēra daewakāwē. ⁵⁹Mā daewabainama matu bitxiabu mā paka keyuama ikū mā haskatā kaī tirumaki. Habiaskari wakī ea haibuwatā Epa Deus daewariakubaīkāwē, matū txakabuwē hau matu kupiyamashanunā— hatu waya

Hawē xinā betsa watikiri yusīnikiaki, na hātxarā

13 ¹hanushū habiatīri huni betsā Jesus yuikī:

—Uatiā mī mai pakea hatiuma Galiléia anuabu Templo hemaitī anushū kēwākī hatū txashuwā tesēshū kuakī menupanābū shanē ibu Pilatōs hawē soldadobu yunua matxatuwē hatu detekī hatū himi txashuwā himi yabi husixinabukiaki. Haskakī Pilatōs hatu haska waxinamē?— akabu ²Jesusū hatū xinā pewakī hatu yuikī:

—Mā xinānā, ha hunibu tenāxinaburā, hatunabu Galiléia anu hiweabu habū txakabuhaira wakī hawenabu binūawē taeshū hatu kupixina dabane mā xinaīmē ikaitsa. ³Haskamaki. Hamē matūri matū xinā mā betsa wama mā habiaskariai mawashanaii, Deusū matu kupiaitianā.

⁴Ha inū, ana betsa matu yukapa? Jerusalém anu mixki hiwe keyatapa hawē kena Siloé hanushū uībaūti hiwe purekekirā 18 hunibu ha namā mapuabu tenānirā, txakabuwakī huni betsabu Jerusalém anu hiweabu hatū txakabuwē hatu binuawē taeshū kupini mā haska xināriamismēkaī?

⁵Haskamariki. Hamē matūri matū xinā mā betsa wama mā habiaskariashanaii, niti ikama nuitapakükainirā— iwanā,

Mibā bimiumakiri Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā

⁶hanushū habias yusīa Jesusū miyuiwē ana hatu yusīkī:

—Huni betsā hawē bai nemaki figueira hi banayamakiri matu yuinū nīkakāwē. Bimi hayamēkaī? ishū uī ka hawa hayama uītātāmis ⁷hawē dayanikaki nukushū yunukī: “Uīa. Dabe inū besti bari ka na figueira hi anu bimi ē hamē benabirābirāmiski. Bimiumaskē ea derashūwē, hamē uībaī niakirā”, aka ⁸hawē tsumapā nemakī yuikī: “Ana bari bestitxai manayuwe. Mai pukīkī mixpu bitā ina awa pui husitā ē mia

tamātxishūyushanai. 9 Ë haska wa bimiyashanimēkaī. Bimiyamaskē ē mia derashūshanairā”— akī yuinikiaki.

Huīrukūtitiā aību kakuni Jesusū kayawa kawenikinikiaki, na hātxarā

10 Mae betsa anushū huīrukūtitiā hatū itxati hiwe anushū Jesusū hatu yusīayā 11 habianuri aību betsa yushī txakabū itxakawakī kaku wani 18 bari kabia kawenikitirumahaira hatube tsauwa 12-13 Jesusū uīkī kenashū aību yuikī:

—Aībuū, mī ma shushaki, mī isī tenenirā— akī kamepiaya hawaira kawenikitā hanushū Deus kēwākī taewayá

14 hanua huīrukūtitiā Jesusū haska wai uīkī xinaī hatū itxati hiwe shanē ibu sinashū hawenabu itxabu yuikī:

—Semana tibi seis shaba nū dayamiski. Hau matu shushawanū dayatiā besti bekāwē, huīrukūtitiā shushai huamarā— ikaya

15 hanushū Jesusū hatu txitekī yuikī:

—Mī haska xinaī keska minabubetā xinaī mā beparamemisbuki.

Huīrukūtitiābiakē matubū matū ina awa inū matū burro hawē nuikī tepebaī mā hatu ūpush amamiski. 16 Habiaskari wakī na aību matu keska Abraãoñe babari 18 bari ka Satanásā kaneshkī isī tenemani hawē nuikī huīrukūtitiā ē kaya wakī burro tepea keska washurā, txakabumē?— akaya 17habu haki sinataibu hatu txitea daketxakayamai hawa yuiama maniabū yura itxapabū Jesusū betsa betsapa pepa dasibi waiwē taea benimai keyuaibū

Deus shanē ibuirā, heshe peshemixtī yumei ewapamis keskakiri hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mt 13.31-32; Mc 4.30-32)

18 Jesusū hatu ana yusīkī yuikī:

—Deus shanē ibui haskamiskiri 19 miyuiwē matu yusīnū nīkakāwē. Hunī hawē bai anu mostarda heshe pesheixtabia banaima yumei ewai ewapaxina hawē mebiki peiyabu haki huīrukuī utamisbuki. Deus shanē ibuirā, haska keskaki. Ha dukū huni betsā Deusū hātxa ikūwākī hawenabu yusīakeakeaya hawē yusīa nīkakī abukī txibāmisbuki, itxapabunā— iwanā,

Deus shanē ibuirā, misi hawē shasha watí keskakiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mt 13.33)

20 miyui betsawē ana hatu yuikī:

—Deus shanē ibui haska keskamiskiri ana matu yusīnū nīkakāwē. 21 Misi wakatsi aībū shekiwā duru mirimabiakē kētxa ewapaki putxinī kesūshū hawē shasha watí eskarabes ūpushwē nemuskī kapā dasibi buspukirākī shasha wamiski. Deus shanē ibuirā, haska keskaki. Ha dukū

huni betsā Deusū hātxa ikūwaī pepakūkaīkī hawenabu yusīakeakeaya unāshubira mirimabū ikūwātirubuki— hatu wabaini

Hanu hikiti shui haxuwē hikitikiaki, na hātxarā
(Mt 7.13-14, 21-23)

²²Jerusalém baiwē kakī mae tibi anushū Jesusū hatu yusīkubainaya
²³huni betsā Jesus yukakī:

—Shanē Ibuū, hanu mī shanē ibuayarā, eskarabes besti mī hatu mekeshanai?— aka

²⁴—Haa. Txanimaki. Ea txibākatsis iki menā xinā mestēwātā hanu hikiti shui haxu anu hikikāwē, txipu itxapa hikikatsis ibiai hikitubuma ishākanikiki. Haska ē matu yuiaii. ²⁵Eskaki, matu yuinū nīkairakāwē. Ikis ē hātxa ikūwākī mā ea txibātiruki. Hakia ē Epā mae hikiti shui ma ē bepukē tsuabura hikinū, iwanā, kene petxiuri nishū kenakī yuikī: “Shanē Ibuū, nuku bepēshūwē”, mā wa matu nemakī yuikī: “Mā hania ikimēkaī? ē matu unāmabī!” matu wa ²⁶tsuāra yuikī: “Mibetā nū piniki. Nukū mae anushū mī yusīniki”, mā wa ²⁷hanushū matu yuikī: “Mā enabumaki. Mā hania ikimēkaī? ē ma matu yuishuki. Txakabuwakī matū xinā mā betsa waismaki. Nenua burikāwē”, ē matu washanaii. ²⁸Hanushū matū shenipabu Abraão inū hawē bake Isaque inū hawē baba Jacó inū Deusū hātxa yuishunika dasibi Deusū mae anu dasiabu uī txai matu urenibuwē taea hatu uī haska mā mapeketirubumawē taea sheta yēsh yēsh iki mā kashakūkaishanaii. ²⁹Ha inū, Deus shanē ibukī mai hirabi anua nortekiria inū, sulkiria inū, estekiria inū, oestekiria ikūwaību dasibi dasia tsauhū pishākanikiki. ³⁰Haskawē taea na habiatīa tsuabura habu shanē ibuisbumarā, habu dukū shanē ibu ishākanikiki. Ha inū, na habiatīa tsuabura shanē ibumisburā, mawaira ana shanē ibuama ishākanikiki— hatu waya

Jesus Jerusalém anuabuwē taea punu nukanikiaki, na hātxarā
(Mt 23.37-39)

³¹habiatīari fariseubū Jesus datekī mese wanū ika beshū yuikī:

—Shanē ibu Herodesī mia detekatsis ikikiaki. Nenua hanira pashariwe— akabu

³²Jesusū hatu yuikī:

—Uīa. Ikis inū mexukiri yushī betsa betsapa kaīmakī isī teneaibu shushawakī ē yusīkubainaii. Haska watā ua betsatiā ē daya ē keyushanairā, ē haskayukūkainaii. Kashū ha kamā inu keska paranā yuiritākāwē— iwanā, ³³ana hatu yuikī: —Deusū hātxa yuishunikabu Jerusalém anua debumisbuwē taea eari habiariri ē kaii. Ikis inū, mexukiri inū, mexukiri betsatiā ē daya ē menei kaiwē taea matū xināwē hanu ē niti itirumaki— ikī,

34—Jerusalém anu hiweabuū, Jerusalém anu hiweabuū, Deusū hātxa yuishunikabu inū hawē hātxa hatu bana beshūpakeaibu Deusū hatu yunubiaya danākī hatu tenākī matū shenipabū ani keska wakī mixkiwē mā hatu tsaka tsaka amisbuki. Takarā hawē bake nushamis keska wakī eāri matu merabewakī matu mekēnū ika ē hubianikē haska xināma ea danākī mā ea hawa nīkamaki. 35 Uīkāwē. Matū mae matū mesti mā mekēnū Deusū matu heneshanikiki, ana Jerusalém mekeamarā. Hakia hanu ē ana huaitiā: “Yavé Deusū kuxipaya huairā”, ikī mā yuiriamarā, mā ana ea uīyuama ishākanaii— hatu wabaini

**Jesusū huni betsa hawē yura hene itxai shashani
shushawanikiaki, na hātxarā**

14 ¹Ana huīrukūti betsatiā fariseu shanē ibū hiwe anushū Jesusū habetā piaya fariseu betsabū uīaībū ²Jesusū besuuri huni betsa hawē yura hene itxai shashaima tenei tsauwawē taeshū ³Moisés keneni yusīnanāmisbu inū fariseubu unāti wakī Jesusū hatu yukakī:

—Haska Deusū Moisés yusīni txibākinā, huīrukūtitiā shushawati yununimē? Yunuama iniraka? Ea yuikāwē— ⁴hatu wabia pes hawa yuiama maniabū huni hawē yura hene itxai shashaima tsauwa metsūshū shushawatā nitxiā kaya ⁵fariseubu Jesusū ana hatu yuikī:

—Matubunā, huīrukūtitiābiakē mī bake kasmai mī ina awa ūpush biti kini merā kawana uīsama hawaira kaī mī nesheismamē?— hatu wa ⁶hatu shabakabi txiteawē taea hawa yuiamabumakē

Aīyāwākī hatu ishū pimatikiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā

⁷hanua fariseubū hiwe anushū hatu pimakatsi hatu ia betsabu binunū ika shanē ibu dapi bashti ikatsis ikaibu uīkī Jesusū hatu yusīkī:

⁸—Ha aīyākī nawa wai anu mī hua pinū ika shanē ibu dapi bashti iyamakāwē. Hamē mia dukū shanē ibu dapi mī bashti ikē shanē ibu betsabu mia binua hukē ⁹hiwe ibuā mia yunukī: “Hanu ikama uani iwe. Hau betsabu hanu inū ukeri shekeshūwē”, akī mia mebīkiki. Mia haska wa dakehairai benikaī hawē henei bashti ishū mī pishanaii. ¹⁰Hakia mia kayabis iwāshū hawē henei mā bashti ika dakakē hiwe ibū mia uīkī yuikī: “Baa, ha shanē ibu dapi ikiyuwe”, iwanā, mia yunuikiki. Mia haska watā mibetā piaibu mikiri hatu pe xināmashanikiki. ¹¹Habiaskari wakī tsuara ibubis kēmis Deusū dake washanikiki. Hakia tsuara ibubis keīsma Deusū kēwāshanikiki. Nīkairakāwē— iwanā,

¹²hiwe ibū pimabiašu hari Jesusū yuikī:

—Mī duapawē kupikī hau mia txipu pimariashanūbū pimakī mī haibuaibu inū, mī betsabu inū, minabu betsabu inū, mabuya mia dapi hiweabu besti hatu iyamakubaīshāwē. ¹³Hakia nuitapaibu hatu ishū pimakī hawaumabu inū yura babunibu inū, pakebu inū, bekūbu

merabewakī mī hatu duawayá ¹⁴haska washū mia ishū habūri mia pimatirubumawē taeshū pepabu mawa ana besteaītiā mī pepawē Epa Deusū mia manakua mī benimashanaii— akaya

Piti itxapa itxawaxishū yura itxapa hatu pimatikiri miyuiwē yusinikiaki, na hātxarā
(Mt 22.1-10)

¹⁵haska wai dakashū nīkabaikī betsā Jesusbetā pikī Jesus yuikī: —Deus shanē ibuaitianā, txanima tsuabūra habetā pirā, habe benimahairashākanikiki— aka

¹⁶hanushū Jesusū miyuiwē yuikī: —Huni betsā nawakī piti wakatsis ikī itxapabu yubaxina ¹⁷ma hanu pia kemaitiā hawē tsuma yuikī: “Hatu yuibaütawē, hau ikis berinūbunā”, iwanā, yunua yuikubaunaya ¹⁸dasibibu beparamekī ha dukütū yuikī: “Bai wakatsi huni betsā bai ē biāshuki. Ē ha uīyui kai ē habetā piyuamaki, ea yuishūyutawē”, ikaya ¹⁹ha katxu betsāri yuikī: “Hawē dayati ina awa mekē dabeti ē dama bishuki. Hatu unānū, ishū iyunū ika ē habetā piyuamaki, ishuki, akī ea yuishūtawē”, ikaya ²⁰hanushū betsāri yuikī: “Ē dama aiyāshuki. Haskawē taea ē yurāwāyui ea yuishūyutawē”, aka ²¹nīkatani txītūkirā hawē shanē ibu haskakāshu dasibi yuia sinataki ana hawē tsuma yunukī: “Nukū mae anu hiweabu bai hatiubuma inū bai ewapabuwē benabaükī nuitapaibu inū, yura babunibu inū, nia txakabubu inū, bekūbu hatu itawē, hau ebetā pi benübunā”, aka ²²kashū hatu itākī hawē shanē ibu yuikī: “Mī ea yunua ē abiashu mī nawati dītu merā itxai teshke iriabumaki. Haska wapa?” aka ²³“Ē hiwe anu hau itxai teshke iki benübū nukū mae dapi hiweabu daya hayabiabū hatu bikawakī hatu ea ishūtawē, hau piyui benübunā. ²⁴Txanima habu dukū ē yubaxinabū ē piti piabumaki”, akī hawē tsuma yuiniki. Deus shanē ibunū bariaitianā, Deusū habiaskari washanikiki— akī Jesusū hatu yusinikiaki.

Jesus txibanā bikakiaki, na hātxarā
(Mt 10.37-38; 5.13; Mc 9.50)

²⁵Hanushū yura itxapabū hawē hātxa tapīkī txibaību dabekekawā Jesusū hatu yusikī yuikī:

²⁶—Tsuara eki txiti ikatsis ikinā, hau ea dukū abukī txibākubaīshanūbūwē. Hamē ha dukū hawē ibubu inū, hawē aī inū, hawē bakebu inū, hawē betsabu inū, hawē puibu abukī heneama inū, hawē hiwea abukī heneamari ea abukī binumamarā, ē tsuma iturumaki. ²⁷Ha inū, tsuabūra ea txibanū ibiai ewē bika tenekatsi ikamarā, ē tsuma iturumaki. ²⁸Hamē betsā ea txibākatsi ikinā, mā eska xinātiruki. Matū bai nemaki hanu mapekea nishū uībaūti keyatapa wakatsis ikī, ē pei damēka? iwanā, hawē karu tanakī mā xināmiski. ²⁹Hakia mā haska wama hanu mapekea nishū uībaūti mī taewaima mī keyutirumawē

taeshū huni betsā mia usākī³⁰ yuikī: “Haska hawē karu xināriamabia ha unaísmapatū ha dukū hanu mapekea nishū uībaūti taewaima haska washū menetirumaki”, mia watirubuki. ³¹⁻³² Hamē betsarā, haki sinataki nawā shanē ibu betsā 20.000 soldadobu iweai nemakatsi hawē soldadobu yunuriama xinākī yuikī: “Ê 10.000 soldadobū hawē 20.000 soldadobu maematinumē?” ishū atirubuma unātā ha dapi beriabuma haska wakī daewatiru hau yukatanūbū hawē tsumabu yunumiski. ³³ Haska keskari wakī tsuabūra matū hamapai tibi ana xināma hawara dasibi mā haya ana hawē nuiama bestibu mā eki txiti ikubaítirubuki.

³⁴⁻³⁵ Hamē betsarā, tewekiri matu yuinū nīkakāwē. Tewe hawē nue wa peki. Hakia hawē bata keyu ka paísmakē ana haska washū hawē mī mibā mī pewatirubumawē taeshū putamisbuki. Bestibu mā haskatiruki. Uīrashākāwē. Mā pabīkiyabunā, nīkairakāwē— hatu waya

**Txashuwā bestixai benua hawē ibuā betxitirkiri miyuiwē
yusīnikiaki, na hātxarā**
(Mt 18.10-14)

15 ¹governo pei bishunika itxapabu inū yura betsabu kaka txakamisbu itxapabūri Jesusū hātxa nīkanū ika haki shukuabu ² uīkī Moisés keneni txibāhairamis fariseubu inū Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbū Jesus yuaī yuinamekī yuikī:

—Ha huninā, yura txakabū Moisés keneni txibaīsbuma beya wakī hatubetā pikiki— ikaibu

³ haska yuaību hatū xinā unātā miyuiwē Jesusū hatu yusīkī:

⁴—Tsuara mā 100 txashuwā hayatū bestixai benua ha 99 bai anu mapukē bestixai benua mā benamiski. Haskamamē? ⁵ Atimas ha benua betxituxitā benimakī iabirani ⁶ mī hiwe anu hikitā mī haibuaibu inū mia dapi hiweabu kenakī itxawashū hatu yuikī: “Ê txashuwā benuarā, ma ē betxitinanii. Haskawē taea ebe benimahairakāwē”, aki mā hatu yuimiski. ⁷Txanima habiaskari imisbu ē matu yuiaii. 99 yura itxapabū ea ikūwaī pepakubaímisbuwē taea nai anu habu Deusbe hiweabu benimabiamisbū hakia bestixai benua keska txakabui hiwekūkaímistū hawē txakabu henetā hawē xinā betsā wakē hawē benimatxakayamai xinā txākāhairamisbuki— iwanā,

**Pei heshe bestixai benua hawē ibuā betxitirkiri
miyuiwē Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā**

⁸ Jesusū ana hatu yusīkī

—Aību dez pei heshe karuhaira haya bestixai pakea benanū, iwanā, bī dekushū hawē hiwe merā unāshubira matsukī betxiriama matsu heneismaki. ⁹Hanua atimas betxitā hawē haibuaibu inū ha dapi hiweabu hatu kenakī itxawashū yuikī: “Ê pei heshe ē benuxina ē betxishuwē

taea ebe benimahairarikāwē”, akī mā hatu yuimiski. ¹⁰Ikūkī habiaskari ē matu yuaii. Yura bestitxaitū hawē txakabu atimas henetā hawē xinā betsa watā ikūwāyā Deusū nai tsumabu benimamisbuki— iwanā,

**Hawē bake mashku benua keska hawē epa anu txītūkirani kiri
miyuiwē Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā**

¹¹Jesusū ana hatu yusīkubaīkī yuikī:

—Huni betsa huni bake dabeyakiri ē matu yuiai nīkakāwē. ¹²Hawē bake mashkū yuikī: “Epaā, mī mawariamabia hatiara mī mawakē hawara enashanairā, pashkashū menā ea ināriwe”, aka xinātā yuikī: “Peki. Ė mia ashütiruki”, iwanā, hawē hamapai dasibi hawē bake dabe pashkashū hawē bake mashku hawena ināxina ¹³usha eskarabes ka txipu hawē bake mashkū pei binū, iwanā, hawē mabu hatu inākī keyubaini ha pei bixiāyā txai kai mai pakea betsa anu kashū hawē pei mekeama hawara betsa betsapawē kemukaūkī hawaira puta keyutā ¹⁴hawē pei yamakē ha mai pakeanuabu buni taeaibū hawē bake mashku buniriakī ¹⁵hanushū daya benabaūkī nawa shanē ibu tsuma wanū, iwanā, daya yuka hawē bai anu ina yawa mapua haumekēnū yunua ¹⁶ha ina yawa pimakī hawē piti yani wapanā tsuā hawa ināma ¹⁷hanushū shabakabi xinā pewakī yuikī: “Ē epā hiwe anushū hawē dayarubū piti piabu teshe hayabiakē nenua buni ē mawatiruki. ¹⁸Haskakē nenua txītūkai hikishū yuikī: ‘Epaā, Deusū yunua nīkama itxai miari itxakawai ē txakabukaītanaii. ¹⁹Kanekī ē mia shunūbainima haskawē taeshū ana mī bakewakī ea kenama mī dayaru betsa ea wawe’, akī ē yuishanaii”, iwanā, ²⁰nawa henebaini hawenabu anu txītūkaini hawē epā hiweki kemariamabiakē txaike hawē epā betxibaini hawē nui kuxikaini haki nukutā benimahairakī ikushū tātsu tātsu akaya ²¹hawē bake mashkū yuikī: “Epaā, Deusū yunua nīkama itxai miari itxakawabaini ē txakabu kaītanaii. Kanekī ē mia shunūbainima haskawē taeshū ana mī bakewakī ea kenayamawe”, abia ²²nīkama hawē epā hawē dayarubu yunukī yuikī: “Tari pepa hawaira bitāshū sawemakāwē. Ha inū, meitxikiti sawematā bitxi tae sawemariakāwē”, iwanā, ²³⁻²⁴“Na ē bake mawaima keska ma ana besteā keskaki. Benuima nū ma haki nukuawē taeshū ina awa bake shuahaira bitāshū teshteshū ha naiti piti itxapari bawakāwē, pi nū habe benimanūbunā”, hatu wa hawē hātxa nīkai habe benimahairai nawai taeaibū

²⁵haskaibū hawē bake iuwa bai anu dayatani hui hawē hiwe dapi kemakī nawaibu nīkakubirākī ²⁶hawē dayaru betsa kenashū: “Haskai e iskaū beyusi nawai ikanimēkaī?” ikaya ²⁷hawē dayarū yuikī: “Mī betsa mashku txītūkirani hawa isī teneama hikishuwē taea benimakī ina awa bake shua hau bawashunūbū mī epā hatu yunua detetā bawashū pi mī epabe ma benimai beyusi nawakanikiki”, aka ²⁸hanua sinatai hiwetā hikikatsi ikamakē hawē epā daewanū ika tashnishū hātxa wa

²⁹hakia hawē epa nemakī yuikī: “Eskai ē sinatai mia yuinū nīkawe. Bari itxapa mia dayashūkī mī hātxa ē nīkakubaīmiski, hawa kaneamarā. Ē haskabiakē ē haibuaibube haya beyusi ē nawai benimanū cabra bake babupa mī ea deteshuīsmaki. ³⁰Hakia ha mī bake mashkū aību hininipabubetā mī pei puta keyutani mais hubiakē nukū ina awa bake shua mī hamē bawashūshuki. Haska watimaki”, aka ³¹daewanū, iwanā, hawē epā yuikī: “Epaā, mī ē bake iuwarā, mī ebe hiwekūkaīmiski. Dasibi ē haya minaski. ³²Haskabiakē mī betsa mashku mawa keska ixiā ma ana hiwea keskaki. Uatiā benuxina ikis nū ma betxiawē taea benimai nū beyusi nawai pehairaii”— hatu watā

Mabu mekeshunikatū hawē shanē ibu paranikiri
miyuiwē yusīniaki, na hätxarā

16 ¹hanushū fariseubū nīkariaibū Jesusū hawē tsumabu uīkī haburi yusūkī:

—Huni betsua mabuhairaya inū bai itxapaya habu dasibi mekeshunika dayashūmiskiri matu yuinū nīkakāwē. Hawē dayashunikatū kanekī hawē hamapai tibi pe mekeshunamakē haki txaniabu nīkashū ² hawē tsumapā kenashū yuikī: “Mikiri yuiaibu ē nīkairā, ikūmē? Ē pei inū ē mabu mī ubisita wamiskiaki. Haskakē haska nuku deveabu conta tibi pewashū ea inātā ana ea dayashunama hanira kaīrikaītāshāwē”, aka ³ hawē mabu mekeshunikatū xinākī: “Ē tsumapā ea nitxīainā, haskashāpa? Ē yura ma ē babu bai anu pukī ē dayatirumaki. Ha inū, hamapai hatu ea abauni ē daketapakaūtirumaki, pei ea ikirā. ⁴Haskakenā, ē tsuma deveabū hiwe anu ē ka hau ea merabewaki haibuwashanūbū haska wakī ē hatu haibu watiru ē hatukiri xinaiī”, itā ⁵ hawē tsuma deveabu tibi bestibu kenashū ha dukū hua bitxitā yukakī: “Ē tsumarā, hati hawē hawa mī deveamē?” aka ⁶ ha deveatū yuikī: “Hawē piti sheni 100 corote ē deveaki”, aka hawē mabu mekeshunikatū haibuwakī yuikī: “Haki mī devea una conta bitani nenu tsaushū ana bena wakī hawaira na habiatiā 50 corote besti keneriwe, mī devea sheni ana xināmarā”, aka kaīkainaya ⁷ hanushū ha katxu huari yukakī: “Ē tsumarā, Hati hawē hawa mī deveamē?” aka, “Shekiwā 1.000 saku ē deveaki”, aka: “Haki mī devea una conta bishū ana bena wakī 800 besti keneriwe, mī devea sheni ana xināmarā”, akī kaīma kaya ⁸ deveabu tibi habiaskas hatu wakē hawē tsumapā hawē aka haki txaniaibu unātā haska nuitapatiruma haskai haibuyai hiweshanai unātā hawē mabu mekenika txakabubia unānepawē taeshū kēwāniki. Txanima mabuwē kemukī inānānaī hawē nuiama unānepatā Deusunabumā haska wai hiwekī habū Deus nīkaibu hatu binumisbuki. ⁹Haskawē taeshū mabuyatā mā haskakubaīshanūbū matu yusīnū nīkakāwē. Mabuwē kemua mesebiakē ha mabu mā hayawē merabenākī yurabu haibuwakī mā beyawatirurā, yurabube inānānaī pepashākāwē. Matū mabu keyuaya

hanua mā ea txibākī haska hatu ashūmiswē taea Deus matuwē benimakī nai anu hiweti kayabi inākī matu manakushanikiki.

¹⁰ Ha inū, tsuabura mabu eskarabes haya pe mekemisrā, mabu itxapari hayakī itxapari pe meketirubuki. Hamē tsuabūra mabu eskarabes pe mekeismarā, itxapari pe meketirubumaki. ¹¹ Haskakē mai anua mabuwē kemukī mā pe meketirumakē Deusū daya pepahaira matu yunuamari ishanikiki. ¹² Ha inū, yura betsā mabu mā pemekeshūtirumakē hawara Deusū matu yubani matu ināmari ishanikiki. ¹³ Ha inū, haratura dayarū hawē shanē ibu dabe dayashūkī merabewatirumaki, betsā abukī txibākī betsā abuama danākī nīkamarā. Habiaskari wakī pei inū Deusri xinākī ha dabe haska washū mā duawatirumaki— hatu waya

¹⁴ fariseubu peiwē kemukī abumisbū Jesusū yusīa nīkakī kashe wakī usaību ¹⁵ Jesusū hatu yuikī:

—Maturā, bemakis pepakī hunibu parākī mā hatu kēwāmamiski. Hakia Deusū matū xinā unāmiski. Ha inū, kēkī hawara yurabū abuai Deusū danāmiski— iwanā,

Deusū hawē yusīa hatu yununi tsuā betsā watimakiaki, na hātxarā

¹⁶ Jesusū hatu yuikubaīkī:

—Hamē Naximanika João huriama matū itxati hiwe tibi anushū Moisés yusīni inū Deusū hātxa yuishunikabū yusīpauni yusīkubaīkī Joāoki tekiwanibuki. Hanushū Joāonē kaka pepa Deus shanē ibushanaikiri txaniaya itxapabū abuhairai hanu hikinū ika nashukunibukiaki.

¹⁷ Habiaskabiakē Deusū yusīni daībainai keska wakī tsuā betsā watirumaki. Nai inū mai yamashanai bikama keskaki. Hakia dasibi Deusū Moisés yusīa keneni hawa betsā teshe wama meneshanikiki, tsuā betsā watirumahairawē taearā.

Aību henetimakiri Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā

(Mt 19.1-12; Mc 10.1-12)

¹⁸ Haskakē Deusū Moisés yusīa eskaki. Tsuāra hawē aī henetā aību betsā bikinā, Deusū hātxa kanei txakabumisbuki. Ha inū, aību hawē benē henebaina huni betsā aīwaīnā, ha huni betsari hawē txakaburiaikiki, haska Deusū Moisés yusīa keneni kaneirā— iwanā,

**Huni mabuhairaya inū Lázaro nuitapanikiri
Jesusū hatu unāmanikiaki, na hātxarā**

¹⁹ hanushū Jesusū hawē yusīti betsawē hatu yusīkī yuikī:

—Huni betsā mabuhairaya inū bai itxapayatū shanē ibukī tarī pepas sawekī pei itxapa putashū hawē haibuibus pimai hatube beyusi nawai benimakūkainiki, hawē xinā betsā wamarā. ²⁰ Hamē habiatiāri huni betsā nuitapai txaminitū Deus ikūwāi hawē kena Lázaro hawauma huni

mabuhairayatū hemaītī kene shui sheshekaiā hawenabū hanatātāmisbu
 21 piti teshe shanē ibū putai pikī yani wanū ika dakakē kamā beshū hawē txami datashkubaīmisbu 22 hanua Lázaro nuitapai mawa hawē shenipabu Abraão anu hau pepa besti hiwenū Deusū nai tsumabū hawē yushī iyuabu hanua hatiāra ha mabuhairayari mawa hawenabū maiwabu 23 hanu mawabu bumisbu anu huni mabuhairayaima nuitapai yumākī uībaūkī txaikea Abraãoñ Lázaro duawai betxitā 24 sai ikī yuikī: “Epa Abraãoñ, ewē nuiwe. Txi here anua ē yumaiñ. Üpush metsabirā hau ē hana ea matsu wayunū Lázaro ea yunushūwē”, aka 25 Abraãoñ yuikī: “Baa, eskaki xināwē. Mī hiwearā, hawa bika teneama mabuhairaya mī hiwekūkainimaki. Mī haskaya Lázarorā, nuitapakī isī txakabu besti tenei hiwekūkainimaki. Hakia natiā Lázaro Deusū duawakī mia kupiaiwē taea mī nuitapaii. 26 Haskakē miauria ea anu hau tsua huyamanū inū ea anua mia anu hau tsua kayamanū na kini keyatapahaira washū Deusū nemaniki”, aka 27-28 mabuhairayaimatū yuikī: “Haskakenā Epaā, ē mia yukaii. Ē mekē bestiti betsayaki. Nenu ē yumaī anu hau haburi beyamashanūbū ē epabe hiweabu hau hatuki txanitanū Lázaro ea yunushūwē”, aka 29 Abraãoñ ana yuikī: “Moisés yusīa inū Deusū hātxa yuishunikabū yusīa kenenibu minabu hayawē taeshū hatū yusīa hau tapīnūbūwē”, aka 30 mabuhairayaimatū yuikī: “Epa Abraãoñ, ikūki. Enabu Deusū hātxa hayabia tapīsbumaki. Hakia huni mawa ana bestēkaī hatuki txania hatū xinā betsya watirubuki”, aka 31 ana nemakī Abraãoñ yuikī: “Moisés yusīa txanima inū Deusū hātxa yuishunikabū hatu yusīni hawa nīkaisbumawē taeshū huni mawa ana bestēkaini kashū minabu hatu yusībia hawa nīkamari itirubuki”, akī Abraãoñ nemaimaki— iwanā,

Yura betsā hawara hatu txakabuwamai mesekiaki, na hātxarā
(Mt 18.6-7, 21-22; Mc 9.42)

17 1-2 Hanushū Jesusū haki txiti ikabu besti yusīkī yuikī:
 —Tsuāra haska xināmabiakē yura betsā hawara txakabu memakī mia beya wamanū, iwanā, haska Deusū yunumis inū nemamis matu amakī txakabuwamisbuki. Hakia tsuabūra enabu huīti babubu parākī hatu txakabuwamamis haburi Deusū hatu kupia nuitapahairashanaiwē taea hawē shekiwā deneti mixki ewapa neshashū teumatā iānēwā merā pukua hasarā, hawē kupiti beshmas mekeanaii.

3 Haskakē txakabuwakī mā kanekatsi ikamarā, uīrakāwē. Hamē ea ikūwaī betsā kanekī mia txakabuwa dakeama kashū shabakabi txitekī dakewawe. Mī hātxa pewē hawē txakabu mī hakimawa hawē xinā betsya waya hawē txakabu ana xināyamawe. 4 Habias shabatiā tsuāra seteki mia txakabuwashu habiatikiri mia yuikī: “Ē ana kaneshuki. Ana ē haskayamashanū ē txakabu ana xināyamawe, nū ana

sinatarabeyamanunā”, mia waya habiatiriki hawē txakabu ana habetā xinātimaki— hatu wa

Hawē tsumabū ana ikūhairawati kuxipa ea anibukiaki, na hātxarā

⁵hawē tsuma kuxipayabū Jesus ea akī yuikī:

—Nū mia ikūwābiaya ana ikūhairawati kuxipa nuku ināwē— akabu

⁶hanushū Jesusū hatu yuikī:

—Mā ea ikūwaīnā, mostarda heshe pesheixta keska mā hayaki. Haska keska hayabū na hi yunuki: “Nenua mī tatxa betsekekaī unu iānēwā nemaki ni maewe”, mā aka matu nīkatā itiruki— iwanā,

**Hatū shanē ibuā yunua ashūkī duawai kētimakiri
Jesusū yusīniaki, na hātxarā**

⁷ana hatu yusīkī:

—Tsuara mā dayaruya matū bai urutani kasmal matū txashuwā inū ina awa matu mekeshūbai hukirā hiwetā hikiai yuikī: “Tsaushū piriyuwe”, akī mā yuimismē? ⁸Mā haska waismaki. Yuikī: “Bari kaya nū pinū bawa taewawe, eā dukū ē piaya txipu mī tari betsa sawetā miāri mī piairā”, akī matū dayaru mā pe yunumiski. ⁹Haska yunua hawē tsumapā nīkakī pe akubainaiwē taeshū hawē shanē ibū hawē tsuma: “Peki”, aismaki. ¹⁰Maturā mā habiaskari keskaki. Haskakē hawara Deusū matu yunua atā ibubis keāma yuikī: “Ē shanē ibū ea yunuas besti ē akubainaii. Ē hawē tsuma bestiki”, ikī hawara matu yunua ha besti xinākī ashūkī ha dukū meneshūkubaīkawē, hawa txikixamarā— hatu wanikiaki.

**Mekē dabeti hunibu bitxiki txamini buisbuma
Jesusū shushawanikiaki, na hātxarā**

¹¹Hanua betsatiā Jesus Jerusalémkiri kakūkaini Samaria mai pakea inū Galiléia mai pakea ha dabe namakis anu kai ¹²mae betsa anu hikiaya dez hunibu yuraki txaminibū Jesus betxitā benāta mapushū ¹³hātxa kuxipawē yuikī:

—Jesus yusīnaā, nukuwē nuiwe— akabu

¹⁴Jesus hatuwē nuikī uīkī hatu yunuki:

—Jerusalém anu bushū Deusbe nukunabu hātxashunikabu matū yura uīmaritākawē— hatu wa hawē hātxa ikūwābaini dabekebaini bukī hatū yuraki txamini ma shusha ana txami hayama uīaībū ¹⁵habu bestitxaitū hawē yuraki txamini ma shusha uītā dabekekirā hui kuxipawē Deus kēwāi ¹⁶Jesusunabuma Samarianawabia Jesusū besuuri dāti iki beti ishū kēwāyā

¹⁷Jesusū yuikī:

—Dez huni txaminibū ē shushawashuki. Haskamamē? Hanimē, ha nove huni Israelburā?— ikī ¹⁸—Na nawā besti Deus kēwāi txītūkirāshuki.

Hawē tapīkāwē— iwanā, ¹⁹nawa dāti ika yuikī: —Benitā inū kariwe. Mī ea ikūwaīwē taea mī shushashuki— anikiaki.

Haskai Deus shanē ibui ana hushanaikiri yusīniaki, na hātxarā
(Mt 24.23-28, 36-41; Mc 13.15-16)

²⁰Hanushū fariseubū Deus shanē ibui ana hushanaikiri yukabu Jesusū hatu yuikī:

—Deus shanē ibuairā, ikis beruwē mā uītirumaki. ²¹Ha inū, tsuāra yuikī: “Uīwē. Deus shanē ibui naki”, ikasmai: “Uīwē. Unuki”, ikī yuia ma ishākanikiki. Ikū ē matu yuiaii. Deus shanē ibuirā, ikis matube dasia niaki, taeirā— hatu watā

²²hanushū hawē tsumabu beiskī yuikī:

—Earā, matū Hutxi Kayabi Iuwa ea uībianishū ana ea uīkatsis ibiakī mā yane ana ea uīyama ishākanaii. ²³Mā haskaya matu parākī yuikī: “Nenu ma huaki, Cristorā”, ikasmai, “Unu ma huaki”, ikaibu nīkabiatā hari hatu txibāyamashākāwē. ²⁴Hakia ē matū Hutxi Kayabi Iuwa ē ana eskakirāshanai matu yuinū nīkakāwē. Hawaira uke bukū kana beri iki bakamis keskatā ē ana huai dasibibū ea uīshākanikiki. ²⁵Ē haskariama ha dukū na habiatiā ea danākī yurabū bikahaira ea tenemakī ea nuitkaawayushākanikiki. ²⁶Haska inū, Noé hiwekē txakabui hiwekubainibu keskariaibū matū Hutxi Kayabi Iuwa ē ana txītūkirāshanaii. ²⁷Eskanibuki. Hawē nunutiwē Noé hikiriama kē yurabū pikī mabesh aki aīyākī hatū bakebu beneyawakī Deuskiri hawa xināma hiwekubainaibu Deusū yunua Noé txibaī hawenabubes hawē nunuti menetā hikiaya henē hatu atxiaya Deusū yunua nīkaisbuma hatumebi debui hasai keyunibuki.

²⁸—Haska inū, habiaskariai Ló hatube hiweriakē txakabuwakubaīmisbu Deusū hatu kupikī yamawani ana matu xināmanū nīkakāwē. Habū pikī mabesh akī mabu bikī mabu inānanākī bai washū banakī hiwe wakubaini Deuski hawa dateama hiwekubainaibū ²⁹Lō huni pepa hawē mae Sodoma anua Deusū pasha watā nai anua txi inū enxofre ui keskai niri ikī Sodomanawabu hatu yamawaniki. ³⁰Habiaskariai matū Hutxi Kayabi Iuwa ē huai yurā kaiānē ea xinākī manabumakē ē hatu habiaskari wakī kupishanaii.

³¹—Ē hatu haska washanaitā na mai bawa hiwe sapa sheni manaūri maniaburā, butushū hawē hamapai bikatsis ibiakī hau hawē hiwe anu hikiama hau hawaira pashashanūbūwē. Ha inū, ikūwaī ha bai anu dayaiburā, mexu merā hatū bemakia tari keshtupa bikatsis ibiai hau ana txītūkirānama hau habiariari pashariashanūbūwē. ³²Hamē betsarā, eskaniki. Xinākāwē. Lō aī Sodoma anua habe pashabiai hawē mabuwē nui haskaimēkaī uīnū ika nasaukeai Deusū habiari damiwakī tewe wanirā, mā haskariatiruki. Uīrashākāwē. ³³Haskakē tsuabūra

hawē hiwea yauxikī benushākanikiki. Hakia tsuabura ewē taea mawanū ika hawē hiweawē nuiama mawaburā, hawē hiwea benuama hiwekuishākanikiki, niti ikamarā.

34-36 Ha inū, betsarā, mexu merā habias dakiniki dabe ushabu betsā ea txibāmis iyukī betsā ea txibaīsma Deusū nai tsumā henebaishanikiki. Ha inū, aību dabeta deneaibu betsā ea txibāmis iyukī betsā ea txibaīsma heneriabaishanikiki— hatu wa

37haska yuiai hawē tsumabū nīkatā yukakī:

—Shanē Ibuū, dasibi mī nuku yuiairā, hania haskashanimēkaī?— akabu hunea hātxawē ana hatu yuikī:

—Hanu yura mawa daka pisi mayai shetē shetebirā hanu itxai nuyabaūmis keskai ishākanikiki— iwanā,

Punu nukama Deus yukatikiri miyuiwē yusīniaki, na hātxarā

18 ¹hanushū hawē tsumabū Deus kuxipa yukai hau punu nukayamashanūbū miyuiwē Jesusū hatu yusīkī ²yuikī:

—Mae betsā anu juiz hiweshū Deuski meseama huni betsā hātxa nīkaismari ³habias mae anua yushabu hawē bene ma mawayama hau ea merabewanū ika juiz anu kashū yuikī: “Huni betsā ea itxakawakī paraīkiki. Merabewakī ea pewashūwē”, abirā abirākī txikix waya ⁴ha dukū hawē hātxa nīkama ikūkaikī hanushū atimas xinākī: “Yurabuwē nuiama Deuski ē meseamabia ⁵natū ea daketapa wabirābiranaiwē taeshū ē nemashuni kaii. Ē haska washunamakē hukirā hukirākī ea punu nukawatiruki”, ishū merabewaniki— iwanā,

⁶ana Jesusū hatu yuikī:

—Ha juiz txakabū haska wamisbū ⁷⁻⁸hamē Deusū nuku merabewakī habū matu txakabuwakatsi ikaibu nemairā, hawē xinā betsahairaki. Hawē katuabu Deusū matu merabewakī bariri inū mexu merā mā ea atā manaibu nīkatā manama hawaira hatu nemakī matu pewashūmiski. Haskawē taea ea matū Hutxi Kayabi Iuwa ē ana huaitiā habū ea ikūwākī henekubainabuma ē hatu betxituxishanimēkaī?— iwanā,

**Fariseu inū pei bishunikakiri Jesusū miyuiwē
hatu yusīniaki, na hātxarā**

9hanua itxapa mapushū nīkaibukiri habu hatiri ibubis kēkī xinaī beparamei: “Ea besti ē pepaki. Hakia betsaburā, haskaisbumaki”, ikī hatu danāmisbu Jesusū ana miyui betsawē hatu yusīkī hatu dabīwākī yuikī:

10—Templo hemaitī anu huni dabe Deusbe hātxai bua mapuabukiri matu yuinū nīkakāwē. Ha huni dabera, betsā Moisés yusīa inū hawē shenipabu betsabū yusīa txibāhairamis fariseuki. Ha inū, betsarā, Romanawa shanē ibu pei bishunikaki. 11Haskakaī fariseu nia naiuri besushū Deus dayuikī: “Deusuū, yura betsabu keskama ē pewē taeshū ē

mia kēwaii. Yumetsumisbu inū, parananāmisbu inū, txutanamebaūmisbu inū, ha pei bishunika txakabu ē hatu keskamaki. ¹² Ha inū, semana tibi shaba dabe mia kēwaii ē samakemiski. Ha inū, hamapai dayakī bishū mekē dabeti pashkatā bestixtai mī kēwāti hiwe mekenikabu ē inākuūmiski”, iki ibubis keāyā ¹³ hanua ha Romanawa shanē ibu pei bishunika hawa keāma benāta niriashū hawa naiuri besuama dakei aitī iki shutirī shutirī ikī yuikī: “Deusuū, mī hātxa ē kanemisiakē ewē nuikī ē txakabu ea buashūwē”, ¹⁴ abaini inū kaya Deus hawē nuikī hawē txakabu buashūkī pewashunimaki. Hakia fariseū hātxa nīkama Deusū hawa buashunama ikimaki. Haskakē tsuabura ibubis kēmis Deusū dake washanikiki. Hakia tsuabura keīsma Deusū duawashanikiki— hatu wa

**Bake mixtību unānuma wakī Jesusū Deus hatu
yukashunikiaki, na hātxarā**
(Mt 19.13-15; Mc 10.13-16)

¹⁵ hanua hatū bake mixtību Jesus anu iwekī hau ea mamepikī uīshūkī Deus ea duawamashunū, iwanā, habū hatū bake iwebirābiranaibu Jesuski txiti ikabū uīkī hatu nemaibū ¹⁶ nātashū hatu haska waibu Jesusū hatu kenashū yuikī:

—Hatū bake mixtību ea anu iweaibu hatu nemayamakāwē. Deus shanē ibuaitianā, na bake mixtību eki dateabuma keskabu besti Deuski dasishākanikiki. ¹⁷ Ikū ē matu yuaii. Bake mixtībū hawē ibu abumis keska wakī Epa Deus abuabuma Deus shanē ibuaitiā haki dasiama ishākanikiki— hatu wa

Huni shanē ibu mabu itxapaya Jesusbe hātxanikiaki, na hātxarā
(Mt 19.16-30; Mc 10.17-31)

¹⁸ hanushū shanē ibu betsā Jesus yukakī yuikī:

—Yusīnā pepaā, mia yukapa? Hiwea kayabi bikinā, haska kayatā ē bitirumē? Ea yuiwe— aka

¹⁹ Jesusū yuikī:

—Haskakī ea kenakī: “Pepaā”, mī ea wai? Deus bestiki, peparā, mī unāmamē? ²⁰ Mianā, Deusū yunuti inū hawē nemati mī ma unaīnā: “Aību mī aīma txutatimaki. Sinatakī yura betsa tenātimaki. Yumetsutimaki. Yura betsaki txanitxakatimaki. Parananātimaki. Ha inū, mī epa inū mī ewa hatu duawakubaītiki”— aka

²¹ haska wa ana shanē Ibū Jesus yuikī:

—Haa. Dasibi Deusū yunuti inū hawē nemati bakeixtatū tapīnishū heneama ē txibākubaīmiski— aka

²² nīkatā Jesusū uī hawē nuikī ana yuikī:

—Mī pe ea yuiaii. Na besti mī xināriamaki. Mia yuinū nīkawe. Nai anua Deusū manakuti pepa bikatsis ikī mī hawara dasibi mī haya hatu

inā keyutā ha pei mī bixiā ha nuitkaapaiu inākuītā txītuāma ebe kakī ea txibākubaīshāwē. Mī haskakükainaiwē taeshū hiwekuīa mī bishanaii— aka

²³hakia huni mabuhairayatū Jesusū haska yuiā nīkai pes huīti nixmai keyutā ana hawa yuiāma hawē mabuwē nuiaya ²⁴⁻²⁵Jesusū uīkī ana yuikī:

—Ha yuinaka ewapa camelorā, ha shumush hawē txishuiki hawē yura kaīmakinā, tsuā atirumaki. Hakia haska keska bikarā, huni mabu itxapayarā, hawē mabu besti xinaī hawē nuikī hatū xinā betsa wama Deuski txiti itirubumaki— hatu wa

²⁶hanushū habū Jesusū hātxa nīkatā yukakī:

—Haskakenā, tsua Deusū nuku mekekī pashawakī hiwematirumē?— ikaibū

²⁷Jesus hatuwē nuikī yuikī:

—Dateyamakāwē. Yurabū haska watirubumahairabiakē Deusū besti matū xinā matu betsa wamatā dasibi matuwē nuikī matu ashūtiruki— hatu waya

²⁸Pedrō yuikī:

—Shanē Ibuū, nukunā, mia txibākatsi ikinā, nukū hawara nū haya dasibi baxikī keyubiranimashū nū ma mia txibāpakeaii— akaya

²⁹Jesusū ana hatu xināmakī yuikī:

—Ikū ē matu yuiā nīkakāwē. Tsuabūra ea txibākī Deusū hātxa kakape yusītanū, ishū matū hiwe shunūkī matū ibubu shunūkī matū betsabu baxibaikī matū aī shunūyubaikī matū bakebu baxikī keyuyubaīshanaibu ³⁰na habiatiāri dayaibu Deusū pepawē matu duawakī manakukubaīxīshū habiaskari wakī nai anuri matu habe hiwekuīmashanikiki, ikibi imakinā— hatu wabaini

Mawashanaikiri dabe inū bestiki Jesus hatuki txanikiaki, na hātxarā

(Mt 20.17-19; Mc 10.32-34)

³¹hanushū hawē 12 tsumabu besti hatu kenashū Jesusū hatu tari iyushū yuikī:

—Jerusalém anu nū ma mapekei kairā, mā unaiī. Nū hanua haskashanaikiri matu yuinū nīkakāwē. Deusū hātxa yuishunikabū ea matū Hutxi Kayabi Iuwakiri ekiri kenenibu menekī ea ashākanikiki.

³²Hanushū eki sinatakī ea atxishū nawabu anu ea iyushū inābu habū ea txitekī itxakawakī eki kashekī eki kemu mitxukī ³³ea kuxa kuxa ashū ea tenābu shaba dabe inū besti kaya ē ana bestēshanaii— hatu wabia

³⁴hawē 12 tsumabū hawē hātxa nīkabiakī hawa hatu yuiā dabane hawa shabakabi nīka pewatiruma ibainaibū

Jericó bai keshakea huni bekū Jesusū bepeshnikiaki, na hātxarā

(Mt 20.29-34; Mc 10.46-52)

³⁵hanua Jerusalémkiri kai mae ewapa betsa Jericó anu kemaya bai keshá huni bekū tsauhshū pei hatu ea akī nīkaya ³⁶yura itxapabū daībainaibu nīkatā yuka ikaya ³⁷betsabū yuikī:

—Jesus Nazaré anua kawani ikikiki— akabu ³⁸hātxa kuxipawē yuikī:

—Davī babaā, ewē nuiwe— akaya ³⁹bebubaikī nemapaibiabu nīkama unāshubima hatu binumakī yuikī:

—Davī baba Jesusuū, ewē nuiwe— ikaya

⁴⁰Jesus niti itā hunibu hatu yunukī:

—Iwekāwē— hatu wa iweabu txaimashū yukakī:

⁴¹—Mia haska wapa?— aka huni bekūmā yuikī:

—Shanē Ibuū, ana ē uīnū ea bepeshwe ika ē ikaii— aka ⁴²shushawakī Jesusū yuikī:

—Ana uīriwe, mī ea ikūwaīwē taea mī shushairā— akaya ⁴³hawaira bepeshetā Deus kēwākī Jesus txibābainaya itxapabūri Jesusū haska wai uītā dasibibū Deus kēwābainaibū

Jesus Zaqueuki nukunikiaki, na hātxarā

19 ¹hanua Jericó baiwē Jesus hikikaini mae kapukekainaya ²habianuri huni betsa mabuhairayatū Roma pei bishunikabu hatū shanē ibu hawē kena Zaqueū ³Jesus uīkatsis ibiaya huni itxapabube Jesus kaya Zaqueu huni txāpaixtatū haska washū uītima ⁴Jesus uīnū ika bebui kuxikāi hiwē ina tsaukē ⁵Jesus hukī manaūri uīkī Zaqueu betxitā yuikī:

—Zaqueuū, mī hiwe anu ē ushai kakatsis ikaii. Menā buturiwe— aka ⁶hanua hawaira butukirā benimakī hawē hiwe anu Jesus inū hawē tsumabu itā iyuaya ⁷haska wabainai dasibibū uītā Jesus yuākī: “Huni txakabu anu ushai kashuki”, ikaibū ⁸hanushū Jesusū hātxa nīkakī hawē xinā betsa watā Zaqueu benitā Jesus yuikī:

—Shanē Ibuū, ē hatu haska washanai nīkawe. ē mabu inū ē pei tanatā dabukū ha nuitapaibu ē hatu inābaūtiru ē xinaiī. Ha inū, tsuabura hatu parāshū hatū hamapai ē biāmis dabe inū dabeki ē ana hawēri ē hatu ināshanaii— akaya

⁹⁻¹⁰Jesusū yuikī:

—Earā, matū Hutxi Kayabi Iuwatū huni txakabu benua keska benabaikī merabewanū ika ē huniki. Na habiatīa na hiwe anu matū mekenā ma matu anu hikishuki. Haskawē taea mī xinā betsa waya Deusū minabube mia mekekubaishanikiki. Haska Abraãoñe ikūwāpauni keskakī ikūwaī mī ma Abraãoñe baba kayabiki— akaya

Pei heshekiri miyuiwē Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā

¹¹yura itxapabū Jesusū yusīaī nīkakubaikī xinākī: “Jerusalém anu kematā nawabu nitxitā Deus samama shanē ibuhairai kaimēkaī”, iwanā, yuiaibuwē taeshū ¹²habū xinā Jesusū unātā hatu pewanū, ishū miyuiwē hatu yusīkī:

—Shanē ibu beshmasbiakē hau mae itxapa shanē ibuhairashanū, iwanā, shanē ibu kuxipa binuatū kena ka ha shanē ibu beshmas katanima matu yuinū nīkakāwē. ¹³Txai mae betsa anu kariama hawē dez dayashunikabu kenashū pei heshe itxapahaira ha tibi hatu inākeaketā hatu yunubaikī: “Ê huriama na ē peiwenā, hamapai tibi bitā hawē inānanākī ana binumashākāwē”, hatu watā txai kaimakē ¹⁴hanushū hawē mae pakea anushū hawenabū ha shanē ibu beshmas danākī abuabumawē taeshū hawenabu betsabu yunukī yuikī: “Shanē ibuhaira binuatū hiwe anu kashū ha huni hau nukū shanē ibu iyamashanū yuitākāwē”, hatu wa buimashū haki nukutā yuiabu

¹⁵habū danākī haska hakiri yuibiaibū ha shanē ibuhaira binuatū ha huni hawenabū abuabumabiakē hau habū shanē ibu inū hatu katushūxikē txītūkirā hikishū ha hawē dez dayanikabu kenashū ha pei hatu inābainimakiri hatu yukakī: “Hati mā ana ea itxawashūxinamē?”, iwanā, bestibu tibi hatubetā pewanū, iwanā, hatu kena ¹⁶ha dukū hushū yuikī: “Shanē ibuū, mī pei heshe itxapa inānanākī ana mirimahaira deztki binumakī ē mia itxawashūxinaki”, aka ¹⁷hawē shanē ibū yuikī: “Pehairaki. Mī ē dayanika pepaki. Eskarabes mī pe mekexinawē taea mia manakukī dez mae hati mekei ea shanē ibushūyuwe”, akaya ¹⁸ha katxu hawē dayashunika betsabu hushū yuikī: “Shanē ibuū, mī pei heshe itxapa inānanākī ana cincotiki binumakī itxapa ē mia itxawashūxinaki”, akaya ¹⁹hari yuikī: “Haskakenā, miāri cinco mae hati mekei ea shanē ibushūyuwe”, ariaya

²⁰hanua hawē dayanika betsari eskarabes pixta inābainima hushū yuikī: “Shanē ibuū, naki, mī peirā. Benukatsi ikama dakutā ē mia arushunimaki. ²¹Mī huni mesekē miwē datekī mī pei benukatsi ikama tari tuashwē yabutā ē mia arushunimaki. Dayakī hawa mibā banamabia mī itxawamiski. Hanua heshe sa akamabia mī itxawariamiski”, akaya ²²hanushū shanē ibū yuikī: “Mī ē dayaru txakabu txikix txakamaki. Txanima dayakī hawa mibā banamabia ē itxawamiski. Ha inū, heshe sa akamabia ē itxawariamiski. Ha unātā ²³haskakī banco anu conta watā inānanākī ē pei mī ea arushunama ikimamē, hanua ibubis hushū ē pei shekei ana haki itxaxina ē biyushanunā?” atā ²⁴hawē dayaru betsabu mapuabu hatu yuikī: “Ha txikixī pei mebītā ha deztki binumaxina ana itxawamakāwē”, iwanā, ²⁵habū hatū shanē ibu yuikī: “Ma dez binuhaira hayaki. Haskakī mī ana pei ināi?” aka ²⁶shanē ibū hatu yuikī: “Tsuara na ē dayaru pepa keskatū hawara haya pe mekeaa unātā itxapa hayabiakē manakukī ana itxapahaira ē ināshanaii, binumakinā. Hakia tsuara na ē dayaru txikix keskatū hawara haya pe mekeama ha eskarabes haya unātā ē mebīshanaii. ²⁷Ha inū, habu eki sinatakī hau hatū shanē ibu ē iyamashanū, habū ea abuama danaīmaburā, itāshū ē besuubi hatu tenākāwē”, hatu akimakiaki— Jesusū hatu wabaini

Jerusalém anu Jesus hikinikiaki, na hătxară
(Mt 21.1-11; Mc 11.1-11; Jo 12.12-19)

²⁸hanushū hatu haska yusibaini kaya yura itxapabū Jesus txibābainaibū Jesus Jerusalémkiri ana kai ²⁹Betfagé inū Betânia ha mae dabe anu kemai Oliveiras Mati tetābaikī hawē tsuma dabe yunukī ³⁰yuikī:

—Ha mae besuuri kayābis bushū burro neshea tsua haki katsaumeriamma betxitā tepeitā beyutakāwē. ³¹Ha inū, tsuāra matu yukakī yuikī: “Hawakatsi mā tepeai?” matu wa yuikī: “Nukū Shanē Ibū biyukatsis ikikiki”, atākāwē— hatu wa

³²ha dabe bushū burro neshea bai namaki nia betxitā tepeaibū ³³habianuri burro ibubu manishū hatu yukakī:

—Haskakī mā burro tepeai?— hatu wa ³⁴habū yuikī:

—Nukū Shanē Ibū biyukatsis ikikiki— akabu —Peki. Bushūritakāwē— hatu wa ³⁵tepetā hanushū hatū bemakia tari burro kamaki kabekābaī Jesus anu butā Jesus haki tsauābu ³⁶katsaumekainaya hatū bemakia tari bai namaki nabekābainaibū ³⁷Oliveiras Mati butebirani haki txiti ika itxapabū Jesus txibākī Jesusū atimaska betsaa wai uikubirāxinabuwē taea benimakī hui kuxipawē Deus kēwāi nawakī ³⁸yuibaikī:

—Aitzu! Aitzu! Ha Shanē Ibu Deusū kena kuxipaya huairā, benimakī kēwanākāwē. Naiuria unānuma hiwea inū kuxipa binu keyua unākī hau kēwānūbūwē— ikubainaibū

³⁹habianuri fariseubu hatube bui sinataibū betsā Jesus hatu yuishukī:

—Yusināā, miki txiti ikabu haskaiburā, hatu nemawe— aka ⁴⁰Jesusū hatu yuikī:

—Txanima eki txiti ikabu neseaibū na mixkipā ea kēwāi sai itirubuki— hatu wabaini ⁴¹Jerusalémki kemakī uikubaini ha mae ewapa Jerusalém anu hiweabuwē nui kashakī ⁴²yuikī:

—Hawē Deus daewati mā ea unāyā matu kupiama ikeashākanikiki. Hakia natiā ikūwābumawē taeshū hunea keskakē xinākī mā ana uittirubumaki. Mā peirawa! ⁴³⁻⁴⁴Haskakē Deus matu anu bai huai mā hawa ikūwāmawē taea matuki sinatamisbū matu itxakawakī matu nuitapawakī matū mae dapi mai kene keyatapa wabaikī matu kebē keyutā mā ana kaitiruma watā matuki sinataibū matū mae ewapa mixki kene niri akī keyukī matu inū matū bakebu detekī matū mae yamawashākanikiki, hawa teshe wamarā— ikūkaini Jerusalém anu hikitā

Templo hemaítī anua inānanāmisbu Jesusū nitxīnikiaki, na hătxară
(Mt 21.12-17; Mc 11.15-19; Jo 2.13-22)

⁴⁵hanua hanu Deus kēwāti Templo hemaítī kenekauna anu hikikaikī hanushū hawē Deus daewati ina hanubia inānānaibū hatu nitxīkī ⁴⁶yuikī:

—Hawē Templokiri hawē hātxa yuishunika Isaías kenemani matu yuinū nīkakāwē: “Ē hiwerā, hanua ebe hātxakī ea kēwāshākanikiki”, Deus ibianikē na hiwe shabatururā, hanua matu parananākī yumetsubū hiwe mā wamisbuki— iaketākī hatu nitxī keyutā

⁴⁷hanushū shaba tibi Templo hemaitī anushū Jesusū hatu yusīkubainaya Deusbe nukunabu hātxashunikabu shanē ibubu inū, Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū, judeubu shanē ibu betsa betsapabū Jesus haska datanai detenū ika yuinamebiakubainaibū ⁴⁸yura itxapabū Jesusū yusīaī abukī nīkahairaibuwē taeshū haska washū tenātima bika tenenibukiaki.

**Tsuā mia kuxipa inaīma mī aki ikai? akī Jesus
yukanibukiaki, na hātxarā**
(Mt 21.23-27; Mc 11.27-33)

20 ¹Hanushū shaba betsatiā Templo hemaitī anushū Jesusū yura itxapabu kakape yuikī hatu yusīayā Deusbe hawenabu hātxashunika shanē ibubu inū, Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu inū mae shanē ibu beshmasbū Jesus nemanū ika haki kemashū ²habū yukakī:

—Na mī eska wairā, tsuā hawē kuxipa mia yunuimawē mī aki ikai? Tsuā hawē kuxipa mia inaīmamē, mī haska wanunā?— akabu

³Jesusū hatu kemakī:

—Ētseri ē matu yukai ea yuikāwē— itā ⁴—Naximanika Joāonē hau hatu naximanū yunukinā, tsuā kaya yunuyama mā xinaī, Deusraka, huniburaka? Ea dukū yuikāwē— hatu wa

⁵hanua haburi hune yuinamekī:

—“Deusū yunuyamaki”, nū warā, “Haskakī Joāonē hātxa mā ikūwāma ikimamē?” iwanā, nuku kūyā atiruki. ⁶Hamē yura mirimabū Deusū Joāo yunuyamakiri habū ikūwaibuwē taea habuki datekī yuikī: “Hunibū yunuyamaki”, nū ikaya mixkiwē nuku tsaka tsaka akī nuku tenātirubuki— itā ⁷hanushū habū Jesus yuikī:

—Tsuāra Joāo yunuyama nū unāmaki— akabu ⁸Jesusū hatu yuiriakī

—Haskakenā, tsuāra hawē kuxipawē ea yunuimarā, eāri ē matu yuiamaki— hatu watā,

Dayakapabu mekenika besumakiri Jesusū hatu yusīnikiaki, na hātxarā
(Mt 21.33-44; Mc 12.1-11)

⁹hanushū yura itxapabū Jesus nīkanū ika beabu miyuiwē Jesusū ana hatu yusīkī:

—Huni betsā bai washū uva bimi batapa banatā hau bimi dabukū ea ināshanūbū, iwanā, huni betsā dayakapabube habube yubakatā ibu keska wakī ināybaini txai kaimakē ¹⁰hanu ma kani tsekatitiā ikaya bai ibuā hawena dabukū hau yukatā ea bishūtanū, iwanā, hawē tsuma

betsa yunua ka habū hawena inākatsi ikama uva bimi mekeabū atxishū kuxa kuxa ashū hawa ināma mais nitxiābu kaya ¹¹ hanushū bai ibuā ana hawē tsuma betsa yunuria ka hari ināshūkatsi ikamari habū kūyā akī kuxa kuxa ariatā hawa ināma mais nitxiāribu kakē ¹² hanua bai ibuā hawē tsuma betsa yunua ka habiaskari wakī dera dera atā kene petxiuri putabu isī tenei kakē ¹³ atimas bai ibuā xinākī: “Hawa haska washāpa?” itā, “Haskakenā ē huni bake ē abuhairai ē yunua ka haki mesekī ē bimi dabukū ea ināshākanimēkaī”, iwanā, xinātā nitxiā kai ¹⁴ hawē bake hatuki kemai kai betxitā yuinamei: “Bai ibu mawaxīkē na hawē bakē hawē bai tibi inū hawē hiwe tibi dasibi hawenawayuikiki. Na bai nukunas nū wanū tenānākāwē”, ishū ¹⁵ atxibaī bai nekishū tenābū haska waxinabū ha bai ibuā haskara hatu washanimēkaī? Matu yuinū nīkakāwē. ¹⁶Bai ibu kashū hatu kupiriakī dayakapabu hatu tenā keyutā hanushū dayakapa betsabu hawē bai hatu yunushanikiki— hatu wai nīkai e itā yuikī:

—Hau hatu haska wayamshanūwē— ikaibu ¹⁷ Jesusū hatu beiskī yuikī:

—Ha Deusū hātxa Isaíasī kenenirā, haskara hakiri mā xināmismē? eska yuinirā: ‘Hiwe wanikabū mixki danābiaibū habias mixki Deusū bishū

deshū makeresh wakī hawē kene mestēwā keska wakī
nuku duawakī nuku ashūshanikiki’,

anirā. ¹⁸Eskaki, nīkakāwē. Tsuara ha mixkiki sinatakī ea maemanū ika mixki mamaki kawana teke teke ika itiruki. Hakia ha mixki haratukira kawani haki tī ikī txuxakī mixpu washanikiki— hatu waya

¹⁹hanushū Deusbe hawenabu hātxashunika shanē ibubu inū Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbū Jesusū dayakapabu txakabubukiri miyuiwē hatukiri hātxai habū nīkakī unātā haskaitiā Jesus atxikatsis ibiai yurā kaiāki datekī hawa meama mapushū uīkī

Governo pei bishūmisbukiri Jesus yukanibukiaki, na hātxarā (Mt 22.15-22; Mc 12.13-17)

²⁰haskawē unātī watā txitetā Romano shanē ibu Pilatos anu ha amakatsi Jesus paranū ishū huni betsabu Jesusū unāriama judeubū hatu yunuakī hau huni pepa itsakī habū unātī watā Jesus yukakī yuimakatsi nawa shanē ibu hau atximashanū yunuabu ²¹Jesus anu bushū parāpaikī yuikī:

—Yusīnaā, hunibū hatu kēwāmamisbu keskama txanima hātxa besti yusīkī haska wakī Deus txibātirubu besti mī shabakabi hatu yusīkubaīmis nū unaī. ²²Haskawē taeshunā, haskara mī xinaīmēkaī mia yukapa? Ha Romano shanē ibu Césarn nuku pei yukamisrā, haska wanāshāpa? Ana pakanāshāpa? Pakatimarakā?— aki

²³haki beparamebainabu Jesusū unākī hatu yuikī:

—Haskakī mā ea parākatsis ikanai? ²⁴Hawē governo imposto pakati pei heshe betsa ea uīmakāwē— hatu wa beshuābu uīkī Jesusū hatu yukakī: —Nara, tsuā besu inū tsuā kena neamē? Ea yuikāwē— hatu wa habū yuikī:

—Romano shanē ibu Césarnaki— akabu ²⁵Jesusū hatu yuikī:

—Césarnawē taeshū matū shanē ibu César duawakī hawē governo dayashūmisbu pei hatu ināshūkubaikāwē. Hakia Deusri duawakī hawē yusīa txibākī hawara abuai ashūriakubaikāwē— hatu waya ²⁶yurā kaiānē nīkaya habū atxikatsis ikī unāti wabiaibu haska washū parākī kanematima nawabū nīkatā mī atirumaya Jesusū hātxawē e itā haska watima pes mapuabū

Ana bestēshanaibukiri saduceubū Jesus yukanibukiaki, na hātxarā
(Mt 22.23-33; Mc 12.18-27)

²⁷hanua saduceubu judeubu pashka betsa: “Ha mawabu hawē yura tsua ana besteismaki”, imisbu Jesus anu haburi beshū yukakī:

28—Yusīnaā, Moisés nuku keneshūtanā, eska nuku baxishūbainiki: “Huni betsa aīyātā huni bakeyariama mawakē hanua hawē betsā aī hanubi aīwātā huni bakewashūtiki, hawē betsa mawaimatū kena dabikinā”, nuku waniki. ²⁹Haskakiri ha hawē sete betsabukiri mia yuinū nīkawe. Ha dukū iuwatū aību betsa aīwāshū huni bakewariama mawakē ³⁰ha katxukeatū hawē betsā habias aību aīwāshū huni bake wariamari mawakē ³¹ana ha katxukeatū hawē betsā aī habiari aīwāriatā huni bake wariamari mawakē hanua ha sete hawē henekī habias aīburi bishū habu tibibū hawa huni bake bawabuma mawai keyuabū ³²hanua hawē henei aību huni bake biamas mawarianiki. ³³Ha haskaniburā, mawabu ana besteābutianā, ha aību bestitxai ha huni setebū aīwaniburā, haratutū kaya ana ha aību bishanimēkaī?— akabu

³⁴Jesusū hatu kemakī:

—Na habiatiā beneyai inū aīyaī mā hiweabuki. ³⁵Hakia Deusunabu kayabi ana hatu unāti wakī bestēwaītianā, habe hiwei hau benimai hiwenūbū Deusū hunibu inū aību hatu bestēwanā, haria ana aīyaī inū beneyama ishākanikiki. ³⁶Hanua Deusunabu kayabi ana besteābuwē taea Deusū nai tsumabu keska beneuma inū aīyuma hiweshākanikiki, ana mawamarā.

³⁷Mawakubainaibu ana bestēshanaibukiri Moisés yusīni matu yuinū nīkakāwē. Hi mashu kua here hi ikai anushū mawanibu ana hatu bestēwaī kakatsi ikī Deusū Moisés yuia kenekinā, eska waniki: “Earā, natiā ē Abraãoñ mekenikaki. ē Isaquē mekenikaki. ē Jacō mekenikariki”, ikai nīkayamashū Moisés kenenirā, mā uīkī yuismamē? ³⁸Deusrā, mawabunamaki. Hakia hiweabunaki. Haskakē Abraão inū Isaque inū Jacō hatū yushī hiweabuki. Txipu ana yura bena Deusū hatu ināshanai xināma mā kanehairamiski— hatu waya

39 hanua Deusū hātxa Moisés yusīa kenenī yusīnanāmis betsabū Jesus yuikī:

—Yusīnaā, mī pe hatu yuishuki— akaya 40 hanushū tsuā ana hawa betsā yukabumakē

Messiaskiri Jesusū hatu yukanikiaki, na hātxarā
(Mt 22.41-46; Mc 12.35-37)

41 ha unānepabu habu mapuabu Jesusū hatu bepushumakī yukakī:

—Deusū hātxa kenenibū yusīnanāmisbū matu yusīkī yuikī: “Messias Cristorā, Davī baba ishanikiki”, ikī haskakī matu haska yusīmisbumē?

42-43 Nukū shenipabu pepa Davī Salmos anu kenenī matu yuinū nīkakāwē:
‘Deus kuxipa dasibi binuatū ē shanē ibu Messias yuikī:

Miki sinataibu ē hatu maemariama manai ē yusiuri tsauyuwe’,
aniki. 44 “Messias ē shanē ibuki”, Davī abianikē haskatā hawē
shanē ibu hanubi hawē baba itirumē? Ea yuikāwē— hatu wa hawa
yuiabumakē

Deusū hātxa kenenibū yusīnanāmisbu Jesusū hatu txitenikiaki, na hātxarā
(Mt 23.1-36; Mc 12.38-40; Lc 11.37-54)

45 yurā kaiānē Jesus nīkariaibū hawē tsumabu Jesusū yuikī:

46 —Deusū hātxa kenenibū yusīnanāmisburā, hatu uīrakāwē. Hatū tari txaipa hawērua sawea mae hemaitī ewapa praça anu ē kawanai ea abukī ea kēwākī hau hātxa pewē ea duawanūbū ika mapumisbuki. Haska inū, hanu itxati hiwe anu hikikaī haki tsauti pepa hanu dasibibū hatu uītirubu anu tsaukatsis imisbuki. Ha inū, itxatā pinū, iwanā, hanu shanē ibubu dakai bashti ishū pimisbu benariamisbuki. 47 Haska inū, aību hawē benē shūnunitū hawē hiwe bianū, ishū, aību paraī beparani Deusbe hātxai txaipahairakubaīmisbuki. Haskamisbuwē taeshū habu Deusū hatu kupihairashanikiki— itā

Aību nuitapaitū inākuīkī pei itxapayabu binunikiaki, na hātxarā
(Mc 12.41-44)

21 ¹Templo hemaitī anu tsauhū Jesusū uīayā pei itxapayabū ha hakia nuitapaibu merabewati bauki inākuī nanekī mistubaībainaibū ²ha haska waibu uīayā aību beneumari nuitapabiai hushū pei heshe dabe hawa damahaira nanekī mistuaya ³Jesusū hawē tsumabu yuikī:

—Txanima na beneuma nuitapaitū hawē pei inākuī nanekī dasibi pei itxapayabu hatu binumakī keyushuki. ⁴Eskaki, matu shabakabi yuinū. Ha hunibū pei itxapayabū hatū pei pashkashū teshe besti inākuīkāshuki. Hakia ha aību nuitapaitū dasibi hawē hawara biti pei inākī keyushuki— hatu watā

**Deus kēwāti hiwe tekei purekei keyushanikiri
Jesusū hatu yuinikiaki, na hātxarā
(Mt 24.1-2; Mc 13.1-2)**

5 hanua hemaītī anu mapushū Templo inū ha mixkipāwāwē hiwe wakī hawēruawanibu inū inākuīti hamapai xarabuwē dau wanibu uī hawē tsumabu bestibu hakiri hātxaibu nīkakī Jesusū yuikī:

6—Na hiwe mā uīaīnā, hawēruabia habianu mixki betsa ana matsamanama dasibi ha mixki hiwe tekekī purekī keyushākanikiki— hatu wa

**Haska tashninūbariai bebükiri Jesusū hatu yusīniaki, na hātxarā
(Mt 24.3-28; Mc 13.3-23)**

7hawē tsumabū yukakī:

—Yusīnaā, ha mixki hiwe tekei purekei keyushanai mī nuku yuishurā, mia yukapa? Ma hanu kema taei haskai nū unātirumēkaī? Nuku yuiwe— akabu

8 Jesusū hatu yuikī:

—Ē ana huriamakē haskai nuitapai taeshanaibu Deusū yuini eskashākanikiki. Shabakabi matu yuinū nīkakāwē. Ma ē hanu hua kemaya huni betsabu beshū yuikī: “Ē Deusū Messias Cristoki. Ea nīkakāwē”, ikaibū betsabūri yuikī: “Cristo dama huikiki. Matu uīmanū ea txibākāwē”, iwanā, yuiaibu hatu nīkayamashākāwē, hau matu parāyamanūbunā. **9** Ha inū, yurabu nuitapai taeaitianā, detenamei kakaibu nīkabiai e iki hawa dateyamashākāwē, haskaibutiā ē huamakirā— iwanā, **10** ana hatu yuikī: —Ha yurabu nuitapaibutianā, nawa betsapā nawa betsabube detenameaibū **11** mai patxa sakuakeakeaya piti hayama buni teneaibū isī betsapā mae tibi anushū teneakeakeaibū nai anua hawē unātī mese haska tashnisma uīaībū hanu ē huriamanishanaii.

12 Hakiā na dasibi eskashanai iriamakē mā ea txibākubainaibuwē taeshū matu itxakawakī matu atxitā itxati hiwe anu matu yunuabu hanushū bitxiti hiwe anu matu bitxitā shanē ibu betsapā anu matu iyuabu habū betsabu matu ekiri yuimashākanikiki, mā ea txibaībuwē taeshunā. **13** Matu haska wabiabu kakape ekiri mā hatu yuishanaii. **14-15** Mā haskaibu eā matu merabewakī hātxa pe yuiti xara ē matu inā hawē unānepakī ha matuki sinataibū nīkakī hawa ekiri txakabu yuimama inū matu nematirubuma ishākanikiki. Haskakē hawa dateama “Harakiri yuishāpa?” ikī bebükiri xināyamashākāwē.

16-17 Ha inū, ea txibākī mā ekiri yusīkubainaibu yura mirimabū matu danaī hanubi matū ibubu inū matū betsabu inū matū puibū inū matunabu betsabu inū matū haibuaibū matu danākī habū nawabu matu atximashū

betsabu matu hatiri tenāmashākanikiki. ¹⁸ Matu haska wabiaibū Deus matu hakimamahaira ishanikiki. Matu haska waibuwē nuiyamashāwē. ¹⁹ Ha inū, tsuabūra ea txibaī txitūamawē taeshū hanu kupititiā ē matu piskumashanaii, matu kupiamarā.

²⁰ Ana betsarā, nawa soldadobu Jerusalém mae keshebaunabu uīkī hawaira hatu yamawashanaibu mā unāshanaii. ²¹⁻²² Ha inū, Deusū hātxa yuishunikabū Deusū Jerusalém kupishanaikiri kenenibu samama keyunū bariyuai unaī Judéia anuabu mati keyatapa anu hau pashashanūbūwē. Ha inū, Jerusalém anuabu hau tashniriabaīshanūbūwē. ²³ Nukū mae ewapa hirabi anuabu yumaībutianā Deus danaību hatuki sinatakī Deusū hatu kupiaya betsapa teneaibū tuyabu inū ha hatū bake txutxu amamisburā, nuitkaahashākanikiki. ²⁴ Ha inū, detenamekī nupe txaipawē betsabu detekī hatiri tenātā betsabu atxishū tsuma washū mai pakea betsapa anu hatu iyuaibū Deusū nawa kuxipabu hatu nemakī yamawariama habū Jerusalém anuabu itxakawashākanikiki— iwanā,

Nukū Hutxi Kayabi Iuwa huirā, eskakiranū barikiaki, na hātxarā
(Mt 24.29-35, 42-44; Mc 13.24-37)

²⁵⁻²⁶ Jesusū hatu yuikubaīkī:

—Hanushū Deusū bari inū ushe inū bixi betsapa tashnimatanaya mai anu nawa shukua tibi hiweakeabu haskai tsuā nīkaisma betsahairai iānēwā tūkash ikaiwē date paepai unāyamasi hawa dabanē nīkai mesetxakayamaibū habiatīri nai anua betsapa nai txuruākī taka taka akaya ha yurabū xinaī: “Ma nuku yamawaikiki”, ishākanikiki. ²⁷ Ha haskaibū ē matū Hutxi Kayabi Iuwa shanē ibui kuxipahairai txashahaira nai anua nai kuī meranua ē huai uīshākanikiki. ²⁸ Haskai taeaya mā hawawē ana hawa teneama samama ē matu pepawē hiwemayuai unātā benimahairai naiuri teskātā uīkī ea betxishākāwē— iwanā,

²⁹ miyuiwē hawē unātī hatu yusīkī:

—Hiwē mā unātirubukiri matu yusīnū nīkakāwē. ³⁰ Ha hi mebi hawē pei petakatā ana pei sera hui metubistā peiā uīkī ma bari kemai mā unāmis ³¹ keskai hawara ē matu yuishu ikai betxitā ē samama shanē ibui huai mā unāshanaii. ³² Ha inū, yurabu dasibi hiwebaunabu yamariabuma ikūkī dasibi ē matu yuishu haskai taeshākanikiki. ³³ Hakia habiaskariai nai anua inū mai anua Deusū damiwani habu keyushākanikiki. Hakia ē hātxawē bebükiri ē matu yusīaīnā, binuama menepakeshanikiki.

³⁴⁻³⁵ Haska tibi kaīshanaiwē taea matū huītinī kemu betsapa mekī kaneama uīrashākāwē. Hawara txakabu aki huīti kuxiyamashākāwē. Eskairā, paēawē inū hawara matūmebi mā haska xinaīwēs besti dabanā iki huīti nixmayamakubaīshākāwē. Mā haskai hiweabū yurabu mai hirabi anu ē hatu unātī watanū ika huaya birū merā hikitā kebēmana keskama

Deusunabu mā pashashanaii. ³⁶Hamē matunā, ē hātxa txibākī heneama Deusbe bari tibi hātxakubaīshākāwē. Haska mese tibi tashnishanai binutā mā ma pewē taea hanu matū Hutxi Kayabi Iuwa ē matuki nukuaitiā ea bebū mā mapushākanaii— hatu wanikiaki.

³⁷Hanushū bariri Templo hemaitī anushū Jesusū hatu yusīkubaini mexu merā tibi Jerusalém anua kaikaini Oliveiras Mati anu ushatātanaya ³⁸Jesusū hātxa nīkanū ika yurā kaiā penaya bestētā Templo hemaitī anu haki nukui itxabirābiranibukiaki.

Jesus atxinū ika yubakanibukiaki, na hātxarā
(Mt 26.1-5, 14-16; Mc 14.1-2, 10-11; Jo 11.45-53)

22 ¹Ha Páscoatianā, Egito anushū Deusū yunua debuwanika nai tsumā nawā bakebu tenākī judeubū shenipabu dūkebaini xināmatitianā, usha dabe ma kemai misi shashama pimisbu ma kemaya ²hawenabu Deusbe hātxashunika shanē ibubu inū Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbū haska washū Jesus parāshū hune atxitā tenākatsi yubakai yuinamei yura itxapabū Jesus nīkamisbuki ika mesei dateaibū

³hanua Jesusū 12 tsumabu betsa Judas Iscariotes Satanás hawē huītiki hikia hawē haibuaibu dapashkabaī ⁴Deusbe hawenabu hātxashunikabu shanē ibubu inū habū Templo mekenika shanē ibubube hātxai kashū haska watā Jesus hatu atximashanū ika hatube yubakaya ⁵habu benimakī yuikī: “Nū mia pei ināshanaii”, akabu ⁶Judas hukī: “Hatiā hanishū ē Jesus hatu hune atximatirumē?” ikī xinākī taewabiranikiaki.

**Bari kaya hawē tsumabubetā pikī Jesusū hatu yuba bena
wanikiaki, na hātxarā**
(Mt 26.17-29; Mc 14.12-25; Jo 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷Ha bari Páscoa besi taemisbutiā ha dukū txashuwā bake tesēshū taewamisbutiā habianuri misi shashama pikubaīmisbutiā ⁸Jesusū Pedro inū Joāo nitxīkī yuikī:

—Ha Páscoa xinātī nukū piti pewatākāwē— aka ⁹yukakī:

—Hani kashū bawakī pewatāpā?— akabu ¹⁰Jesusū hatu yuikī:

—Bui Jerusalém mae anu hikitā habianuri huni betsā ūpush xumuwāki iabiranai haki nukutā txibābaītākāwē. Mā txibābaina hanu hikiai uītā ¹¹ha hiwe ibu yukakī eska watākāwē: “Nukū yusīnā nuku yuishurā, mia yukapa? Haratu dītu anushū ē tsumabubetā nukū Páscoa xināmati piti pipa?” mā wa ¹²hanushū dītu ewapa manaūri ma pewa matu uīma hanushū nukū piti bawakī pewayutākāwē— hatu wa

¹³hawē tsuma dabe kaibaini Jerusalém anu hikitā haska Jesusū hatu yuishu keska ha huniki nukutā txibābaini habe kashū hiwe ibu yukatā hanushū Páscoa besikī piti bawa menetā butani

¹⁴bari kai mexuaya Jesus hawē 12 tsuma kuxipayabube hui hikitā tapu dapi dakai bashti ibaībaīshū piaibū ¹⁵Jesusū hatu yuikī:

—Ê mawariama na Páscoa xināti matubetā pikatsis ikī ē manakakubaixinaki. ¹⁶Ikū Deus danaību hushū ē yamawakī keyuriama ē ana habiaskari piama ishanaii. Hakia Deus shabakabi shanē ibuaya ē matubetā ana pishanaii— hatu watā

¹⁷⁻¹⁸ hawē Páscoa pití keyukī hawē kētxa tsumashū Deus kēwātā yuikī:

—Ikū ē matu yuiaii. Ê Epa Deusbe shanē ibui ē ana huriama na uva vinho ē ana matubetā ayuama ishanaii. Abaükāwē— hatu watā

¹⁹ Páscoa pití hawē henekī hatu pima keyutā hanushū xināmati bena wakī misi betsa bishū Deus kēwātā namakis tūketā hatu inākī yuikī:

—Na misirā, ē matu mawashūshanai xināti ē yura keskaki. Ea xinābetanā mā pishanai ikis pikī taewakāwē— hatu wa

²⁰ bitā tureshū pikubaunaibū habiaskari wakī kētxa vinho mata tsumashū yuikī:

—Yura itxapabu matu merabewai mawakī ē himi ē matu habashūshanaii. Na vinho ē himi keskaki. Hawē yubaka bena xināmatiki. Ea xinābetanā, mā ashanai ikis akī taewabaükāwē— iwanā,

²¹ ana hatu yuikī: —Hamē matu bestitxaitū na mā ebetā piaibunā, mā ea hatu atximai kaii. ²²Haska ekiri keneniburā, matū Hutxi Kayabi Iuwa ē haskai mawashanaii. Hakia ha hunī ea hatu atximai kairā, peirashāwā!— hatu waya

²³ yuinamei yuka irabebaükī yuikī:

—Eamē, ē hatu amashanaitsa? —iate iakei keyutā

Haskatā hatu binutikiri Jesusū hatu yusinikiaki, na hātxarā

²⁴ hanua hawē tsumabu yuinamekī yuikī: “Jesusbe shanē ibui haratu kaya nū binunānaī kai?” ikaibu ²⁵ Jesusū nīkatā hatu xinā betsa wamakī yuikī:

—Nawa shukua tibi shanē ibubū hawenabu hatu bika tenemakī yunutxakayamabiakī hawenabu hatu kēwāmakī yuimakī: “Mī shanē ibu pepaki”, hatu amamisbu, itxakawabia pepawanikapainū ikarā. ²⁶Hakia matunā, haska hatu wayamashākāwē. Hatu keskama eska xinākubaishākāwē, matubunā. Tsuara huni ewabia berunā hawa yuimakī yunuabu besti txibākī amisbu keskakī matunabu betsabu mā binushanaii. Ha inū, tsuāra hatu yunubiakī matunabu betsabu hatu duawakubaishākāwē. ²⁷Eska yurabū uīkī xināmisbuki. Na bashti ika dakashū pimisbu shanē ibuki. Hamē hatū hatu pimakī duawairā, shanē ibumaki, iwanā, xināmisbuki. Hamē eānā, matu anushū matu tapīmanū ishū ē matu bestibu duawakī uīmakubainaii. Haska keskakī haratutūra ea txibākī betsabu mā binuai mā unātiruki— iwanā,

²⁸ ana hatu yuikī:

—Nukunabū ea unāti wakī betsa betsapa ea tenemabiaibū mā ea heneama ikūkainaii. ²⁹⁻³⁰Haska mā bika tenekubaixinawē taeshū ebetā

pikī hawē shanē ibu haki tsauti ea dapi tsaushū Israelī 12 bakebū baba shukuabu tibi hau mā hatu unāti watā mekeshanūbū haska ē Epā ea yunua ē habe shanē ibumis keskakī ebe ē matu shanē ibumashanaii— iwanā,

Pedro haki dakei mesei kaikiri Jesusū yuinikiaki, na hātxarā
(Mt 26.31-35; Mc 14.27-31; Jo 13.36-38)

³¹ Simāo Pedro besti Jesusū yuikī:

—Simaoō, Simaoō, hawena matu wakatsis ikī shekiwā shaka tamisbu keska wakī matu unāti wanū, iwanā, Satanásā Epa Deus ma yukaxinaki. Uírawe. ³²Habiaskabiakē ea txibaī hau mī huīti babuyamanū eāri Epa Deus ma ē mia yukashūxinaki. Mia haska wa kanebiatā ana ea txibā taewakī ikūwai betsabu hau txītūyamanūbū hatu kuxipa wakī merabewakubaishhawē— aka

³³ Simāo Pedrō xinā pewama yuikī:

—Yusīnaā, haskamaki. Mibe kai bitxiti hiwe anu ka kasmai hanu mī mawai anu ē mibe kaii, hawa dateamarā— aka

³⁴ haska waya Jesusū nemakī:

—Pedroō, mī haskamaki. Na habia mexu merā pena kemaya takara keuriama yuikī: “Ē ha unāmaki”, iki txanima dabe inū bestiki mī eki dakekī yui kaii— atā,

**Jesusū hawē tsumabu henebaïkatsi mapui hau
haskashanūbū hatu yununikiaki, na hātxarā**

³⁵ hanushū Jesusū hawē tsumabu yunua butanimabu hatu yukakī:

—Mā yusītanūbū peiuma inū kapākaūma inū tae pewetametia benauma ē matu nitxiā mā katanimarā, hawa mā yupaimamē?— hatu wa habū kemakī:

—Haskamahairaki. Dasibi nū hayaimaki— ikaibū

³⁶ Jesusū ana hatu yuikī:

—Natianā, matu ana nitxīti ē betsa waii. Tsuara mā pei haya bushākawē. Tsuara mā piti haya bushākawē. Tsuara mā hawē detenameti hayamarā, matū dakukuti betsa inānānātā hawē detenameti bishākawē.

³⁷Na eska ē matuki txaniairā, haska ea wakī binumama meneshanaibu Isaíasi kenekī yuikī: “Huni txakabu yuibaushākanikiki”, ani ikū ekiri keneni dasibi betsa teshwama ea ashākanikiki, ewē menekinā— hatu wa

³⁸ hawē tsumabū yuikī:

—Shanē Ibuū, nū ma dabe hayaki, hawē detenametirā— aka hatu yuikī:

—Peki. Harakiri ana ē matu yuitimaki —Jesusū hatu watā

Getsēmani anu ka Jesus Deusbe hātxanikiaki, na hātxarā
(Mt 26.36-46; Mc 14.32-42)

³⁹ Jerusalém anua kaïkaikī hawē tsumabu iyui hanu kamis anu Oliveiras Mati mapetā ⁴⁰hanushū hatu yuikī:

—Matuki txakabu hikiaya mā kaneyamanūbū Deusū hau matu merabewanū ushama habe hātxakāwē— hatu watā

⁴¹ hatu henebaini kai tsuāra hatishū tī ikimēkai ishū mixki ture putabu kai tī imistishū Jesus ka dāti itā hawē Epa yukakī ⁴²yuikī:

—Epaā, hamapai dasibi mī atiru ē unaiī. Ē mawayamanū mī nematirubia ē xinaī keska ea akama mī xinānē besti ea ashāwē— ikaya

⁴³ ha haskaitiā nai anua Deusū nai tsuma tashnitā merabewakī kuxipa watuxiaya ⁴⁴hanu bika tenetxakayamai mesteā daka anua niskāhairai himi keska tuis tuis ikī mai metxa watā

⁴⁵ Deusbe hātxai menetā benikirā hawē tsumabuki nukuyushū huītī nixmahiratā ushabu betxitā ⁴⁶Jesusū hatu yuikī:

—Haskai mā ushamē? Bestētā txakabu huaya mā kaneyamanū Deusbe hātxakī hau matu merabewanū yukakāwē— hatu wai

Jesus unāmamabaī atxinibukiaki, na hātxarā

(Mt 26.47-56; Mc 14.43-50; Jo 18.2-11)

⁴⁷Jesus hawē tsumabube hātxa meneriama huni itxapabube Judas hui hatu bebushūkirani Jesuski nukutuxitā tātsu akaya ⁴⁸Jesusū yuikī:

—Judasii, hawē abuti tātsu akaiwē unāmakī mī Hutxi Kayabi Iuwa mī ea hatu atximai?— akaya

⁴⁹Jesusbe mapuabū haskabiranabu unākī yukakī:

—Shanē Ibuū, na eskabirākāshurā, matxatuwē hatu detekī nemapa?— ikaī

⁵⁰betsā hawenabu Deusbe hātxashunikabu shanē ibuhairatū tsuma hawē pabīki yusiuria maebaī mapeshpaikī pashteaya ⁵¹Jesusū nemakī hatu yuikī:

—Mī ma ashuki. Hatu haska wayamakāwē— iwanā, hawē pabīki pashtea tī ika bishū patsākī Jesusū shushawatā ⁵²⁻⁵³hawenabu Deusbe hātxashunikabu shanē ibubu inū hatū Templo mekenika shanē ibubu inū mae shanē ibu beshmasbū Jesus atxinū ika beabu Jesusū hatu txitekī yuikī:

—Shaba tibi hanushū Templo hemaitī anushū ē matu yusīkubainai mā ea atxiama ikūkaixinaki. Haskai natiā yumetsu atximisbu xinaī hawē deteti nupe txaipaya inū hawē kuxati hiya mā bekāshumē? Natiā txanima txakabu dayaya ha merabewamai mā ea atxinū ika bekāshuki— hatu wa

Jesuski Pedro dakekī paranikiaki, na hātxarā

(Mt 26.57-58, 69-75; Mc 14.53-54, 66-72; Jo 18.12-18, 25-27)

⁵⁴nīkamas Jesus atxishū hawenabu Deusbe hātxashunika shanē ibuhairatū hiwe anu iyuainbū Pedro datekī benāta txipu kakī txibākubaina ⁵⁵hanu shanē ibū hemaitī txi ketiā yui tsaubaunabube Pedro hatube tsauwa hune yuaya ⁵⁶hanua aību dayaru hushū Pedro txī yuai uī kayati watā hatu yuikī:

—Na huni matube tsauwarā, hawē tsuma betsaki— akaya

⁵⁷Pedrō parākī yuikī:

—Aībuū, hamaki. Ē ha unāmaki— ikaya

⁵⁸hakimamari betsāri betxishū yuikī:

—Miarā, mī habia hatube uīnāmāri— aka Pedrō ana yuikī:

—Haskamaki. Earā, ē hamaki— aka

⁵⁹hanua hakimatsais katā Pedro metukī huni betsā unāshubima mapuabu yuikī:

—Ikūki. Na hunirā, habe nimiski. Habia Galiléia anuabu hātxa nū nīkai— ikai

⁶⁰nīkatā Pedro datekī yuikī:

—Ha hari mī haska yuiairā, ē unāmaki— ikaya

ha haskaitiā takara keuwaya ⁶¹Jesus nasaukekawā Pedro uīayā haska Jesusū Pedro yuia: “Takara keuriamma yuikī: ‘Ē ha unāmaki’, ikī txanima dabe inū bestiki mī eki dakei paranāñshanaii”, aka haska xinaī ⁶²hanua Pedro tashnikaī kashatxakayamaya

Shanē ibubu Sinédrio anu Jesus iyunibukiaki, na hātxarā

(Mt 26.59-68; Mc 14.55-65; Jo 18.19-24)

⁶³⁻⁶⁴habianushūri habū Jesus atxibirā itxakawakī besu beputā kashe wakī kuxa kuxa akī yuikī:

—Tsūa mia kuxaimēkaī? Unātā nuku yuiwe— akubaikī ⁶⁵betsa betsapa yuikī itxakawaxikī

⁶⁶hanua bari txi pesheaya mae yununika shanē ibubu inū Deusbe hawenabu hātxashunika shanē ibubu inū, Deusū hātxa kenenibu yusīnanāmisbu na Sinédrio itxabu anu Jesus hatu iyushunabu ⁶⁷habū yukakī:

—Habia mī miamekaī, nukū Messias Cristorā? Menā nuku yuiriwe— akabu Jesusū hatu yuikī:

—“Txanima ē haki”, iwanā, ē matu yuibia mā ea ikūwātirumaki. ⁶⁸Ha inū, hawara eāri ē matu yukabia mā ea yuitirubumaki. ⁶⁹Habiaskabiakē ē matu yuiai nīkakāwē. Na habiatīā mā ea tenābia Deus kuxipahaira dasibi binuatū yusiuri ē tsauwa ē matū Hutxi Kayabi Iuwa ē habe shanē ibukūkaishanaii— hatu wai

⁷⁰nīkatā dasibibū yukakī:

—Haskakenā, habia mī Deusū bakeraka ikai?— akabu Jesusū hatu yuikī:

—Iubis matūmebi habiari mā yuiaii— hatu wa

⁷¹hanua haki sinatai haburi yuinamei:

—Hawē keshawē Deus itxai hamebi txakabuikiki. Haskai nū nīkaiwē taeshū hau tenānūbūwē— itā yuinametā

Pilatos anu ana Jesus iyushū txitenibukiaki, na hātxarā

(Mt 27.1-2, 11-14; Mc 15.1-5; Jo 18.28-38)

23 ¹shanē ibu dasibibū haska wakī unāti wakī menetā hanua benibaikī Romano governador Pilatos anu Jesus iyushū ²hakiri txitekī Pilatos yuikī:

—Na huninā, txakabu betsa betsapa hatu yusikī nukunabu itimaska wakī hatu paraikiki. “Mī shanē ibu César hau pei ināyamanūbū nukunabu hatu nemamiski”. Habiari: “Ē Shanē Ibu Messias Cristoki”, imiskiaki— akī hakiri yuiaibu

³Pilatōs nīkakī Jesus uīkī yukakī:

—Miarā, mī judeu shanē ibubu binu keyuamē?— aka Jesusū yuikī:

—Hawaikika! Habiari mī ea yuiaii— ikaya

⁴hanushū judeubu Deusbe hawenabu hātxashunika shanē ibubu inū yurā kaiā Pilatōs hatu yuikī:

—Hawa txakabu akamaki. Hawawē taeshū kupiti hayamaki— hatu wabia

⁵Pilatōs hātxa nīkama hawētxaīs unāshubima yuikī:

—Judéia anushū hatu yusīakeakekī hatu itimaska wamiski. Galiléia anushū taewaima nenushūri hatu yusīriaikiki— akaibu

Herodes anuri Jesus iyushū txitenibukiaki, na hātxarā

⁶haska yuiaibu Pilatōs nīkatā hatu yukakī: “Aa, ha hunirā, Galiléia anuaraka?” ikaya ⁷“Haa, Galiléia anuaki”, akabu Pilatōs tapītā ha Galiléia shanē ibu Herodes na habia mae Jerusalém anu bai huxikē hawē soldadobu yunukī shanē ibu Herodes anu Pilatōs Jesus hatu yunua iyuabu ⁸haska Jesusū hamapai damiwakī betsa betsapa wai kakai Herodesī nīkamis haska hawē berubi dami betsa ashuaī uīnū ishū manahairamis atimas Jesus uī shanē ibu Herodes benimahairakī ⁹haska wamis keska yukatxakayamabiaya Jesusū hawa yuiamahairakē ¹⁰habianuri Deusbe hawenabu hātxashunika shanē ibubu inū Deusū hātxa kenenibу yusīnanāmisbū Herodes yuiriakī hakiri Jesus txitekī ha akeakeaibū ¹¹Jesusū hawa ha yukaikiri hatube hātxama kutashna nikē hawē soldadobubetā Herodesī Jesus itxakawakī kashe wakī betsa betsapa watā shanē ibu keska wakī tima tari hawērua sawematā hawawē haska watima ana hawēri Herodesī Pilatos anu Jesus yunua iyuabu

¹²Romano shanē ibu Pilatos inū judeu shanē ibu Herodes uatiā sinatanamebianibu na habiatā daenamei haibunamei taenibukiaki.

Pilatōs Jesus hau mastanūbū hatu yununiaki, na hātxarā

(Mt 27.15-26; Mc 15.6-15; Jo 18.39–19.16)

¹³Pilatos anu Jesus ana txītuābiranabu uīkī Deusbe hawenabu hātxashunika shanē ibubu inū mae shanē ibubu inū yurā kaiā Pilatōs hatu itxawashū ¹⁴yuikī:

—Na huni ana ea anu iweshū matunabu parākī hatu itimaska wamis yuikī mā txiteshuki. Hakia dasibi mā uīyā Jesus yukakī unāti wakī hawa txakabuwakī mexina ē betxiamaki. ¹⁵Hanushūri hau Herodesī unāti

watā haskara wanū, iwanā, ē yunuua unāti wakī hawa txakabuwaxina betxiamari ea anu Herodesi ana yunushuki. Hawa haskaxinawē taeshū hau tenānūbū ē yunutirumaki. ¹⁶ Haskakē kuxa kuxa a bestitā hau hawama kanū ē hatu yunuaii— ikaya

¹⁷⁻¹⁹ bari tibi Páscoa besiaibutiā Romano soldadobū hatu atxishū bitximabu hau bestitxai tashnimanūbū yurabū katua Romano shanē ibū hatu kaīmashūpakemiskē habiatīāri huni betsaa Barrabás huni betsabube detenamekē hatū shanē ibu detepaikī hatubetā huni betsabu tenākē habube atxishū bitximabū ha xinākī hanushū yurā kaiānē unāshubima yuikī:

—Hau Jesus tenānūbū yunuwe. Haska watā Barrabás kaīmatā nuku nitxishūwē— ikaibū ²⁰ Pilatos Jesuswē nuikī hawa wama nitxikatsis ikī ana hatu yuikī:

—Haskamaki. Matū shanē ibu Jesus matu kaīmashūpa?— hatu wabia ²¹ nīkakatsi ikama unāshubimahaira ana yunukī:

—Cruzki hatu mastamawe! Cruzki hatu mastamawe!— akeakeabu ²² Pilatōs ana hatu nemanū, iwanā, yuikī:

—Hawa txakabuwaxinamē? Hau tenānūbū unāti wakī hawara txakabuwaxina ē betxiamaki. Hatu kuxa kuxa ama bestitā ē henekatsis ikaii, hau hawama kanunā— hatu wabia

²³ nīkamas yura itxapabū unāshubima ana yuikī:

—Cruzki nuku mastashūwē— akī haska xinaību keska hau hatu ashunū yunukī heneabumakē ²⁴⁻²⁵ atimas haska xinaību keska hau hatu ashunūbū hawē soldadobu Pilatōs yunutā ha huni Barrabás detenameawē taeshū bitximabu yurabū katua kaīmatā hanushū Jesus hau mastatanūbū hatu yununikiaki.

Cruzki Jesus mastanibukiaki, na hātxarā (Mt 27.32-44; Mc 15.21-32; Jo 19.17-27)

²⁶ Hanushū Romano soldadobū cruz Jesus haki mastanū, iwanā, iamabaikī iyukī huni betsaa Simão Cirene anua ewani Jerusalém anu hikiai atxishū hau Jesusū cruz iashūbainū yunuabu Jesus bebuaya ²⁷ yura itxapabū Jesus txibābainaibū aībuaibu hawē nui kashai bis ikubainaibu ²⁸⁻³¹ Jesusū hatu uīkī yuikī:

—Jerusalém anua aībuaibu, ewē nui kashayamakāwē. Hakia hanu nuitapaibutiā nenuabū yuikī: “Aībū habū bake bisbuma besti benimashākanikiki”, ikaibū hanushū yura itxapabū habū txakabuwē datekī mawa yuikī: “Nukuki matekei di ikī nuku hunewe”, ashākanikiki. Haska inū, ea ē hawa wama nibiakē ea itxakawakanikiki. Hamē habū ea itxakawaiba Deusū haburi itxakawatxakayamariakī hatu kupihairashanikiki. Haskawē taea ana ewē nui kashama matūmebi inū matū bakebuwē taea nui kashakāwē— hatu wabainaya

32 hanua huni yumetsu dabe Jesusbe tenānū, iwanā, iyui 33 Bushka Shau Mati anu mapematā Jesus cruzki mastatā hanushū huni yumetsu daberí habianuri habe mastakī betsa hawē yusiuri betsa hawē yusmauri mastashū nitxikī 34 meneabū soldadobukiri Jesusū yuikī:

—Epaā, ea haska waiburā, hawa hatu kupiyamawe, hawa unāma iki ikanikikirā— ikaya hanushū soldadobū hawē beyustiwē maemanākī hawē tari pashkanū iwanā: “Tsuā dukū hawē tari bimēkaī? Akāwē”, ikaibū 35 habianuri shanē ibubu inū yura itxapabū uīkī kashe wakī yuikī:

—Huni betsabu merabewamiski. Hamebiri hau pasharianūwē. Haska Deusū Katua Messias kayamēkaī cruz anua na habiatiā butuai uīkī nū ikūwātiruki— ikaibū

36-38 hi besha sapaki kenekī: “Narā, judeubū shanē ibuhairaki”, akī kenea Jesus mamaki mastashū soldadobū txaima ha dapishū kashe wakī vinho hene muka amapaikī yuikī:

—Mī judeu shanē ibu kayabimēkaī? Nuku unāmai mimebi pashai buturikaītāwē— ariaibū

39 hanua yumetsu dabe habe mastaburi betsa hātxa txakabukī yuakī:

—Mī Deusū Messias Cristomēkaī? Mimebi bututā nukuri buteriwe, nū pashanunā— akaya

40-41 hanua betsā kūyā akī nemakī yuikī:

—Nukunā, nū txakabuwaxinawē taeshū atxishū itxakawakī nuku tenākanikiki. Hakia na huni pepatū hawa txakabuwaismabiakē itxakawakī nukube tenāriakanikiki. Deuski meseama na huni pepa mī hatubetās haska wai? Ana haska yuiyamawe— iwanā, 42 hawē txakabuwē datekī Jesus yuikī:

—Jesusuū, mī shanē ibui taeaitianā, ewē nui ea hakimayamashawē— akaya 43 Jesusū yuikī:

—Txanima ē mia yuiaii. Mī xinā betsabu waiwē taea na habiatiā pe besti anu ebe ka mī hiwepakeshanaii— ikaya

Haskatā Jesus mawanikiaki, na hātxarā

(Mt 27.45-56; Mc 15.33-41; Jo 19.28-30)

44-45 hanua bari mananābibiakē bari nuka mexua itsa daka manaibū ma bari kai nai putxinī dakakē bepenakainaya Templo merā dītu wakī ha tariwē kebēnibu hamebi manaūria namakis dis iki keyuaya 46 hanua Jesus bis ikī yuikī:

—Epaā, mia anu ē yushī ē nitxiaī ea mekewe— akī haska yuitā mawaya

47 hanushū Romano soldado capitão Jesus haskai uītā Deus kēwākī yuikī:

—Ikūki. Na huni txakabumaki— akaya

48 ha dapi yurā kaiā mapubaunabū haskashu dasibibū uī hawē nui huīti nixmai shutirī shutirī ibainaibū 49 hanua hatiri Jesusū haibuaibu inū aibuaibu Galiléia anua habe bexiāburi benāta nishū haskai uīnibukiaki.

Jesus cruzkia mawa butebaí maiwanibukiaki, na hătxară
(Mt 27.57-61; Mc 15.42-47; Jo 19.38-42)

50-54 Hanua ma bari kaya habiatiāri judeubu huīrukūkatsi bebükiri piti pewakī dasibi menea bari hikiaya ana dayatirubumawē taea hanu Judéia anua José hawē mae Arimatéia anua ewai yumeni, huni pepa inū duapatū Deus shanē ibushanaitiā manakī judeu shanē ibubiakī hau Jesus tenānūbū shanē ibu betsabube Sinédrio hatube ha yubakama ixia José Romano shanē ibu Pilatos anu kashū Jesus maiwatanū ishū hawē yura yukai kashū yuka yunua ma huīrukūti kemaiwē taea hawaira kashū cruz anua hawē haibubetā Jesusū yura hatu butemashū tari txaipa hushupawē dayabutā bushū maiwati mixki tāpe bena kini waimabu anu hanu yura betsa datāriabuma anu José hawē haibuaibubetā Jesusū yura datātā mixki ewapawē bepubainaibū 55 hanua aībuai bu Galiléia anua Jesusbe bexiābū Jesusū yura buaibu txibābaini maiwati tāpe inū haska Jesusū yura datātā bepubainaibu uītā 56 haria Jerusalém anu txítubaí hatū hiwe anu hikishū sheni ininipa pepa inū hawē dapushti dau betsa hawē yura tashka wakī txaputima wati dau pewakī meneabū ma bari hikiaya huīrukūtiākē haska Deusū Moisés yununi xinaí aībuai bu huīrukūkī manabaixina

Jesus maiwaxinabu bestēkaina benanibukiaki, na hătxară
(Mt 28.1-10; Mc 16.1-8; Jo 20.1-10)

24 ¹hanua ma huīrukūti binuxīkē domingotiā penamahaira maiwati tāpe anu bukatsi hawē dapushti sheni ma pewaxinabu buaibū aību betsaburi hatu txibaí hatube bui ²kematā ha mixki beputi ewapahaira tsuāra ma tarābu betxitā ³hikikaí Shanē Ibu Jesusū yura hawa betxiama ⁴hani tsuā haskara waxina unāma hanua e iki keyutā uītābū habianuri hawaira huni dabe hatu bebū tashnia tari hushupa txashahaira sawea betxitā ⁵haska uī datehairai maī beui beti ikaibū huni dabetaí hatu yuikī:

—Haskakī maiwati merā huni hiwea mā benakanai? ⁶⁻⁷Nenumaki. Ma bestēkainaki. Galiléia anushū matu yusikī yuikī: “Earā, matū Hutxi Kayabi Iuwa huni txakabū ea atxishū hiki ea mastabu mawa shaba dabe inū besti kaya ē ana bestēshanaii, haska Deusū yubanirā”, akī matu yusikī yuimarā, mā xināmamē? Xinākāwē— hatu wa

⁸haska Jesusū hatu yuima ikū xinātā ⁹⁻¹⁰maiwati tāpe anua kaibaini Maria Madalena inū, Joana inū, Tiagō ewa Maria inū, aību betsabu habū kaka bushū Jesusū ¹¹tsuma kuxipabu inū habū Jesus txibāmis betsabu haska uīkāshu hatu yuibiabu ¹¹hatu hătxa hawa ikūwāma: “Haskatārū haskanū humei ikanikiki”, ikaibū

¹² hanua Pedro hari txaniaibū nīkatā: “Eāri uītanū”, ika tashnikaini maiwati tāpe anu kuxikaí uīnū ika kakui denikaí uke merā uīkī hawē

yabuxinabu tari hamauri daka uītā haska uī e iki teku itā Pedrō
haskaxina xinaī xināyabi kaya

**Emaús maekiri bai tanabainaibu Jesus hatuki nukunikiaki, na hătxară
(Mc 16.12-13)**

13 hanua Jerusalém anua bui 11 quilômetro mae betsa hawē kena Emaús
anu habias shabatiā Jesusū tsuma betsabu dabe bui 14 haska wakeaketā
tenāxinabu bestékainakiri hătxai 15 yuinamekubainaibū habiatiaři
Jesus hatu itxū tashnitā kakī hatu txibaři kai hatuki nukukainaya 16 hau
unāyamanūbū Deusū hatu beru betsa wa 17 hanushū Jesusū hatu yukakī:

—Bai tanabiranirā, hawa yui mā ikubařkanai?— hatu wakī ana hatu
nui txipea nuiyabi buaibū 18 hanushū habu betsa Cleopasī yuikī:

—Jerusalém anua haska dasibi waxinabu dasibibū unākanikiki.
Jerusalém anu bai hubiaxina haskakī miā besti mī haska uīyama
ixiāmē?— aka

19 hanushū hatu yukakī:

—Haskaxinamē? Ea yuiwe— aka ana yuikī:

—Jesus Nazaré anua ewani itxakawakī eskaya tenāxinabuki. Mia
yuinū nīkawe. Deusū hătxa yuishunika pepahaira eskakī Deus inū yura
itxapabu hawē aka uīmakī daya duapa inū hătxa kuxipai unānepai
20 pepahairabiakē hau tenānūbū Deusbe nukunabu hătxashunika shanē
ibubu inū nukū mae shanē ibu betsabū nawabu anu Jesus yunuabu cruzki
hatu mastamabu mawaxinaki. 21 Ha inū, Jesusū nawabu nitxīkī Israelbu
nuku pe mekekī Deus nuku daewashūshanai dabanē nū hamē dasibi
manakakubařxinaki. Ha inū, ma shaba dabe inū besti binubiakainaya
nū hawa uīriamaki. 22-23 Haska inū, nukubetā habū Jesus txibāriamisbu
aībuabu penamahaira maiwati tāpe anu bushū Jesusū yura hawa
uīama nai tsuma dabe hatu betxākamea nia uīařbu hatu yuikī: “Jesus
hiweaki”, hatu wa beshūkiaki. Haska nuku yuiabu datei nuku dateabu e
itā nū nīkaki. 24 Haska nukuki txaniaibū nukū haibu betsaburi maiwati
tāpe anu bushū haska aībuabū yuishu keska uīkī hawa Jesus uīyama
iriakāshukiaki— aka

25 hanua Jesusbe hătxai unāriabuma Jesusū hatu yuikī:

—Deusū hătxa yuishunikabū merabenā Messias Cristokiri kenenibu
unābiakī unāshubira ikū beshmas wakī xinā pewariama mā kaneaii.
26 Nukū merabenā Messias shanē iburiamha hau haskai yumaři kanū Epa
Deusū yununiki— iwanā, 27 Deusū Moisés yusīa keneniwē hatu yusī
taewakī Deusū hătxa yuishunikabu dasibibū yusīa hătxawēri Jesusū hatu
yusīkī hatu unāmakubainaya

28 Emaúski kemai buaibū hatu binubainai dabanē 29 nemakī yuikī:

—Ma bari kai mexuikiki. Habianu nukube niti iyuwe— akabu nīkatā
habianu hatube baxikui niti itā 30 habianushū hatubetā pinū ika bashti

itā misi bishū piti hayabuwē taeshū Deus kēwātā tūkeshū hatu ināyā
 31 habiatiāri Deusū hatū beru ana betsa waya Jesus uīkī unātanaibūs
 samama ana damikainaya 32 ha dabetā xinaī yuinameki:

—Bai tanabirākī Deusū hātxa yuishunikabū yusīni nuku unāmakī nuku
 yusīyā nū huīti xinā txākākükirāshuki, haskamamē?— iki yuinametā
 33 ma mexubiakē ana hanu ikatsi ikama benibirani Jerusalém anu
 hawaira txītūbaī Jesusū 11 tsuma kuxipayabu inū hatube hawē tsumabu
 betsabu itxabu anu hatu anu hikituxitā 34 hanushū habu itxapabu yuikī:

—Ikūki! Ma besteāki, nukū Shanē Iburā, ha Simão Pedroki nukukī
 uīmashurā— iwanā, yui hatuki txaniaya

35 hanushū haska Jesus unāriamabia bai tanabaikī Jesusū ha dabe
 hatube kakī yusīshu yuitā hanushū misi tūkeshū hatu ināi anu atimas
 shabakabi uībirā hatu yuiaibū

Jesus bestēkaina hawē tsumabuki nukunikiaki, na hātxarā
(Mt 28.16-20; Mc 16.14-18; Jo 20.19-23)

36 haskashu yui meneriamā hātxā waibū Jesus hawaira dami naxui itā
 hatu hātxa wakī yuikī:

—Haska mā unānumamē? Ma ē huaki. Dateyamakāwē— hatu wabia
 37 datekī xinākī yuikī: “Narā, yushīmēkā?” ikī uīkī xinaibū 38 Jesusū ana
 hatu yuikī:

—Haskai mesei datei mā e ikanai? Mā huīti kuximē?— iwanā,
 39-40 hawē mekē inū hawē tae hatu uīmakī yuikī:

—É tae inū ē mekē uīkāwē, habia ē eakirā. Nami inū shau ē haya keska
 yushī hayaismaki. Mekī ea unākāwē— hatu wa 41 xinā txākābiai bika
 tenekī ikūhairawariabuma xinā dabewaibuwē taeshū Jesusū ana hatu
 yukakī:

—Piti mā hayamē? Ea inākāwē— hatu wa 42 baka shui inābu 43 hatū
 berubi pitā 44 yuikī:

—“Moisés yusīni hātxa inū Deusū hātxa yuishunika betsabū yusīni
 hātxa inū Davī hawē nawakī kēwātā hātxa Salmoswē Deus yubakaniki,
 hau dasibi haskashanunā”, iwanā, yuinibū ē mawariama matu anushū
 habiaskari matu yusīkī dasibi ekiri na kenenibū bebükiri ē matu
 yuikubainimaki— iwanā,

45 ha kenenibū una hau nīka pewanūbū 46 hatu yuikī:

—Ekiri kenenibū matu yuinū nīkakāwē. Deusū Katua Messias
 merabenā yumātā mawa shaba dabe inū besti kaya ana bestēshanikiki.
 47 Haskawē taeshū hawē kuxipawē hatu yusīshākanikiki, hau hatū
 txakabu Deuskirī txakabumisbu hau henetā habū xinā betsa waibu Deusū
 buashūshanikiki. Nawa shukua tibi nīkashanaibū yuini matū Jerusalém
 anushū taewakī 48 na kakape ekiri txanibaūshākāwē. 49 Haska ē Epā ea
 yununi keska wakī eāri ē maturi yunuaii. Deusū hawē hātxati kuxipa

datetima ē matu yunushanai binū ika na habia Jerusalém anu hiwayushū manakayukāwē. Deusū hawē kuxipa nai anua matu inā bitā nowa dasibibu yusikī taewashākāwē— hatu watā

Jesus hawē tsumabū berubi Deusū aininikiaki, na hātxarā
(Mc 16.19-20)

50 haskakūkaikī shaba betsatiā Jerusalém anua kaikaini Betânia anu Jesus kakī hawē tsumabu iyushū hawē mekē sanāshū hau Deusū hatu duawakubaishanū hatu yukashunaya 51 habu henemabaikī nai anu hawē Epã ainiaya 52 hatu henebainai uí hawē tsumabū teskâbaishshū Jesus kewâtâ benimahairai Jerusalém anu ana txitubirâ 53 Deusū kuxipa manakakī shaba tibi hawē Templo anushū Deus kewâkubainibukiaki.

Hatiski, Teófiloō, na kakape ē mia kene keyushushurâ.

Lucas